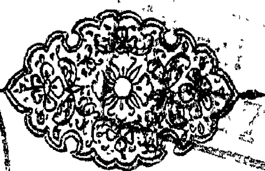
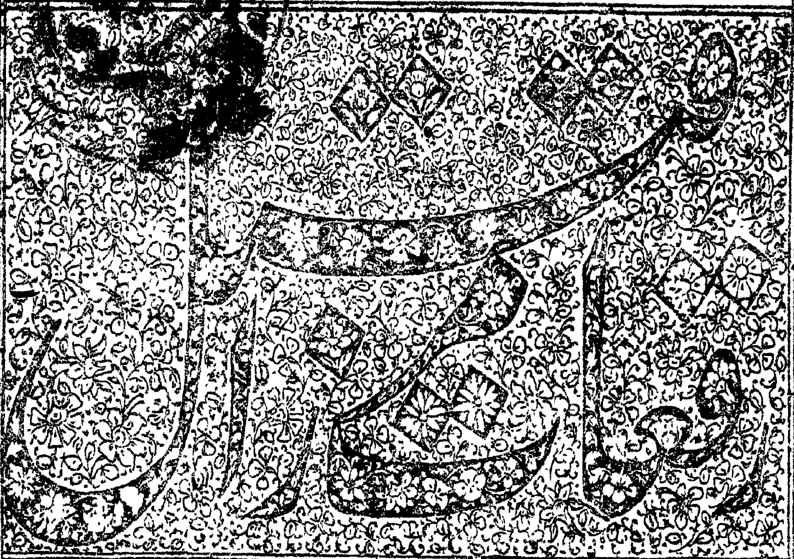
الحمد لله که بتاریخ بست وسیوم ذیقعده سنه ۱۲۵۷

در مطبع محمدی حلیه طبع پوشید

بسم الله الرحمن الرحيم

اشرع بحمد محمود الذي اعطانا انواع الآلاء والنعم واسال الينا ينابيع

شروع میکنم بستایش ستوده که داد مارا انواع نعمتهای ظاهر و باطن را و جاری ساخت بسوی ما چشمهای

الجود والكرم اي خلقنا وهيأ لنا الاغذية اللذيذة الكثيرة ليذوق

بخشش و کرم را یعنی آفرید مارا و مهیا کرد برای ما غذاهای خوش مزه بسیار را تا بچشد

بها اللسان والالبسة النفيسة المتلونة ليتزين بها الابدان ومعهما

از آن غذاها زبان و لباسهاے پاکیزه رنگارنگ تا زینت یابند از آن لباسها بدنها و با آن هر دو

القصور الرفيعة الوسيعة للسكونة والارتياح والحدائق المنضرة

کوشکهای بلند کشاده برای سکونت و آرام و نیز مهیا ساخت باغهای تر و تازه

المخضرة لارواء العيون وتفريح الارواح وجعلنا اغنياء باعطاء

و سرسبز برای سیرابی چشمها و راحت دادن جانها پس گردانید مارا مالداران ببخشش

النقود لقضاء الحاجات وصاننا ليلا ونهارا من كل الصدمات

نقدها برای کاربرآری حاجتها و نگهداشت مارا شب و روز از هر آسیبها

وَالْآفَاتِ وَشَرَّفَنَا بِتَشْرِيفِ الْعُلُومِ لِحُصُولِ التَّفَوُّقِ عَلٰى
وآفت ها وبزرگی داد مارا به دادن علم ها برای حصول برتری بر

سَائِرِ الْمَخْلُوقَاتِ وَالْمُشَارِكَاتِ وَجَعَلَنَا مُمَيِّزًا بَيْنَ الْمَرَارَةِ
تمام آفریدگان وشریکان وگردانید مارا تمیز کننده درمیان تلخی

وَالْحَلَاوَةِ بِتَوْدِيعِ الْحَوَاسِّ وَالْمُدْرِكَاتِ ثُمَّ أَمَرَنَا بِعِبَادَتِهٖ
وشیرینی از سپردن حواس وقوت مدرکه پس حکم کرد مارا بعبادت خود

وَفَرَضَ عَلَيْنَا تَادِيَةَ الصَّوْمِ وَالصَّلٰوةِ وَنَبَّهَنَا بِإِرْسَالِ الرَّسُولِ
ومقرر ساخت بر ما گزاردن روزه و نماز وآگاه کرد مارا بفرستادن پیغامبر

عَنْ فَوَائِدِ الْحَيٰوةِ وَالْمَمَاةِ فَأَحْمَدُهٗ حَمْدًا كَثِيرًا وَافِيًا خَارِجًا عَنْ
از فائده های زندگانی و مرگ پس شکر میکنم آنخدا را شکر کردنی بسیار وتمام بیرون از

حَدِّ التَّقْرِيرِ وَأَشْكُرُهٗ شُكْرًا مُفْرِطًا مَوْفُورًا مُتَجَاوِزًا عَنْ
حد بیان وسپاس میکنم سپاس کردنی زائد بسیار گذرنده از

حَصْرِ التَّحْرِيرِ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْقَدِيرُ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ هُوَ اللّٰهُ
حیطهٔ نوشتن اوست خدای غالب توانا بخشنده مهربان اوست خدا

الْخَبِيرُ الْبَصِيرُ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ هُوَ الَّذِيْ أَحْسَنَ إِلَيْنَا إِحْسَانًا
خبردار بینا شنوا دانا اوست خدای که احسان کرد بسوی ما احسان کردنی

غَيْرَ مَحْصُورٍ وَمَنَّ عَلَيْنَا امْتِنَانًا مَوْفُورًا لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَعْبُودُ
بغیر نهایت ومنت نهاد بر ما بمنت بسیار نیست معبودی مگر آن پرستیده

الْمَسْجُودُ وَلَيْسَ الْقَائِمُ الدَّائِمُ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَمِيدُ الْمَحْمُودُ هُوَ مُحْسِنٌ
سجده شده ونیست قائم همیشه مگر او سب غالب ستوده شکر کرده شده اوست احسان کننده

مُنعِمٌ مُكرِمٌ بِكُلِّ حالٍ وَنَحنُ المُجرِمونَ المُذنِبونَ النّادِمونَ بِقُبحِ الاَعمالِ

نعمت دهنده وبخشش کننده است بهر حال و ما گنهکاران عاصیان پشیمانیم به بدی اعمال

هُوَ سُلطانٌ اَکبَرُ السَّلاطِینِ مالِکُ الاَرضِ والسَّماءِ وَنَحنُ عِبادٌ لَهُ حَقیرونَ

آن پادشاه بزرگترین پادشاهان مالک زمین و آسمان است و ما بندکان حقیرترین بندکانیم

قابِلونَ لِلعَدَمِ وَالفَناءِ ما اَدَّینا شُکرَ عُشرٍ مِن عُشرِ اُلوفٍ

قبول کنندکان نیست و نابود شدن را نکزاردیم سپاس دهم حصه از ده هزار

اِحسانِهِ بِساعَةٍ مِنَ السّاعاتِ وَما جَمَعنا بِضاعاتِ السَّعاداتِ

احسانهایش در ساعتی از ساعات روز و شب و نه کرد آوردیم مایه های نیکی را

بِصَرفِ الاَوقاتِ فِی الضَّلالاتِ لا سَبیلَ لِمَغفِرَةِ ذُنوبِنا یَومَ

از کزاردن وقتها در کمراهی ها نیست راهی برای بخشش کناهان ما روز

الدّینِ دونَ الطافِهِ وَلا باعِثَ عَلی عَفوِ جَرائِمِنا غَیرُ اِعطافِهِ

قیامت بجز لطفهایش و نیست سببی بر عفو عصیان ما سوای بخشیدنش

اِنّا قَمینونَ بِالمَلائِمِ المُتَنَوِّعَةِ عِندَ اَنفُسِنا بِالتَّحقیقِ وَ

ما سزاواریم بملامتهای کوناکون نزدیک خود ما بتحقیق و

نَحنُ حَرِیّونَ بِمُکافاةِ الاَعمالِ الَّتی تُنسَبُ اِلَینا بِنَظَرِ التَّدقیقِ

ما لائقیم بعوض های اعمالی که نسبت کرده شده اند بسوی ما بنظر تامل

اَیا مَولایَ اَنتَ کَریمٌ جَلیلٌ وَیا مَلجایَ اَنتَ رَحیمٌ وَلُطفُکَ جَزیلٌ

ای مولای من تو بخشنده بزرک وای پناه من تو مهربان هستی لطف تو بسیار است

لا مَلاذَ لَنا غَیرُ دِهلیزِکَ فِی الحَیوةِ وَبَعدَها وَلا مَفَرَّ دونَ عَتَبَتِکَ

پناهی نیست ما را بجز دهلیز تو در حیات و ممات وجای کریز نیست سوای آستانه تو

فی دار الدنیا والعقبی العجز احسن بجنابک لاصحاب الخطاء لانک

در دنیا و آخرت عجز نیک است در درگاه تو برای صاحبان خطا برای آنکه

انت الیق باجابة الدعاء والتضرع اصوب بحضرتک برجاء

تو لائق سزاوارترین برای قبول دعا و عاجزی بهتر است بپارگاه تو بامید

العفو لان عندک اصحاب القصور عند العذر مستحق

عفو ازین که بنخشیش تو صاحبان قصور وقت عذر سزاوارستند

للصفح والعطاء نظم سبحانک یا من خلق الشمس ضیاء

و گذر بخشش پاکی است ترای آنکه آفرید آفتاب را روشن

سبحانک یا من جعل اللیل لباسا لا تحسب اوصافک سرا

خوبی است برای تو ای آنکه کرد اند شب را پرده د شمار کرده نمیشود وصفهای تو نه پوشیده

وظهورا ما حصر الاوراک رهما وقیاسا

به ظاهر احاطه کرده نمیشود نعمتهای تو از روی وهم و قیاس

لغت بزبان ترکی کوپ توق و اوسع و قوللوق نی سزاوار اول

بهت بندگی اور بهت غلامی کی لائق وه

قوللوق جناب ایرورکیم انی تنگری تعالی اوزی نی ساوچی قیلدی و بارچه فاضل لار

مبارک جناب هین که اسکو خدای برتر نی اپنا پیغمبر کیا اور تمام فاضلون

و عالم لار و آدم لار گا کیشی لار نی امت ایلدی سبحان الله اول اولوغ حضرت

اور عالمون اور آدمیون کو اوسکی امت کیا سبحان الله اوس بزرگ درگاه کا

اوت ام کیم منی هدایت یولی نی کورگوزگوچی ایرور سعادت نینگ

[illegible] الا هونهین که میری هدایت کی راه کا دیکهلانے والا هی اور سعادت کے

یورتی نی خضر دور بیری گیم شک ننگ سوسوزلیقی نی زائل قیلغوچی دور آنی نی
منزل کا خضر ہی جو کچھ کہ شک کی دریای سخن کا دور ہی والا ہے اوسکی روان
تقریر بار دور بیری گیم عرب نی اولوغ فصیح و بلیغ لارنی تیل سیز قیلدی انی تحریر بار کیشی
تقریر ہی اور جو کچھ کہ عرب کی بڑی فصیحون اور بلیغون کو بیزبان کیا اوسکی تحریر ہے
لارنی کونگل لارنینگ بزمگاه نده نورنی کوتک آنی معرفت یانلیق ابلادی کول
آدمیونکی دلونکی محفل مین نور کی شمع اوسکی معرفت نے روشن کی اور
لارنی رحمت و باغیر لارنی طراوت آنی دوستلیقی باغیشلادی بو کوک گیم بارچه
جانونکو راحت اور جگرون کو طراوت اوسکی دوستی نی بخشی یہ آسمان کہ تمام
لاردین رفیع ایرور آنی رفعت قدر و ... اوزی حضیض غه کیم ده یلدوزلار با
چیزونسی بلند ہی اوسکی رفعت قدر دیکھہ کر اپنی پستی پر رات مین ستارونکی
لاردین تیغلار و بو قویاش و بو آی کیم بارچه یاروغلیق لاردین یاروغراق
آنسو ونسی روتا ہی اور یہہ آفتاب اور یہ ماہتاب کہ تمام روشنیونسی روشن تر
بارانی آلن ننگ نورنی قولوقی ایستار طوبی اوچماغ بستانده اوشول
ہین اوسکی پیشانی کی نور کی غلامی چاہتی ہین طوبے بہشت کی باغ مین اسیواسطی
ہر میوه برماق غه قادر ایرور و حوض کوثر و سلسبیل آنی وضو قیلماق ایچون
ہر میوه کی دینے مین قادر ہی اور حوض کوثر اور سلسبیل اوسکی وضو کرنی کی واسطے
تولا تور بلبل موتنکور نی منبر غه آنی ثنا خطبه اوقماق ایچون چیچاک
پہی بلبل شاخ کی منبر مین اوسکی ثنا کی خطبہ کی پڑھنی کی واسطی پہول کی

نینک عمامه نی ایستاکوچی دور وپسرو اَنی بوی نینک قیس کو نخوت

سے عمامه کو چاہنی والے ہی اور سرو اوسکی قد کی دیکھنی سے

مین قمری نی اینی بلبه قیلکوچی توزنسترن ونسرین ایچره اَنی خلق نینک

قمری کو دیوانه کرنی والا ہے نسترن اور نسرین مین اوسکی خلق کی

شمیم ایرور واَنی یرنگو آتلانکوچی لارنی یونت لارنینک گردنی

شمیم ہے اور اوسکی رکاب کی سوار ہونی والوکی منزلون کی گرد کا

اتی نسیم دور اُو شوُل والا جناب بارکیم بارچه بدعت وظلم خرمن

کہوڑا نسیم ہی وه برتر جناب ہے که تمام بدعت اور ظلم کی خرمن کو

لارنی اَنی ذوالفقار نی برق کویدوروی وکفر یول نینک ترنغو لیقی اَنی

اوسکی ذوالفقار کی برق نے جلایا اور کفر کی راه کی تاریکی کو اوسکی

هدایت نینک مشعل نی تالوق اوچوردی ایزی اَنی اوزی ایلکری تیلاندی اَنی اوز حبیب

هدایت کی مشعل کے روشنی نے اوڑایا خدا نے اوسکو اپنی پاس بلایا اوسکو اپنا حبیب کہکر

قواندی کوک نینک سقفی اوشول ایچون معراج کیچه ، چنبرق بولدی و

خوش ہوا آسمان کی چہتین اوسکی واسطی معراج کی رات مین پاره ہوئین اور

کلته کته باغی لارنی نخوت بوقدر یدین خجالت ساری ایچنده غرق بولدی

تری تری باغیونکی نخوت اوسکی قدرسی خجالت کی دریا مین غرق ہوئین

اَنی براق آتی دور واَنی قنبر قوُل ایرور

اوسکا براق کہوڑا ہی اور اوسکا قنبر غلام ہے

۸

نظم

رسالت گوکُ نِی یَلدُوزِ دُورِ محمدؐ
جهان قبیلدی ضیا دین بیرُ محمدؐ

پیغمبری کے آسمان کا ستارہ ہی محمد
جہان کے روشنی سے پر محمد

قرنغو اونی بیگلنغ بو جہان نارُ
لو مَگ بوا ویدہ اول شاہ زمان بارُ

تاریک کہر کی مانند یہ جہان ہی
شمع اس کہر ین وہ شاہ زمان ہی

منقبت

دُرر غُرر یمُوم ولایت وامامت و لآلی متلألی دُرُوج سعادت وہدایت
لواح ساطعہ متلألات بلندی وبرتری و اقمار لامعہ و روات ارجمندی و پاک
کہری مصابیح لائحہ ایادین فضل واحسان و لوامیت مشرقہ سموط بر و امتنان قطعات
معلقہ اد واح حدیقۂ رضا و تسلیم و اثمار مرتبہ شعب شجرۂ صبر جمیل عظیم اخلاق
اصباح حق شناسی و دینداری و روائح انوار خدا پرستی و شب بیداری
مفاتیح کنوز برآمد جاجات جہان و مقالید اقفال حصول مرادات دوران عمدہ
سقوف اصابت و استواری و دعائم سطوح رصانت و پایداری فصوص خواتم
نام بلند و سنہ مبارک فیروزی ابد پیوند انوار جباہ جود و کرم و لوامع نجاہ ود
حسن شیم و علوم ہمم شاہ مسالک حق و یقین و ہداۃ سبل دین مبین جناب کرامت
مآب حضرت امیر المومنین امام المتقین علی مرتضیٰ و وصی مصطفی علیہ الصلوٰۃ
والسلام و ائمہ اطہار و اولاد ابرار و جب الاکرام اوینیدکہ احبا و خواہد خیر
وسعادت و عشاق شواہد عزت و صداقت بعقود جواہر سنیہ حسن نیت و ولاء

فلاز بهیئة صفای طینت ایشان رونق یامه و صداع منتشرۀ دیانت و امانت و

جریان طویلۀ رصانت و متانت ماشطۀ غنایت ایشان بر وجوه خرائد رواج

نافته عواس میادین مثوای عفاریت عبدۀ اوثان قابل تعمیر مساجد و معابر

تیغ عضباب مصقلۀ ایشان نموده و رئوس رفیعۀ کبر و نخوت بغات اصرطه

قبول اوامر جنوب خیوط سبحه مروده رماح دست سعی ایشان فرموده سزاوار

حقاب و تطهیر از جناب کبریای ایشانند و شایان حدیث انا حرب

لمن حاربکم از زبان رسول اینان مسند حکومت را بجلوس میمنت مانوس

ایشان رونق تازه و ظهور معجزات و کرامات را بر قوت و قدرت ایشان

نازش بیاندازه ... و در افراد را تبسلام از بار متر صدا عانت

دم جانپرور عیسی نهاد ایشان و شمله منفحه طرب آرا در تفتیح انوار منتظر

لب ارشاد معجزه بنیاد ایشان پیروی اینان ذریعۀ نجات دو

جهان و رهبری اینان خضر راه قصور جنان

نظم

بها ختتم شد خیر و سعادت | ازیشان ... مجد و شرافت

زاینها ... رونق ... وزی ایمان | شجاعت بهره و را ز زور اینان

تعریف اصحاب

جو بیلا اور چنبیلی اور موتیا اور اسیطرحکی پھول کہ باغ آداب رسالت کی

رونق ہو گئیں وہ اصحاب عالیجناب ہین کہ جنکا باعث بالیدگی کونی

انجمان ہے ... الا خدا اور جو صبا اور شمال اور نسیم اور اسیطرحکی اور ہوائین

کہ چمن خاطر کو کہلا وین اونکی محبت ہی کہ نہین پیغمبر نی اپنا احباب کیا جہانتک فرمایا

کہ نہین ترقی رونق ملت کی جہتی اونکی وہ نظرانی بتانی والی ہین اور جتنی بیخ

کہ زمین سی رواج احکام شریعت کی اوگی اونکی وہ جڑ بتہانی والی ہین اگر وہ بلبل اور

قمری کی طرح گل او رسرو پر خیر وسعادت کی عاشق نتہی توکیون آواز اونکی زمزمون

یعنی مواعظ کی سامعین نی اوسوقت کی اپنی کانونکو سنائی اور اگر نہر کی پانی کی

مانند کیاریون مین حق وانصاف کی روان نتہی توکیون تماشائیون نی اوسوقت

کی اس سیر یعنی زیارت سی اونکی آنکہونکو ٹہنڈک پہنچائی اگر وہ مستحق علو رتبت ہوتے

توکیون نسیم سحری کی طرح عنایت ایزدی اونکی ترقی مدارج کی گلزار کو کہلاتی اور جو فرق

بر سر باطل ہوتی توکیون خلق خدا کی اونکی قبول اطاعت کا پودا اپنی دل مین خاطر

بٹہلاتی اونکی سعی کی تیشون نی جب خارزار شک کو جڑ سی صاف کیا تب ایک ہر کا

پاؤن اونکی راہ مین پڑا اور جب اونکی عدالت کی بیلچون نی بدعت کی گڑہون اور

نالونکو بالکل بہر دیا تب سبکا قدم ثبات ویقین اوس مین پر گرا اگر اونکی قدم میدان

اطاعت دین مین سب سی آگی نہ پڑتی تو شایان نزول آیۂ کریمہ السابقون السابقون

حضرت حقسی نہوتی اور زبان سوال اسسی اصحابی کالنجوم کہجاتی اگر اپنی مشعل سعی

کی روشنی سی ظلمت کفر کو نکہوتی پیشوای اگر نصیبہ انکی ہندی اونی کی پیروی

مین آور صدارت اگر پاتی تو ضرعت کستری اور پیغمبر لی دنباله دوسرے مین ٭

نظم

وہ ہین معدن فضل وعلم وکمال — وہ ہین منبع بخشش بیشتر وال

جہان اونکی ہی عدل واحسانسی پر — صدف جیسی ہو دُر غلطان سی پر

مدعا امابعد فقیر پرتقصیر خواجه امام الدین معروف بخواجه امامی غازهٔ وطراز چهرهٔ
شاهد ادعای مدعا چنان است که چون این خاکسار بمقدار اشرف سعادت تلمذ حضرت پیرو
مرشد مرحوم مسیح دهلی ... مطلق قبلهٔ قبله پرستان وکعبهٔ ارباب ایمان جناب مرزا محمد
متخلص بعتیق بسط الله ظلال افاداته علی رؤس المسترشدین الی الزمان الطویل در
تحریر نثر روزی گردید اکثر رقعات کوچک وطویل چکیدهٔ خامهٔ اعجاز شمامهٔ ملازمان
... انتباه از صحت وسقم عبارات وفوائد اصلاحات وتعلیم طریق وصل
... الفاظ وفقرات وحسن وقبح ترکیبات واجتناب از اغلاط ودیگر مرموزات
... برخاست اصطلاحات ومحاورات که متمسک ساختن
ما قصد ... کاملان ضبط ... مع دیگر حالات زمانه وحکایات
بزرگانه واستفسار بعضی مآرب وجواب بعضی مطالب میسر میشد و هرگاه بعد حصول
فراغ از تحریر نثر بضرورت سیر روزگار ... نواح مغرب صورت بست چند سال
بذریعهٔ پابندی قیام مضافات ضلع اتاوه اتفاق افتاد خطوط طویلی محتوی برآداب
درباره والقاب ... برروی کار وطریقهٔ تلاش سلیقهٔ معاش ودیگر لوازم و
ضروریات ... وصفات ... رشتی عزیمت واستقلال
... دلیل ... تهذیب اخلاق وعزیزی در آفاق توان گفت با دیگر وقایع
... سوانح ... وحکایات ... ومنحات نیک انجام قدر افزای سیاحت
... ودرایت امور میفرمودند انجا که این بیرو پا از ابتدا مرتبهٔ وصول
... وخط طویل ... شان نزول سورهٔ اخلاص وسورهٔ رحمان شمرده
... ازجان نگاه میداشت وقتیکه نوبت بپرشدن یک جزو دانی

شوق خاطر تجدید مطالعه و تکرار استفاده تکلیف صاف کردن آن بر اجزا مو...
منود مگر بسبب موانعی چند مدت درازی دست این آرزو وحمائل گردید تحریر
حصول نگردید ونتیجه شوق بدامن مراد نرسید آخر ها در سنه هزار دو صد و سی و
دو هجری بعهد حکومت تاج الامرا اشرف الوزرا بندگان دارا دربان رفعة الدوله
رفیع الملک نواب غازی الدین حیدر خان بهادر شهامت جنگ دام اقباله
وزاد اجلاله که بزرگ وکوچک زیر ظل عاطفتش بمراد دلها دست بگریبان و خلو
اطمینان از رنج پریشانی برکران انداز انصرام این مهم فرصت دست داد و آرزو
که اجزای کتاب مرقع تصاویر رقعات عربی وترکی وفارسی وهندی نتیجه طبع جناب
ممدوح بشمول نظم ضروری المقام است در ربط بهم عاقبت این بر اعة الاستهلال بکار
رفت یعنی حمد بزبان عرب ونعت بزبان اتراک ومنقبت بزبان فارسی و تعریف
اصحاب بزبان هند بانضمام نظم طراز تحریر پذیرفت ونظر بر فوائد مندرجه مکاتیب
نام نسخه معدن الفوائد قرار یافت تا طالبان فن بمطالعه آن فائده ها بر دارند و
دعای خیری در حق این کرم فرمان بزبان آرند آغاز مکاتیب سر آمد حکام
عالیشان مقدمة الجیش لو ذعان ... سلکم الله تعالی بعد اشتیاق لقای
شریف که عصا فیر تحریر گونا گون را مانند ... شماری نیید هدبو
نماند که تا امروز جائیکه خیام دولت جنابعالی دار اقباله سرف فرا بود و آن قطعه
زمین سوای مقام مجبوری نامی ندارد بدعای عمر و دولت آنصاحب مشغولم
بیست و یکم ربیع الاول اینجا رسیده دیدم و اگر آن طرف آب هم که مسافت آن
نیم کروه بیش نیست داخل حساب کرده اید تخمیناً بیست و یکم ربیع الاول بشما رسیده

هفدهم ماه گذشته تا چهارم ربیع الثانی که امروز هست شمار نمایند و هنوز نوبت
کوچ شده نیست بعضی هفدهم شهر حال کوچ بلکهنو نشان میدهند و بعضی تاریخ نوزدهم
العلم عند الله مکتوبیکه بخدمت والد شما نوشته بودم الی یومنا هذا جوابش نرسیده
وقتیکه می آید درلف مکتوب خودم نزد صاحب روانه خواهم نمود تازه اینکه راجه
بلاس سنگه برادر راجه نواز سنگه متوفی که عامل این پرگنه بود بریروز مقید شد و
شتر سواران چارطرف برای آوردن زمیداران و اهل معامله رفته اند باید دید
چه میشود تا وقتیکه انها نمی آیند و انتظام این ضلع صورت نمی بندد مائیم و آفتاب
گرم از ... چه پشم کنده می شود ایضا یکی از اخبار تازه اینست که بسیرام سنگه نام
زمیندار ... بود که بحسب ظاهر رجوع بعامل سرکار داشت و زر معامله بلا تکرار میرسانید
لیکن در باطن مغوی زمیداران و محرم اسرار و حامی قطاع الطریق بوده است درین
روزها صاحب ... شده در حویلی خود مشغول تماشای رقص و محو آواز خنیاگران بود
دفعة سواران رساله قندهاری غافل بسر وقتش دررسیدند و مردکه را با چند رفیق
بدنهادش گرفتار کرده آوردند طرفه اینست که مردکه میدانست که شیوهٔ طراری و رفاقت
او با دزدان بر زبان معروض ... بر نو ... شده است و با اینهمه نگریخت وقتیکه راه
... ... داده گریز کرد آنها برای اینکه بجای خود
... ... راه ... اند و بطرف قلعهٔ دیگر متوجه شدند مردکه باز تسلی شد
... شده ... شب از انطرف برگشته جلو ریز بر سرش می آیند
و مردکه ... آ... برای خود بچه فیل است بریروز یا دیروز زنجیر گرانی
... ... رسیده خیریت از حضور اقدس دعا و از آغا صاحب سلام برسد

و عمو صاحب خود را بعد سلام نیاز باید گفت که البته شب در بنجار و می آسایش می ...
باقی تمام روز آفتاب کرم مصاحب و همدم ماست حضور صاد و پاس روز ...
نور عین مروت و کلگونۀ عارض فتوت سلمکم الله تعالی لفافۀ خطوط دیروز که ...
شهر حال بود بمطالعه در آمد بسیار بجا کرد که از حکم حضور عدول نکرد هزار آفرین بر
سلیقه و شعور شما باشد که مرضی بزرگان شما پرستن صاحب لشکوه آباد نبوده است و
نیست و حق بجانب این صاحبان است زیرا که علو و دودمان ایشان مقتضی آن نیست که
فرزندان ایشان اطاعت عمال بکنند لیکن نزد من این اطاعت در اصل انقیاد حکم
حضور است با اطاعت عامل چه سر و کار انحراف از نعمتی بعینه انحراف از حکم ولی
است حالا هرچه از حضور ارشاد میشود بجا آید همین نیابت در اصل تربیت شما است
البته در چندی از کار تحصیلداری آگاه خواهند شد و دیروز که چهار شنبه بود از خدمت
خانصاحب مرخص شدم زبانی آدم خود دیروز دریافت کردم که اسباب خانصاحب
همه روانه شده بود و خود برای رخصت در خانه رفته بودند شاید یک پاس روز بر آمده
خود هم روانه شدند یعنی دیروز که پنجشنبه و تاریخ پانزدهم بود و خانصاحب مع خیر از
لکهنو روانه پرگنه شدند دیگر آنکه من این [illegible] تنگ فرصت بودم ازین سبب بهمین اکتفا
ورزیده شد بعد ازین خط طویل خواهد رسید از تفصیلات حضور [illegible] که وقت [illegible]
خود هر جا که بدولت و اقبال تشریف [illegible] شما را نیز در رکاب خود [illegible] ماند
زیاده خیریت رقعۀ سوم معدن الفصاحة [illegible] سلمکم الله تعالی عنایت نامه
والد ماجد شما میر یوسف علی خان داروغۀ [illegible] خاص حضور پر نور رسانید چون [illegible]
عربیت معلوم نیست که مطلب آن حالی شما شده باشد عربی آن چندان مغلق [illegible] غرض

مژده باشید والا از اکثر جا معلوم میشد انشاء الله العزیز بعد یاد کردن رساله قانون
بحد سما نه عبارت عربی خوب و دلخواه خواهید نوشت محنت شرط است معلوم نیست
که از یاد گرفتن ابواب مزید فیه فراغت شد یا خیر بعد از ابواب مصادر است وقتیکه
مصادر یاد می شود از صرف مطمئن میشوید باقیماند نحو آنهم زود تر یاد خواهید گرفت
قاضی صاحب جوق جوق محامد مرزا اشرف نوشته بودند البته سوای یکدو عیب صفات
هم دارد دیگر از اخبار تازه اینکه بروز جمعه که پنجم ذیحجه است ضیافت جناب عالی
سرکار مرشدزاده خود ما قرار پذیرفته لیکن صبحدم تشریف خواهند آورد و چاشت کرده
مرخص خواهند شد از بخت کیفیتی که دل میخواست نماند از حضور بی نیاز حکم رسیده است
بود همه در گمان بود که اول روز تشریف می آرند دیر وز یکپاس روز بر آمده عرضداشت
جنابعالی متضمن تعیین یوم و وقت رسید بالجمله چون اینجا هم خانهٔ شماست بر شما
چه موقوف است یکجا نشسته اختلاط خواهم کرد شما را خواهم طلبید و آغا صادق
صاحب مرزا ابوالحسن صاحب خیلی سعی دارند که این بار بکربلا باید رفت و سوای
ایشان مرزا احمد داماد میر انشاء الله خانصاحب چند بار گفته است که من کربلا رانده
ام و خانصاحب هم گفته اند که یکبار این همراه خود ببرید بپاس خاطر صاحبان از حضور
رخصت طلب خواهم کرد اگر عرض پذیرا شد میروم والا مجبور نیست و باعث
اینهمه تردد در رخصت آمد آمد جنابعالی بروز جمعه است هرچند من خود از این خبرها
دل را ... میباشم لیکن علم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت التحصیل
اگر مناسب میدانم شما را می طلبم والاخیر رقعه چهارم کوکب برج شرافت و سعادت
و یاسمین بهارستان اهلیت و رشادت گوهر بی قیمت صدف قابلیت و نکته دانی

ویاقوت شاهوار معدن فصاحت وخوش بیانی فارس مضمار انشا پردازی مقتدای مجلس

معرکهٔ فقره طرازی عندلیبان خوش آواز شاخسار بلاغت را حسن صوت آموزانند و سحر

شیرین مقال هند خوش کلامی از و بهره اند وزیعنی سکه آرای نقد نکونامی و رنگ طراز

تصویر خجسته سرانجامی عارج معارج بلند مقامی خواجه محمد امامی سلمه الله تعالی الاحد الصمد

که ابر سیاه کلک عنبر سلک شما در سنبلستان تسوید عبارات روزمرهٔ اهل زبان که منبت

بلاغت نشان مانند و عبارت آرایان در کار خود یگانه از نرگس شهلای این ریحان بستان

تا بکل خزر زهره فرق نکرده اند کما ینبغی میبارد و تر دستی طبیعت آن گل سرسبد کمال

وشکوفهٔ نوبهار فصل بی زوال از دمانیدن ازواج فقرات دلنشین و شکفانیدن ریاحین متنوعه

مضامین رنگین در زمین صفحهٔ قرطاس مانند سحاب آذاری آبی بر دی کار می آرد و آفرین

صد آفرین حالا صلاح فقیر حقیر اینست که تحریر عبارات رنگین مسجع سفید آب روشنی دکار

با لعل خون جگر که مراد از فکر است یکجا نموده کاغذ ساده را رشک ورق مرقع چین سازد

و شناوران دریای این صناعت را که همه کشتی و ملاح از بن سر تا آخر رفته اند نور طه

حیرت در آرند بلکه با این قامت کوتاه می باید که منطقی پوشان کشتی گاه براعت را که همه بلند

قد نازان بوده در راه رفتن خود رام می پسندند بلنک سرکش دوان قلمی از پا در آرند و تهور

دستگاهان لشکر دعوی عدیم البدلی را که پیوسته بر خود می جنبند ستان غیرت

بر جگر بگذارند لیکن تا لب و دهن یاران آشنای صنعات کولی علیه الغفران گرده چکیدن

شیرهٔ جان پرور فقرات حلاوت آمیز از نی خامهٔ جادو طراز سحابست السنه معرفت ازان

لذت شربت روح نواز مضامین طرب انگیز لال از همیان خاص که در یک مسوده

احوال او نگاشته اند از نا نیز چکیده معدن طلای احمر ست چیزی بنام کولی برآرند

وامیدواران جان بلب رسیده را بلوزینه دکانش که مزهٔ آن بر لذت عمر دوباره

نتیجه [illegible] آشنا نمود همت بتحریر بر گمارند لازم که جواب این رقعه بر طبق تمنای منتظران همین

نسق تحریر نمایند و از مطالعه آن ابواب بهجت و نشاط بر روی احبا بگشایند رقعه

نتیجه خوبه خوانین ذوالمجد والعلا غارس نهال بلاغت در زمین انشا سلمکم الله

تعالی بعد اشتیاقی که ما فوق آن متصور نباشد واضح باد که مکتوب دلنواز مرقوم

رسیده حکیم شهر حال مصاحبت آدم جالینوس زمان بقراط دوران حکیم الحکما خواجه

محمد خان صاحب رسیده نشاط بر نشاط افزائی داشت صاحب من انخیط خط هم [illegible] که

بشما نوشته میشود در خدمت همگی دو خط صاحب رسیده است خط در ڈاک جناب عالی

تلف نمیشود منکه دو سه خط سوای ڈاک فرستادم سبب این است که در خانه

تاج الدین حسین خان نوشته باشند نه دادم که معروضه عرضه خود که اسمی غلام حسین خان صاحب روانه

می نمایند بفرستند معلوم نیست که سوای این دو خط هم خطی بشما رسید یا خیر اگر نرسید

البته در سحیط مینوشتند لیکن نمیدانم آدم خان صاحب را چه بلا زد که خط نرسانید خلاصه

ترجمه پنج مسوده پیشتر فرستاده شد حالا دو مسودهٔ حال هم ترجمه شده میرسد

نه ده یا یازده رقعه دیگر مانده باشد بیشتر در خطی احوال دربار نوشته بودم خدا داند

رسید یا نرسید این بود که جناب عالی [illegible] روزی نشسته بودند شرف علی خان داروغه

داغ و تصحیح [illegible] رسید که خواجه بادشاه خان را مدتیست که در دربار نمی بینم جناب عالی

فرمودند که ایشان ملتمس منی آیند طرف ثانی عرض کرد که در شهر هم ندیده ام خود بلا

تفهیم کرده فرمودند که من با ایشان [illegible] دارم خان عزیز گفت حالا معلوم شد که موبد

عتاب اندار شاد شد است نعفر الله برین چه حرف است ایشان با من علاقه روحانی
دارند و منهم با ایشان همین علاقه دارم آدمی بلیاقت خواجه پادشاه خان کمتر
پیدا میشود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل حلال هرچه بگویند
بر ایشان ختم است در هزار سال مثل ایشان یک کس باین صفات بهم میرسد بعد
ازان تا دیر ذکر خواجه محمود خانصاحب و ذکر خواجه وزیر خانصاحب و بخشی صاحب
و قاضی صاحب و خواجه صوبه مرحوم ماند و ارشاد شد که خاندان ایشان مثل
آفتاب روشن در هند است و من بزرگ و کوچک اینخانه را میدانم من بعد ذکر
انگشتربازی جناب قبله و کعبه و تبدیل رنگ ایشان درانحال یعنی کاهی سرخ شدن و گاهی
زرد شدن و کاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشایی باین نمی‌دید باز
ارشاد شد که این تبدیل لون هم از سبب صدق و دیانت است زیاده خیریت این
گفتگوها در منزل سوم بکنار نهر کلیانی اتفاق افتاده رقعه شششم ضیران بهارستان
براعت اطال الله بقاکم بعد اشتیاق مخفی نماند که دیروز بست و یکم شهر حال روز شنبه
مکتوب شما در جواب نوشته فقیر که بتاریخ هجدهم آدم غلام حسین خانصاحب سانیده
بود رسیده مسرور ساخت از عبارت اینخط بسیار حظ بردم از اول تا آخر فارسی
آنهمه چست و درست و لائق پسند اهل زبان بنده است آفرین صد آفرین در یک
عبارت قدری شک در صحت محاوره بخاطر من رسیده بود چون بتامل نظر
کردم من خودم غلط کرده بودم شما همه خوب نوشته بودید خلاصه از روزیکه از
مقامگاه روانه شده ایم الی یومنا هذا سه رقعه خط شما صاحب روانه شده و تا بیست و
یعنی بستم و بست و یکم خط بستم در ڈاک ملفوف خط خانگی میر انشاء الله خانصاحب بود

از میر محمد تقی صاحب گرفته باشید و خط بیست و یکم مولوی مصاحبعلی صاحب خواهند
رسانید جناب مولویصاحب ممدوح از بنارس ارادهٔ فیض آباد کرده بودند چون
باظهار مسافران دریافت نمودند که در راه بنارس و فیض آباد زمینداران مسافران
را میکشند و لشکر هم قریب بود بخط مستقیم همین جا آمدند و دو کوچ در اوتاق تاج الدین
حسین خان صاحب همراه ما بوده اند از جهت اختصار کوچ فوج دریا موج جنابعالی
دام اقباله روانه پیشتر شدند البته دو روز یا سه روز پیش از ما انجا خواهند رسید
سیوم همین خط امروز نوشته که بتاریخ بیست و دوم روز یکشنبه نوشته می آید همهم
در ڈاک انگریزی ملفوف خط غلام حسین خانصاحب روانه خواهد شد تمام شد این قصه
بعد ازین بشنوید که ایمعنی مرتبهٔ یقین رسیده است که یا خط من بوالد شما نرسیده یا
جواب در راه تلف شد یا فرصت تحریر از بعضی موانع دست نداده یا از راه بی تکلفی
ننوشته اند در جمیع صور اتحاد روحانی که میانهٔ من و قاضی صاحب است شکوه نمیکنند
که راه بخاطر یابد اگر خط فقیر مشتمل بر مطلب ضروری میبود آدم اجیر جواب گرفته میرسید
آنچه از اراده خود در خصوص تحصیل وجه معاش و خدمت والدین و دیگر بزرگان
نوشته اید خدا زیاده ازین توفیق توفیق کرداد لیکن جانمن قلت و کثرت وجه معیشت موقوف
بر بخت و اتفاق قسمت نیست آدمی را باید که از سعی باز نایستد درین صورت اگر کاشته او
خوشه داد یا بار آورد فهو المطلوب و الا مطعون امثال و اکفا نخواهد شد و در سستی
همت جفاکش سهام و سیوف طعن و ملامت خواهد بود الحاصل جمع نقود عزم درست با عقل
صحیح شرط است میانهٔ انسان است که چنانکه در ... القرین ... پیغمبر و ولی نیز و بعضی از آنها
دزد و گدا و مسخره ... مساق پس هر فرقه مختار است که اراده خود را تابع

عقل سلیم داشته باشد یعنی هرچه بکنند بفرمان عقل بکنند تا گرفتار دام مذلت و رسوائی
نشود هنوز شما طفل نازپرور گهواره هستند نیک و بد و پست و بلند دنیا را چه دیده
اید هزار آفرین بر همت شما که درین عمر این اراده بخاطر دارید خدا حامی و یاور شما باد
حالا خود شما این اراده ها دارید بعد ازین ترقی و تنزل باختیار خدا ست بهمین عقل و
اراده سلامت باشند از حضور دعا برسد زیاده خیریت رقعهٔ هفتم خواجه
امام الدین سمرقندی سلمه الله تعالی مسودهٔ صاحب پیر رسد لیکن احوال این را از ان
دریافت [illegible] کاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف [illegible] دن و ملاحظه
در آوردن نقل آن نزد مکتوب الیه روانه خواهند نمود من هم فردا می آیم باین صورت
که اول مرزا جعفر صاحب را خواهم دید چرا که از روز پنجشنبه نوشهر حال ایشان را
ندیده ام سمت شکوه گذارانند و سوای روز جمعه برای ممدوح فرصت دست نمیدهد
خواسته بودم که این مهم را حواله بجمعه آینده کنم لیکن دل باین راضی نشد زیرا که طرفین
خواهش ملاقات از ته دل دارد اینقدر بی اتفاقی خوب نیست الحاصل مرزا را دیده
آنجا می آیم و امروز از صبح جلسه یاران نزد فقیر بود محمد اکرام خان بیسر [illegible] مان جی الطاف
و محمد کامل خان لاهوری و سیدی حسین خان آمده بودند آن هردو صاحب خود بخود
رخصت شدند سیدی حسین خان نشسته اند دیگر خیریت رقعهٔ هشتم مهربان
برادر [illegible] نورالله شموس اقبالکم بعد اشتیاق فراوان مخفی نماند رقیمه مسرت طراز بزبان
ترکی که عبارتش روح امیر علی شیر نوائی تازه میکرد بهفده شهر حال رسیده دل را
بهجت تازه و روان را راحت بی اندازه ارزانی داشت درین بهجت نامه از سبب
تعجیل بجای لفظ جابر [illegible] قلم شما متر شح شده بود در جناب [illegible] را لای شما کمان

علطی لفریست و خوب شد که معنی خفقان بتحریر در آورده والا از خفقان شما اگر بمعنی
مشهور در مروج که خدا نکند میبود خیلی رنج بر میداشتم الحمد لله که شما ازان خفقان
که امیرزاده‌های نازک طبع نازپرور بآن متصفند محفوظ هستید خدا همیشه برکران دارد
و اند مصروف بودن آن اقبال نشان بتحریر و مطالعه کتب کمال شگفتگی بخاطر داده است
داد آفرین صد آفرین هرچه میکنید خوب میکنید و برای خود میکنید روزی بکار خود خواهد آمد
جهان را آن نیست که تحصیل علم و کسب کمال برای بهم رسانیدن مبلغ خطیر است نزد
عقلا این معنی از سر غلط زیرا که از کسب فضائل تکمیل ذات و رفعت نفس مرکوز خاطر
ارباب بصیرت میباشد و آنچه در خصوص نرسیدن جواب مکتوب از طرف والده ماجده
خود نگاشته‌اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت دارد از دو حال بیرون نیست یا خط
راقم در ڈاک انگریزی تلف شد یا جواب آن از غفلت بر کارها خاصیت عنقا پیدا کرد
لیکن حیران باین معامله ام بدیهی است که خط احدی در ڈاک انگریزی تلف نمیشود اگر مکتوب
الیه که خط برای اوست هم بجای حرکت کند باز خط را ضائع نمیکنند یا بمکتوب الیه میرسد
اگر در همان قرب و جوار تردد دارد والا هر که نوشته است پس میدهند بخلاف
ڈاک جنابعالی که همیشه در چهار خط دو خط بباد میرود و بالجمله ازینهمه از نیامدن جواب
اضطراب کلی دارم امروز خط دیگر بعد عصر روانه خواهم کرد درین عرصه مدت که تا اینجا
وارد یم اگر جواب می آید بصاحب میرسید والا بلکهنو خواهم فهمید طول این سفر با تجربه
در وهم نبود من اینقدر که میگویم از سفر تنگ آمده حرف نمیزنم بلکه از بیشغلی تر آمده ام
والا عیش من لکهنو و صحرای لق و دق هردو برابر است لیکن بشرطیکه امید حصول منفعتی باشد
نتوانستم که معنی نخوان پیشکش آفتاب کرم نمایم و احوال فرق قبحه و اکمل توزیع بجهه

که آتا نیکره بیار ساتو رتا نار بولدی لیکن اگر خواجه قاضی خان یوزبیک بیار سون لازمین
قورنماس مین روزیکه ان رشادت نشان از شخص بیگانه درجلدوسی خدمت حاصل
نموده روپیه خواهند فرستاد خوش خواهم شد قبله وکعبه اینمکی و وزیر صاحب را
سلام نیاز و قار داش لاریکه نی دعا و مارچه سیلو کوچی لازمینی سلام سیکراب یارما
دین نی فایده دُر رقعهٔ نهم آبنوش چشمه طلاقت و شیرین کام نهر ذلاقت طال عمر
بعد اشتیاق دیدار شریف مخفی نماند که دیروز که پانزدهم شهر حال بود از فیض آباد
کوچ پنج کروهی اتفاق افتاد و امروز باز همیقدر کوچ شد پس فردا بسلطانپور میرسیم
از انجا بهر طرف که آب و دانه جلوه گشد میروم درین سفر سوای مار و کزدم و جز با
چیز دیگر از قسم شکار نیست مرزا احمد یعلیخان صاحبزاده که از بطن خاص محل هست
پیش از کوچ در فیض آباد مغضوب پدر شده روانه لکهنو گردید سبب غضب رشدن آنکه
نتیجهٔ بی هیچ ثمر داد و بدست خاص برداری گلمه اش رسید هر کاره مفصل خبر بحضور
برد چون نوبت بتحقیق از خود ش رسید نام کی از رفقای خود ظاهر کرد که من داده ام
او زده هست شاید او را مبلغی راضی کرده باشد لیکن چون از اول بجهه در بایافت
بود تیغ او نبرید و از لشکر بیرون کرده شد پوشیده نماند که چند روز پیش ازین تحصیل عامل
سلطانپور را بر سر سوال و جوابی از لشکر رانده بود معلوم میشود که حالا خود را
برق چشم سرکشان کرفتن و تهدید دیکر انشرار و اخذ نذر و نیاز بآن ضلع میرفته
آنکه د وسوده دیکر که هر دو عربیت مترجمه شده ورلف همین رقیمه میرسند رقعه اول که
در ذکر اسپ است خیلی مختصر بود و رقعه رفطا که زیراین رقعه نوشته بود احتیاج
بترجمه نداردالفاظش همه صاف است بیچیکس از ان نتوانست مکر دریافتن

آن قدری غور میخواهد شما بجای خود غور بکنید هرچه دریافت میشود آنرا حواله من
نمایید و آنچه نخواهید فهمید من خواهم فهمانید ازین رقعه دو مین طویل بوده است
ترجمه آن درین کاغذ نگنجید مجبور ترجمه عبارتیکه باقیمانده بود بر پارچه دیگر نوشته شد
هر دو کاغذ را ملاحظه نمایند همه بخوبی حالی خواهد شد و در رقعهای فارسی بعضی عبارتها
که مشتمل بر ذکر مسئله علم ریاضی است البته بفهم شما درست نخواهد آمد زیرا که من را اختصار
نموده ام و شرح آن طول را میخواهد ان شاء الله القدیر اینهم بوقت رسیدن فقیر
آسانی خواهد شد دیگر آنکه شخصی در سوال فرمایش بر فقیر کرده است که یک رقعه در
تهنیت سرفراز شدن شخصی بخدمت پدر از حضور پادشاه و تعزیت پدر او بنویسید
من خود البته نوشته خواهم داد لیکن بخدمت صاحب متصدع میشوم که صاحب
این رقعه را سرانجام نموده مسوده آن نزد من بفرستید نام خدا شهرت شما شهره شهر شده است
رقعه بهم نوباوه بوستان امارت و جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق ها مخفی
نماند که مضمون عرضی ایمی قبله و کعبه خطا ای خودم که بصحابت حسین بیگ خدمتگار رسیده
امروز که پنجشنبه غره ماه عید است حالی من گردید آفرین بر همت عالی شما که مرکز ترقی آمده
نشستن و برخاستن چه حقیقت دارد دیر و زاست که روبروی بزرگان شما پنجهزار تها
ایستاده میمانند لیکن بنای دولت نشان همین سعی در کار خود و خدمتگاری در اصل
داشتن آنجاست شما سرو باغ امارت هستید از ایستاده شدن صاحب چمن دولت زیب و
زینت دارد خدا کند که شما همین ایستاده ماندن دست افتادگان بگیرید و صلاح را که
از عالیپیشه بخدا که صلاح ما همه صلاح خود شماست عقل و شعور شما محل اعتماد است آنچه
خواهید کرد خوب خواهید کرد من از پیر و زمولوی منیر علی و میر نصیرالدین مرید خاص

شمارا تا بنا که بنارس رسانیده بحضور آمده ام هنوز تاج الدین حسین خانصاحب را ندیده
ام بعد ملاقات و مشورۀ همه کرهرچه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد و انانی همین را
میخواهد که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شمارا رفیق خود نماید
بهرحال امور دنیا اتفاقیست هرچه بظهور رسد اینوقت در جلدی همینقدر اکتفا رفت
احوال باقر بیگ خدمتگار دریافت شد خدا کند که بماند عمو صاحب شما نیز تعریف
تاج گنج اکبرآباد را اتمام کردند من هم از اول تا آخر دیده کم و بیشی که مناسب بود بعمل آورده
نقل آن نزد صاحب هم خواهد رسید و خط سابق با آقا صاحبان مخدوم رسانیده
شد جواب آن درین خط ملفوف هست و دو خط که امروز آمده هست جواب آن بعد
ازین خواهد رسید و رقعه میر نصیر الدین بی لفافه درین خط ست مسلکی اعات خفت
و نقل خط نموده من هم برای همین لفافه نکرده ام جائیکه اینقدر اشخاص را یاد میکنید
کاهی بدو سطر امرت لال را هم یاد میکرده باشید که از هوا خواهان ست و مقدمات
زلزله هیچ حقیقتی ندارد و میان حاجی در مهمانداری من قدم بقدم شما هستند و قت رخصت
تا بدر وازه میرسانند از ماهر شکه نیازمندی و اشتیاق باید رسد خط شما که اسمی ایشان
هست وقتیکه آقا صاحبان خط خود را خواهند کرد با یشان خواهد رسید رقعه
دهم منقار بند طوطیان شکر خا شیرین گفتاری و قلم از کف ستان لسبحان
درفن نثار نثاری مرزا امامی صاحب دام کماله از رقعه و شبی احوال خیر مآل دو همین
این خیر سگال کردید حرب بی پیر را بهر نوعیکه باشد روغن قاز مالیده راضی همین را
باید ساخت که راه عدم پیش گیرد و الا لاغران اینقدر خون کجا دارند که هر روز
از ضیافت آن گرسنه طبع ازلی عهده بر آشوند همینقدر باید گفت که مردار شده هدا

وانهای ترحماً استجابت ضعیف البنیه که نقدی غیر از هزال در بساط نداریم خریداری نمیتوانیم کرد
یعنی وانه خنا نیست لاغر
اگر میروی بجزو والا نکنید ناخن پیچ تو کنده خواهد شد دیگر آنکه جزو متم بدست رستم مرسلست
یعنی اگر نکنید
فرستادن جزودی که بخدمت شریفست چه ضرور هم بانجا باشد من خودم آمده میگیرم و لفظ
مفرس بجای فارس راقم نیز ندیده معلوم نیست که طرفثانی بطور خود نوشته آورده بود
یا سندی هم بدست خود داشت لیکن چون مرد کم استعداد و هزار ساله مسافت دور
از کوچهٔ تحقیقت تحریر او قابل اعتبار نیست صاحب چرا قلم بران نکشیدند و نهیم وریافت
نشد که او را از ایراد لفظ مفرس بجای فارس چه فائده بود فرض کردم که هر دو بیکمعنی در
لغت مذکور است لیکن جائیکه لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور که آدم دنبال غیر مشهور
رود دیگر مخفی نماند که در رقعهٔ ملازمان که دو سه روز پیش ازین چکیدهٔ خامه براعت
شمامه بود این عبارت ما را ازین قصها چکار دیده سخت متحیر شدم زیرا که هیچ رازی
از رازهای صحت و سقم زبان فارسی از اصاحب مخفی نیست پس باوجود این معلومات
ازین قصها بجای باین قصها خیلی استبعاد دارد گمان میرود که در عالم تعجیل تحریر اتفاق
افتاده والا اینقدر مه مقدمه نیست که از صاحب کمالان پنهان بوده باشد آینده
عنان بدست بی پروائی نباید سپرد و قصهٔ حویلی آقا صاحبان که مزاینده و صاحب حویلی برای
خود میخواهند باز حواله بتحریر نمایند که من مطلب را بنسیان تفویض نموده ام و رقعه بعد
فراموشی
مطالعه حواله بقوت دستی شد از ما هر قدر که عرقریزی امکان دارد بپاس خاطر شریف لطف
بظهور خواهد رسید زیاده خیریت بر محرومی ملازمان جناب امیر صاحب که آتش افروز
ایشان تو دیک مدعا را گرم نمیکنند تاسف کلی دارم اینوقت طعام سالگرهٔ جناب عالی
افسوس خوردن
از خانه خاص محل آمده بود قدری بخدمت شریف هم میرسد رقعه یازدهم بنام

نور بصر حدیقهٔ معانی و دُر دانهٔ صدف نکته دانی سلمکم الله تعالی خطی در جواب مکتوب
والد ماجد شما بالغ رسید در خط خانگی ملفوف نموده باید فرستاد جدا در ڈاک نباید داد هر گاه
خط سرکار نوشته شود در همان خط بگذارید دیگر آنکه فی الواقع مجلس شب پر کیفیت تر از
مجلس وزیر است هر جا که این صحبتها سوای مجلس فقرای صوفیه انعقاد میپذیرد شبانه
اتفاق می افتد روزانه خیر والحق که شما الفاظهای خوب را که در لکهنو هستند مکرر شنیده
آید سوای اینها هر که هست مصرف ندارد لائق شهوت پرستان بی لیاقتست و
صاحب عرفان را همین میباید که فریفتهٔ این چیزها بنوعی نشوند که قدر و منزلت در این
سودا از دست دهند الحاصل اراده اینست که روز پنجشنبه از اینجا سوار شده شما
باین اراده همراه بگیرم که در کربلا چند ساعت مکث نموده هرگاه برگردیم باتفاق اینجا
در رنگ
بیاییم و خیمهٔ سرخ سلطانی که نو ساخته شده است بشما بنمائیم خیمه یکروز پیش از ورود
جناب عالی استاده خواهد شد زیرا که ملازمان جناب وزارت مآب اول روز که هنوز
دو گهری یا سه گهری روز بر نخواهد آمد تشریف خواهند آورد لهذا چنین قرار پذیرفته
که بروز پنجشنبه خیمها استاده شود و فرش را درست نمایند تا روز جمعه بوقت
مذکور بکار آید جناب عالی زیاده از یکپاس بلکه کمتر نخواهند نشست باقی زنها تا پهر شبانه
خواهند خواند لیکن بودن شما بقول شما در مجلس وزیری لطف محض است اگر شب میبود
مضائقه نداشت هر کارها هم هستند چه ضرور که آدم حرکتی بکند که فائده نداشته باشد
لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شماست و هنوز در آمدن فقیر بسبب بعضی امور ضروری
توقف معلوم میشود لهذا دل همین میخواهد که روز پنجشنبه شما را بکربلا برده اینجا بیاییم
و شب یکجا بسر بریم و پیش از طلوع آفتاب بسواری فیل بدولتخانه برسانیم بالله

...ین درین امور زیاده از شما اندیشه دارم دیگر خیریت بخدمت عمو صاحب والا قدر
... سلام نیاز میرسانید و دیگر صاحبان را نیز که پرسنده حال فقیر اند مکرر آنکه هر گاه خط
بکالپی بزبان ترکی بنویسید مسوده آن اول بمن باید نمود و دیگر روپیه برای زین نابینا
سفارشی عموی شما فرستاده شد از رستم گرفته باو برسانید و فردا برنگله رخصت رسیده ...
منتظر من خواهید نشست از همین راه آمده شما را اسوار خواهم کرد **رقعه دوازدهم**
لوهر معدن الاد و دمانی و نهال حدیقهٔ نکته دانی سلمکم الله تعالی **بعد اشتیاق** مخفی
نماند که دیروز بتاریخ بستم رمضان خط فرحت نمط در لف عرضی ...
وصول آمده خاطر را مسرور و مرقومات را حالی کرد هر دو خط ملفوف یکی از
...یوان صاحب کرم فرما و دوم نوشته خلاصهٔ احبای صداقت اندیش منشی محمد صادق
صاحب نیز بمطالعه در آمد نوید حصول رخصت لکهنو بعد دسهره ... خوبی بالید
...ر دید دهم شوال دو سال بر رفتن صاحب منقضی خواهد شد و رخصت خانه
...ر ایام ثیرم برای هر کار گشت مخصوص بکیس نیست درین صورت نیامدن ... ر کا
...نو دیگر مشتاقان را ملاقات خود خرسند نساختن و خود از تلاقی شان حظی بر
...داشتن جای حیف ست کسانیکه از آبا بر بادمید هند آنها هر گاه مجبور میشوند
...تجارت رومیکنند شما خود بعنایت الهی کاری نکرده آید که کسی بنگاه کمی تواند دید
...ر ایام ثیرم بیائید و تا مدت موعوده اینجا بمانید اگر پنج شش روز زیاده بر وعده
...هم خواهد گذشت مخل حاضر باشی در نوکری نخواهد شد من آمدن شما برای این بسیار
...نخواهم که احسن خیلی مسنخر کیها میکند و روبروی شما زبانش هم و انشده بود بلکه ...
...پای خود راه هم بمیرفت با میر صاحب میگوید که امیر صاحب کی تلامتی یعنی سلا...

چنی مرمری کھاؤنگا و وقتی میگوید که مرداصاحب یعنی مرزا صاحب کی تکلا متی چنی
مرمری کھاؤنگا و خواجه صالح را خواجه صادی میگوید و هرکس که او را وزق گفته صدا
میکند جواب میدہد کیا نام تیرا وزق شده است لیکن حسن و بچه های دیگر دارد هرگاه بیاید
و بنول گنج رسید سر شام پچی خان را از انجا نزد ما بفرستید که صباح باستقبال
شما تا ناکه بیائیم و بخط مستقیم شما را در چهاؤنی بیاریم خواه اول در مکان حضور بیاید
و اینجا چیز خورده باز بحویلی نو تعمیر خود که از اینجا قریب تر است خواه در همان حویلی نو
خود برود لیکن مناسب همین است ما هم همانجا میرویم آنچه نوشته ام همین بعمل باید
آورد و خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان از بست و شش روز وارد
شهر اند درین عرصه چند بار اراده پرگنه کردند و از سبب بعضی عوانع هر بار فسخ
عزیمت صورت بست دیروز که جمعه بود هم روانگی ایشان تقرر پذیرفته بود
و امروز که شنبه است هم خبر گرم بود لیکن از سه روز باران رحمت میبارد و فرصت
سر خاریدن نمیدهد درینحالت امروز هم نمیتوانند رفت آداب بندگی از طرف شما
رسانیده شد خانصاحب موصوف خیلی تعریف شما نزد جد خود غلام حسین خانصاحب میکنند
و والد خانصاحب از چندی بیمار اند و بیماری اینست که با کسی حرف نمیزنند عالم
سکوت دارند خدا انجام بخیر کند و سجان علی خانصاحب را سه ماه کامل درین شهر میگذرد
شنیده باشید که آن کلکیر آتش مزاج باغوای بعضی مخالفان با ایشان دشمن شده
و تمام املاک را انجاک برابر کرده دیگر اینکه شخصی که دیوان میر انشاء الله خانصاحب
نوشته میفروخت دیروز آمد بود میگه لاله چرنجی لال صاحب خط بعمدی خود نوشته اند
مشار الیه بیمار بود آخر از علت خرج تر آمده بفیض آباد نزد برادر کلان خود رفت

ازمن پول قیمت باین شرط طلب کرده بود که بعد چاپ شدن نوشته خواهیم داد
من هیچ جواب ندادم باز پیغام بسلیچند کردم که حالا آن دیوان فروش خود و قیمت
من دیوان خانصاحب را از خانصاحب برای نقل طلبیده ام خواه ما کاتب
را طلبیده اینجا بنویسانیم و شما پول بدهید خواه شما کاتب را پیدا کرده دیوان را
از من بطلبید و در مکان خود بنویسانید لاله موصوف گفت که رقعه بهمین مضمون
بخواجه امامی صاحب بنویسید و من بدهید که در خط خود بفرستم چنانچه موافق گفته
معزی الیه رقعه بشما نوشته در لف خط شان فرستاده شد شاید که رسیده باشد بار دیگر

رقعه سیزدهم سرو بوستان شهادت عالیقدر منیع الشان سلمکم الله تعالی بعد
ما یلیق بشانکم مبنی و اشتیاق صحبتها که حسب دلخواه میسر شود مخفی نماند که دو قطعه خط
آنچه سزاوار باشید لیکن من شما از جانب من بود
صاحب بفقیر و سه قطعه عرضی برای قبله و کعبه رسید و جواب هر یک فرستاده شد
یقینکه رسیده باشد آنچه در خط حال احوال بی رونقی کار منشی و بیجا خندیدن رب النوع
او نوشته بود دید دریافت شد کار منشیگری کاری کم نیست که موجب مرجعیت شد
و هر خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال نوکر خدمتگزار است و فی الواقع محکوم چنین
کس بودن کار صاحب غیرتان نیست این مضائقه ندارد که او منشی اول و کلان
گفته شود و شما منشی دوم و هر دو فرمان بردار صاحب کلکتر باشید نه اینکه حکم
او بر شما روان باشد این را دل شما هم گوارا نمیکند و شما هرگز اندیشه نکنید من برای
شما زمین و آسمان را تا بکلکته و لندن یکی خواهم کرد و آنچه مرقوم بود که عبث کرسی خود را
از دست داده ام درست است اگر ترتیب باینطور نمیشد باز استاده شدن برای چه بود
بلکن شما خود گفته بودید که این چیزها پیش دانایان حقیقی ندارند اقبال نشان من بدانند

له یک بلای زن تجربه پیش پادشاه می نشیند و وزیر اعظم استاده میماند لیکن ملا پیش
وزیر چه حقیقت وار داین استاده شدن برای شما خوب شد و من بسیار خوش شدم
برای اینکه شما از خاندان مجد و علا هستید و هنوز آغاز شباب دارید و نام و نشان
بزرگان هم بگوش شما خورده گمان آن بود که شاید از سبب خود غوری در سر داشته
باشید حالا که این یعنی شما شنیده اید استاده شدن پیش آمد گمان ضعیف هم بغرور شما باقی نماند و مرد دانا را
همین بباید اگرچه گمان من غلط بود چرا که شما گاهی در بند این نام و نشان نبوده
اید و بارها گفته اید که از نام بزرگان ما را چه فائده نامی که برای ما باشد البته بکار
ما می آید. روزیکه خانصاحب بشما گفتند که صاحب خدمت منشیگری روبروی
صاحبان عالی شان نمی نشیند شما بکمال شگفتگی گفتید که در نوکری و آقائی این
شرطها مثل نکاح چه حقیقت دارد غرض صد آفرین بر ظرفت ابر مرد* طرف تو لازم که آینده
هیچگونه اندیشه بدل نیاورده بخدمت آقا یه فته باشند هند وی دیگر فردا
روانه خواهد شد ده روپیه مشاهره برای اوقات گذاری کافیست شما خود بفضل
الهی در امر معاش سلیقه کلی دارید نصیحت درین امور بصاحب حکمت بلقمان آموختن
ست پیشتر هم خطی بمرزا هیکا صاحب فرستاده شد رسانیده باشید حالا خط
دیگر میرسد این را هم برسانید از ابوالحسن خانصاحب آشنای قدیم و مهربان
بحال فقیر اند ملاقات با ایشان و مرهون ایشان بودن مضائقه ندارد و اینکه
شما اندیشه از طرف خانصاحب در دل دارید خانصاحب هرگز نخواهند برد
خانصاحب را فراغت معاش شما منظور ست بهر طور که اتفاق افتد خط دیگر برای
جناب ممدوح هم نزد میر رضا علی صاحب رسانیده خواهد شد ایشان خود برای

ملاقات مرزا هینگا صاحب رخصت خواهند داد و خطوط صاحب بجا رسانیده
شد جواب بعد ازین خواهد رسید و ناهرسنگه در همین خط پارچه کاغذی گذاشته
هست ملاحظه باید کرد آقا صاحبان هنوز در چهاونی هستند و منهم در حضور
فردا اراده نخاس دارم و آقا صاحبان هم یقین که فردا در حوالی بروند و
آغا صاحب مشفق خود ما از خط صاحب بسیار خوش شده اند و جواب را بذمه
من تفویض نموده اند من بعد ازین خواهم نوشت از حضور هم دعا در جواب
کورنش ارشاد شده رقعهٔ چهاردهم بر دل صفا منزل حضرت خواجه با مخفی
نماند که خطی پیش ازینهم از انصاحب رسیده بود لیکن چون جد امجد و والد
ماجد صاحب فرمودند که در سه چهار روز نزدیک است که خط دیگر هم بیاید پس
بهتر انیست که بعد وصول خط دیگر جواب هر دو مکتوب یکجا نگاشته آید چون مرسوم
همینست که محبت نامه فقیر هم در لف خط خانگی می آید و مطلبی هم سوای بیان
صحت و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی آن نوباوهٔ بوستان مجد و علا نبوده
است منهم بتحریر نپرداختم لیکن اینقدر وقوع تعویق در رسیدن مکتوب بلا
سلوب در خیال نبود اگرچه اینهم بی سببی نبود معلوم شد که از باعث تشریف
...ری خانصاحب خود با بود و نیز تحریر خطوط بر سبیل تواتر رسمی پیش نیست آنرا
تنها باید آورد و الا پیوند روحانی صاحب بتکلفات ظاهریه رسمیه ندارد آمدم
طلب دیگر اینست که دیروز که یازدهم شهر حال بود رقیمهٔ فصاحت عنوان
متضمن نوید صحت جسمانی و یافتن تنخواه ماه مئی و تصرف رسیدن مبلغ نذر گور
...ن حسین بیگ بنفس باشر الناس وصول آورده مسرور و مبتهج ساخت

ز آدم حرامزاده خدا و را مان خود دارد کار خود بدست خود کردن به ازان است
ه بنده تا لائق بیچا در خدمت باشد لوکر بیچیاسی بذوات رسواکن آقاست بلهان
چنین عس را جواب نمید هند خدا و ند احالا با این مرد که را چه بلا زد الا از ابتدای
نوکری تا حال مصدر چنین قصور و فتور نبود بلکه شما بارها تعریف او را پیش من
کرده اید که بسیار مسکین و کم آزار و بیزبان است و نامعتبر و سارق هم نبود لیکن
معلوم شد که عصمت بی بی از بیچا دری بوده است و آنچه در خط سابق مرقوم
بود که دیوانصاحب طریق قسمت و جدر از جانب ایشان پرسیده اند صورتش
اینست که این قاعده ایجاد طبیعت خودمن بود و این نقل نقل هجده سال بلکه
بیشتر است حالا تا بطمانینت خاطر تاملی در یاد کردن آن بیکار بنرم سردست بخیال
نمی آید و نیز تحریر آن از ینجا تا بطریق قریب الفهمی نوشته نشود مفید طرفتانی نخواهد
افتاد انشاالله العزیز بعد ازین هرد و عمل را یاد کرده و طریق تفهیم آن نیز از پیش
خود اختراع نموده بصاحب خواهم نوشت تا دیوانصاحب را و فهمیدن
آن در دسری رو ندهد و من حالا قسم خورده ام که در هیچ مقدمه از امور
دربار بصاحب ننویسم زیراکه هرچه در خیال من اینجا میگذرد و شما انجا همان بعمل
می آرید بلکه بهتر ازان پس من از تحریر خود خجالت میکشم گویا بارسطو نصیحت میکنم
ازانجمله یکی موافق ساختن تمام عمله دربار با خود و مورد عنایت آقا بودن و
دیوانصاحب را اگرچه خودش شریف النفس است ازان خود کردن همه وابسته
بتدبیر شما است من از اینجا هیچ نوشته بودم که چنین باید کرد و چنان حالا سوای
نشان دادن غلطی لفظ که آنهم در عالم تعجیل اتفاقیست چیز دیگر بصاحب نوشتن

خون انصاف ریختن ست حق تعالی شمارا اینقدر دست رس بدهد که در عوض
این حسن سلوک والفت که یاران باشما می ورزند از شما خدمتگذاری هریک بظهور
رسد از کرم الهی اینهم بعید نیست هر آن مترصد آن بوده نزد شاه پیر ارا حواله
بابو العباس بکنند دیروز خواجه کمو و فخرالدین هر دو خلع بتوجهی شاه مدار کردند و
محسن و حسن طال عمرهما بدهی پوشیدند بیچاره حمد الله نزد برادر کلان خود رفت خواجه
عبدالله اگرچه ظاهر نمیکند لیکن از صورتش غم وافسردگی تراوش مینماید آقا صاحبان
مخدوم و آقا صاحب خود ماخوش و مزاج حضور اقدس قرین صحت است چون
من اینوقت بنجاس هستم و فردا اراده حضور پر نور دارم از طرف حضور والا
بموجب حکم دعا و از طرف دیگران سلام میرسانم خط نابرسنگه در همین خط ملفوف
است فردا من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا حویلی نوکه بچهاونی تعمیر میشود
خواهم رفت تا شام انجا میمانیم این صاحبان بخانه مراجعت خواهند کرد و من بخانه
میرنشاء الله خان بسر خواهم کرد **رقعه پانزدهم** کوهر درج علو نسب و
اختر برج سمو حسب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها مخفی نماند که پیروز که پانزدهم شهر حال
ورود شنبه بود موافق قاعده مستمره عرضی معمولی با کاغذی اسمی فقیر رسیده
مشعر از حالات آن سرمایه کمالات گردید خطیکه اسمی آقا صاحبان بود نیز رسانیده
شد این صاحبان بعد یکماه کامل دیروز داخل حویلی خود شده اند منهم پریروز
بعد شام نزو در روز بنجاس آمده ام خطیکه بدست آقا صاحب مختار سرکار فیض آثار
صاحبعالم بهادر اسمی ایشان نوشته بود نیز بمطالعه ایشان در آمد خاطر آن بزرگ
جمع بکرده باید داد درینولا از قصص تازه اینکه امیر حسن و کتابی دارد موسوم باعجاز خسروی

در نسخهٔ مذکوره صنائع شعری بسیار ذکر کرده ازانجمله رقعهٔ متضمن صنعت تجنیس خطی
نوشته یعنی هر لفظی برابر خود لفظی همصورت خود دارد مثل این عبارت درویشان
در رویشان چون پسته خون بسته بهزبانی بهر بابی بیایند نیابند معلوم نیست که
این عبارت نتیجهٔ طبع امیر خسرو است یا کار قلم دیگری بالجمله شخصی این عبارت نزد
جناب عالی برده بود بسیار پسندید و حکم نافذ باعیان دولت صادر شد که هر کس بقدر
استعداد خودش عبارتی متضمن این صنعت نوشته بیاورد یاران هر طرف در سعی زدند
خانصاحب مخدوم میر انشاء الله خان هم دو سه سطری نوشته بردند پسند طبع
عالی نشد همچنین بعضی بیمغزان عبارتهای غلط بتوسط بعض حضار محفل معلی فرستادند
لاله امرت لال هم دو سه عبارت نوشته برای اصلاح نزد راقم فرستاده بودند
الحمدلله که نوشتهٔ مغزی الیه از اغلاط پاک بود لیکن حضور پسند نشد همچنین جمعی از
هندو و مسلمان عبارتهای مربوط و نامربوط از دیگران نویسانیده از نظر فیض اثر حضور
گذرانیدند بعضی بنام خود و بعضی بنام همان شخص که خون جگر خورده است بندگان
را این نیست که هر که عبارت باین صنعت خود نوشته بیارد زیاده ازان کس که
عبارت غیر بخواند مورد الطاف شود بلکه نویسندهٔ آن بزور طبع و خواننده هر دو
برابر اند حال این عبارت هم بعینه حال غزل ایلچی بادشاه ایران است که برابر او
غزل بر غزل آن بیچاره گفته شده بود لیکن اینجا معامله بالعکس رو داده یعنی غزلهای
شعرای هندوستان همه به از غزل او بودند و عبارتهای یاران در رتبه پست تر
از عبارتیست که نوشته شد پریروز جد امجد شما بوالد شما هم تکلیف تحریر نموده اند از
دیروز درین فکر اند هرچه بعد ازین سرانجام میابد نقل آن نزد صاحب خواهد رسید

درینمقام مقوله من نیست که این عبارتها خواه خوب نوشته شود خواه بد هرگز پسند
نیست شده است که مطلبی بفرمایش دیگری درین صنعت نگاشته آید مرضی عمو
صاحب شما این بود که شما هم یک دو شب درین فکر تضیع اوقات بکنید لیکن من
نگذاشتم که مکلف شما شوند اگر درینجا تشریف میداشتید مضایقه نداشت آنجا در حالیکه
حاضر باشی بحضور آقا اینقدر فرصت کجا که اوقات را تلخ باید کرد مولوی حسین علیخان
صاحب ولم مجده نیز دو عبارت فارسی و عبارتی بزبان عربی نزد من فرستاده
بودند با آنکه جناب ممدوح دعوی درین چیزها ندارند لیکن عرق درستی ریخته بودند
هیچ لفظی غلط نبود من جواب رقعه ایشان متضمن تعریف این عبارتها بهمین صنعت
بتحریر در آوردم مطلب دیگر اینکه زوجه آقا صاحب خود ما خیلی بیمار است بیمار داران
قطع امید از حیات آن مریضه کرده اند باید دید چند روز دیگر نفس مستعار بر می
آرد خدا رحم بر و کند بر خانه خرابی آقا صاحب دل میسوزد با وجود آنکه از متانت
و سنگینی آثار ملال بحسب ظاهر از چهره ایشان پیدا نیست و اختلاط با یاران بدستور
است لیکن نظر بحال اطفال صغیر اندوه بسیاری بجای خود دارند زیاده خیریت
حالا بعد رسیدن خانصاحب از پرگنه بین پوری باید دید که صاحب بهادر در
حق شما چه تجویز میفرمایند وقت رفتن شما را همراه میبرند یا همینجا میگذارند و بند و بست
این امر بعد رفتن صاحب والاجاه بنوعیکه مناسب خواهد بود کرده خواهد شد

رقعه شانزدهم خواجه جلیل القدر بلاغت آفرین سلامت پریروز که پانزدهم
شهر حال و روز چهارشنبه بود عرضی شما متضمن احوال خیر اشتمال اسمی جد بزرگوار
بود در لفف آن مکتوبی بسمی راقم رسید و مخبر از ماتم زوجه گردید چهار روز است یا پنج

به باقر بیگ نامی را که خدمتگار جوان خوش سلیقه است نزد خانصاحب روانه نموده
ام که بحضور صاحب الاجناب برسانند لیکن چون از خط خانصاحب که درهمین روزها
آمده بود تر شح میشود که حسب الطلب وانه مین پوری میشوند لهذا آدم مزبور
گفتم که راست بخط مستقیم بمین پوری برود و باو تاکید کرده ام که اول خانصاحب
را بپرسد اگر آنجا باشند خط بخانصاحب بدهد والا خط اسمی شما و خط خانصاحب
و ڈلیهای سپاری همه بصاحب برساند تا شما بمضمون خط وا رسیده هر چه
نوشته ام عمل بکنید صاحب من آدمها همین انداز آسمان کسی نخواهد آمد صاحب
والاجناب اگر نپسندند مجبوری است که باورچی هم بعد تلاش بدست آمده طعام انگریزی
و هندوستانی هر دو می پزد و آدم با خود بطور گماشته هم دارد نسبت روپیه مقابله
میخواهد ممکن نیست که بنوز ده راضی شود اطلاعاً بقلم آمده و پیش ازین میخواستم که
حقه بردار را هم روانه کنم لیکن چون خبر رسید که سجانعلی خانصاحب از کانپور
یک خدمتگار و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خانصاحب
چه مینویسند و آنچه از کار و بار دنیا نوشته بودید صورت اینست که از همه بهتر بودن
صاحب حال و آینده هر جا که تشریف داشته باشند بحضور صاحب الاجناب بر
مناسب است و اگر این امر صورت امکان نه بندد نیابت پرگنه از نیابت سر رشته
داری پسندیده تر لیکن بشرطیکه همراه خانصاحب ممکن باشد الحاصل چون شما تعلق
بذات خانصاحب دارید هرگاه تشریف بیارند همین بگویید که نیابت تحصیلداری پرگنه
خود را برای شما مقرر سازند مضمون خط خانصاحب همین بود که بودن شما در پرگنه
خود هرگز خاطر دارند بالجمله بعد سه چهار روز یقین که خانصاحب آنجا برسند و

دامری برای صاحب قرار کرد و دیگر اینکه در خط شما لفظ جامه گذشتن در حق شخص لهو ذنیره
مذکور را و هیچ نباید نوشت خبرهای ارجیف از زبان عوام معتبر نیست اگر خبری دلالت
بر عظمت وجه ... ت او داشته باشد مضائقه ندارد والا چه ضرور خصوصاً عبارتیکه در
... گذشتن و مثل آن باشد بهیچصورت مناسب نیست هرچند این اصطلاح را کم کسی میداند
لیکن بقرینه دریافت میتواند شد آینده اگر همچو خبری بگوش خود دبهتر است که ننویسید چراکه
اگر اصلی دارد بعد دو روز شما هم خواهید شنید واگر دروغ است نوشتن آن خالی از قباحت
نیست و اینهمه آنقدر در تصریح نام شخص است اگر بکنایه باشد هیچ قباحتی ندارد حالا
بعد ازین اور اهمار اج یا کته کیشی یا او دوغ کیشی در ترکی می نوشته باشید یا تمام
عبارت در ترکی باشد بلکه هر خبری که از کته کیشی یا از شخص دیگر اندکی اظهار آن
قباحت داشته باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بران مطلع نمیشود وشما
خدا سوای عربی در فارسی و هندی و ترکی سلیقه درست دارید عربی هم اگر چند روز
باطمینان خاطر متوجه آن خواهید شد درست خواهد شد دیگر خیریت از حضور اقدس
ارفع دعا برسد حالا یک رقعه با آقا صاحبان باید نوشت پیشتر برای کسانیکه
بعها نوشته اید چندان ضرور نبود آنها و دستان بسلام هم خوش میشوند والد شما
بعرض کورنش ر ... اعلی **رقعه نقد ینهم** سلکم اللہ یا صاحب الفضل والرشادہ
بعد ازین مخفی نماند که مکتوب دلنواز مرقوم بست سوم ربیع الاول سنه ۲۲ پریروز که سه شنبه
بجمل که بست و پنجم شهر حال بود چهره افروز وصول گشته غنچه انتظار را بهار گل
حصول مقصود در کنار نهاد چه عجب که دزین سفر اتفاق ورود لشکر صاحب والاجاه
پنکه جانب صاحب لطف نشان نیز افتد و طرفین را دولت تلاقی یکدیگر دست دهد

یعنی شما خانصاحب را سپید و خانصاحب شما را سیاه کنند اگر پول جمع شده شما را و دارشکوه آباد
بیاید معلوم نیست که شیوه این مردم و قاعده مستمره سرکار انگریز بخصوص این صاحب
والاشان چیست این خود بدیهیست که هرچه مقرر است روزی میرسد اضطراب و
تعجیل درین مقام مصرف ندارد لیکن چون روز اول دعوت است هر قدر که همان
زودتر رسد بهتر و میزبان بیشتر است غزلهای مشاعره گذشته امروز والد ما جد شما
می‌نویسند و بهمین خط امروز روانه خواهد شد و مشاعره حال هم نزدیک است لیکن من
تا امروز یک شعر نگفته ام هرچه بعد ازین میگویم امانت شماست همانجا خواهد رسید درین
روزها طبیعت من اندکی ناساز میباشد و سببش اینکه من چون اندک انحراف طبیعت از
جاده اعتدال می‌بینم دو سه روز طعام نمیخورم و از خلای معده هست و ضعیف تر
میشوم این بار هم همین اتفاق است دیگر بجمیع وجوه چاق و تندرستم پرسیدن از
صاحب والامناقب برای همراهی درین سفر گذاشتن کهاران بر بجا شد روپیه گرانی
تصدق سر در چشمان با آبرو و بسر بردن بهتر است آقایم ازین حرکت خوش میشود
چنین کس را معزز میدانند کمی مداخل مردم موقوف بر تنگی مصارف آنهاست
همچنین کثرت آن منحصر در اخراجات شان هر قدر که آدم تنگدل واقع شده یا نقدی
دقایقش در خرابی میگذرد و فراخ دستان پیوسته با قتدار تمام اجر جزیل بیشتر
و ضد آن بسیار کم اسراف آنست که آدم زر خود را بیجا صرف کند مثل امیری که ده بدره
دینار که ده هزار باشد در عالم نشئه تنگ بدریا اندازد و هر قدر که بمساکین بدهد یا
بمصرف خود آرد داخل اسراف نیست من اینقدر که برای پول شکوه آباد اضطرابی
میکنم نه ازین است که آن پول در نظر من حقیقتی دارد لیکن برای آنست که خاطر

بزرگان را طمانینتی دست بهم داد صاحبان مخدوم مکرم عزیزیست اند سلام میفرمایید آنچه

خود نوشته بودند در دعا ارشاد کرده اند و تا هرسنکه بکوتهی هستند ومن بتجاهل رضا

شما ... امروز حاصل شدن خط ایشان ممتنع مینماید اگرچه ایشان درین قید ها نیستند

... خط ... بنویسند همینکه میشنوند که خطوط برای شما نوشته میشود همانوقت مینویسند

ایلین چون تکلف نیست شما هم کار با صحت ایشان دارید انتظار چه ضرور مضمونیکه در

خط پریروز شما بود دیروز ملاحظه نموده امروز وعدهٔ جواب آنکه داده بودند لیکن من

چون مهمی در پیش دارم همینوقت که چار گهری روز هم نگذشته است متوجه تحریر شده

ام شاید خط میر صاحب تا عصر بیاید اگر پیش از لفافه درست نمودن آید فهو المراد و

الا در خط آینده و خط خواهد رسید **رقعهٔ هشتدهم** خواجه با کمال من سلمکم الله تعالی

خط بهجت نمط مرقوم شانزدهم ذیقعده ۱۲۶۳ هجری دیروز که نوزدهم شهر صدر روز

جمعه بود طرف عصر رسیده جهان جهان خوشدلی با فروخت از سجده و روز چشم

برراه بودیم باعث دیر کشیدن در خط دریافت نمیشد هر قدر که تامل میکردیم این

عقده دیروز از خط صاحب حل شد که قصور سرکار های ڈاک بود لیکن بنقدر خط ها

ما زمان هم ثابت است که برای قلت مزد این بلا بر سر مشتاقان مکاتیب نازل کرده

چون خود در مکتوب ثبت خطهای خود شده اید زیاده ازین چه نوشته آید بلکه این قدر

تحریر هم بی اراده و قصد اتفاق افتاد و آنچه در رقیمه حال سطری متضمن مذمت کار کنان

ڈاک و دعا ... در حق شان بود آینده از آن جناب ضرور است که هست که خط

بدست کسی بپیقید و بلا صرفه وا کرده نخوانند بلکه مذمت احدی در خطوط کیفیت ندارد

اگر باشد مثل شاه پیر از اول نامی برای آن قابل هجو قرار باید داد بیشتر غزلها که مرسل

شده بود رسید آن درین خط دیده شد و خاطر مطمئن گردید حالا غزلهای دیگر بعد ازین
خواهد رسید مجموع غزلها را تا رسیدن جناب مخدومی خانصاحب با حتیاط تمام نگاه
باید داشت هرگاه تشریف بیارند در حاشیه دیوان نقل آن بردارید و حقیقت پیشکاریها
اینست که اگر سوای آن امر دیگر برای صاحب قرار نپذیرد و بهتر همین است که پیشکاری
پرگنه خانصاحب باشد شما هم سعی بکنید و منهم بخانصاحب نوشته‌ام و اگر این امر
بالفعل صورت پذیر نباشد از نیابت منشی صاحب پیشکاری پرگنه‌های مرزا
هینگا صاحب بهتر است مرزای موصوف هم در توقیر و تکریم صاحب قصور نخواهند کرد
مرد لبیب صاف باطن نیک نهاد و مردانه من او را هم بسیار دوست میدارم و او هم
با من محبت شدید دارد و خلاصه از تفضلات صاحب کلکتر بهادر که از روی تحریر صاحب
دریافت شده چنین به ثبوت رسیده که اگر پرگنه خالی میبود بشما تفویض میشد و حالا هم
توقع آنست که هرگاه کسی از تحصیلداران مستعفی گردد یا بر سر قصوری عزل او مناسبت افتد
شما را بجای او منصوب سازند الحاصل شرف و بزرگی با هیچکس از بطن مادر نیامده
این امور همه تحصیلی است و ترقی و تنزل دنیا نیز همین حال دارد در روز اول خیال ترقی
نمایان داشتن همان بازیچه طفلانه است که بعض عمده زادها در کنار دایها نشسته خود را
امیر عظیم الشان قرار میدهند و آی کنیز و دایه و قابله و غلام مشاهره‌های عمده که لایق
امرای عظام باشد تجویز مینمایند مختصر که بر کم و بیش مشاهره و منصب خیال نکرده
بالفعل بر سر کار شوند آینده فهمیده خواهد شد باعتقاد من ازین نیابت و غیره
اگر کدام عهده حاضر باشی بحضور صاحب والاشان قرار گیرد صد درجه بهتر است زیاده
خیریت محسن و حسن و دیگر اطفال همه خوش و خرم اند خط اسمی خانصاحب سربمهر رسید

خواند، چه پاینده باد، زیاده زیاده.

رقعهٔ نوزدهم

نهال بوستان عقل و دانش
و ستارهٔ برج سعادت و ثروت سلّمکم الله تعالی. پریروز که یکشنبه غرهٔ ربیع الثانی
سنه [illegible] بود عریضهٔ شما وقتیکه همی من بود در حویلی نخاس همینکه از حضور با این طرف
[illegible] چند روز مشاعره است رسیدم مطالعه در آمد حسب اتفاق جد امجد شما نیز امروز
از صبح همینجا تشریف داشتند بلکه عموی کلان نیز بالجمله حالات رائق و فائق بودن
مرزا ابوالحسن خانصاحب در سرکار کلکته بهادر و دیگر کیفیت جوشش ایشان
با شما و رفتن از شکوه آباد بلشکر بنا بر دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابوالحسن
خان آدمی بد مرد صاف و درستی است و سوای این باید که این کس خود
خوب باشد زیرا که خویش صاحب صفات نیکو است طرفتانی اگر نیکی نخواهد کرد
احتمال بدی هم ضعیف است تمام عمله که مشتاق شما بود همه که مرزا ابوالحسن خان
نیستند پس نیک رفتاری شما کار خود را کرد آفرین صد آفرین بهرحال اگر در
الضلع ده پرگنه بسعی و شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب باشد
قبول نباید کرد در ضلع دیگر بهر طریق آنچه بدست آید باید گرفت مرا اینمعنی بیقین حاصل
شده که شما آنچه میگوییم همین خواهید کرد پیداست که صاحب فهم درست و مالک همت
بلند خدا او را کاری نمیکند که زبان یاوه گویان در حق او دراز شود و اگرچه بهبود شما
باختیار بخت و اتفاق است و سعی درین مقام چه میتواند کرد و لیکن ما بجای خود چنین قرار
داده ایم که اگر هم ترقی بسعی کسی صورت بندد و خلاف رضای خانصاحب کرم فرمای ما
باشد بما قبول نیست لیکن تا وقتیکه خانصاحب خود مستعفی نشوند و بکلی دست از
نوکری کلکته موصوف برندارند برای شما هرگونه ترقی که ممکن باشد چه مضائقه

لیکن با دوستان خانصاحب دوست و با اعدای ایشان دشمن باید بود صفت

آدمیت همین است و بس دیگر اینکه درین شهر چیچک بی پا بسیار هنگامه آرائی کرد

مولائی بیگم دختر میر انشاء الله خان صاحب سوای زن میر محمد تقی که بمرزا احمد نامی

متخلص منسوب شده بود صاحب یک دختر دو نیم ساله و یک پسر هشت ساله

شده در هفده سالگی باین مرض مبتلا شد با وجود اینکه پیشتر سه بار و انها بر آورده

بود یک بار کوچک کوچک در دو سالگی دو بار آبلهای بزرگ بزرگ یک بار

که چیچک بر آورد بعد دوازده روز هر دو چشمش از دیدن عاطل شد و رنگ

رو سیاه و دست و پا لنج بود اگر زنده هم میماند بدتر از مرده شده بود از

صورت او بیمار داران حتی پدر و مادرش میلرزیدند غرضکه بیچاره روز نشابزدهم

ازین بیماری جان بحق تسلیم کرد و عجب داغی بر دل پدر و مادر گذاشت دختر

و پسرش هم دانها بر آورده بودند باری آنها جان بسلامت بردند و آنچه در

خصوص کلیات خانصاحب موصوف نوشته اید که اگر نزد تو صحیح باشد

پول گرفته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد در انجا میباشد برسان صورت

اینست که هیچ نسخه نیست که کاتبش یک دو جا حرفی یا لفظی قلم انداز نکرده باشد لیکن

هر کتاب بعد تدریس و اشتغال شخص محقق بمطالعهٔ آن صحت میباید آنچه مرا دانسته است

اینست که آنچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد درین نسخه هم باشد چون هر نسخهٔ که

نوشته میشود از روی نسخهٔ اصلی که پیش خانصاحب است نقل گرفته میشود یا از روی

نسخهٔ دیگر که از روی نسخهٔ مملوکه خانصاحب نقل شده و بعد نقل معمول است که نسخهارا

برای تصحیح بخدمت ملازمان ممدوح می آرند درینصورت خاطر من جمع است که نسخهٔ

مذکوره صحیح خواهد بود و این صحت را که شما میخواهید موقوف بر طرز متانت نیست اکثر مردم
غلطی ها آنچه میسازند انکار ندارند یعنی شناختن سقم و صحت تعلق بماهر بودن شخص بلغت و
محاورهٔ زبان دارد والحاصل اگر خریدن دیوان منظور باشد بآنشخص که دیوان
نزد ... لاله صاحب یا آنصاحب میباشد بنویسید که چهارده روپیه نزد
من برسانند تا من کتاب را باو برسانم زیاده در خانهٔ شما همه بزرگ و کوچک
اندرون و بیرون سلامت و خوش اند **رقعهٔ بستم** عندلیب گلزار فصاحت
و همای آشیان بلاغت سلمه الله العزیز شنیده باشید که درین طرف ایام صبیهٔ جوان
میرزا غازی الدین حیدر خان بهادر پسر بزرگ جناب عالی دام اقباله بکدام مرض
بانستانی عازم تماشای خلد برین گردیده و از رفتن او غمی که بحصر حش بدفتر گنجایش
ندارد و المی که بپایان آن در عمر جاودان پا براه خاتمه نگذارد نصیب جد و پدر است
حاصل ازین تحریر آنکه امروز دو گهری روز برآمده حضرت صاحب عالم و عالمیان

مرزا اسکندر شکوه بهادر دام اقباله

برای تادیه مراسم تعزیت بخانهٔ پدر میت تشریف فرما شده بودند وقتیکه پیش
مبارک قریب بدروازهٔ حویلی طرفشانی رسید آدمی زود تر بر طبق تعلیمی که از
والد یافته بود دویده با آقا خبر کرد صاحب خانه با شش برادر دیگر که شمس الدوله
نصیر الدوله و جعفر علیخان و کاظم علیخان و مهدی علیخان و حسین علیخان باشند
و بپای والد بزرگوار بروایتی یا بحسب اتفاق آنجا بودند آمده سر تسلیم خم ساخت
دو دو اشرفی نذر گذرانید همچنین هر یک ازین جماعه دو دو اشرفی پیش کشیدند
الا حسین علیخان بیک اشرفی اکتفا ورزیدند من بعد حضرت پیر و مرشد برحق

بکهاران فرمودند که پینس را بزمین بگذارند تا همپای اینجانب جماعت اندرون قدم رنجه تا
صاحب خانه و دیگران برق چشم کهاران گرفتند و حضور پرنور تا بسواری پینس جلوه
کنان تا بکنار فرش بردند من بعد ملازمان الارا بمسند جا دادند و خودشان
بقرینه دست بسته استاده شدند بندگان اقدس باشاره ابرو و حکم بنشستن داده
تا بعد تسلیم هریک بجای مناسب زانو ته کرده نشست وقت نشستن حضور پرنور
برمسند صاحب خانه دو اشرفی دیگر گذرانید نیم گهری یک اتفاق افتاد بعد
ازان حضور پرنور بکلمه مختصر که این الم را پایان نیست و دل چنین میخواست که بتقریب
شادی درینخانه بیایم لیکن با مقدر ستیزه نتوان کرد حق تعالی شمارا بر سر فرزندان
آنمرحوم سلامت و انها را از زیر سایه لطف شما بمراد رساند اقتصار نموده فرمودند
که چون در تعزیت بسیار نشستن خلاف قانون است حالا مرخص میشوم
شمس الدوله از طرف برادر کلان عرض [illegible] که از تشریف آوردن حضور
اقدس سرافتخار ما مردم بفلک الافلاک رسید اینچه پرورش ولینعمتان بحال
غلامان و خانه زادان میبایست از حضرت والا بظهور آمد لیکن ما هارا
ازین سبب پیش نگشیدن پیشکشها اگه بمجبوری در عالم تعزیت خلاف رسم آداب
بعمل آمده خجالت پاینده [illegible] ارشاد شد که در عالم اتحاد این تکلف لازم و کار
نیست انشاء الله العزیز باز چند بار بتقریب تهنیت درینخانه وارد خواهیم شد
و پیشکشها خواهم گرفت اینقدر فرموده برخاستند انها بدستور حضور را
از کنار فرش برپینس نشانیده و خود تا بیرون دروازه بمشایعت دویده
بعد آب مرخص شدند برای اطلاع حواله بقلم شد دیگر اینکه آقا صاحب تلطف

نشان چند تا خربزه و یک هندوانه و چند دانه شفتالو برای شما فرستاده
اند باید گرفت و احوال وفات پسرزاده میر محمد علی صاحب که چارده ساله
قضا کرد دریافت شده باشد و پیاله شربت انار بدست محمدی ولاک
میخته و شده بود معلوم نیست که بخانه طالب چه وقت رسید در قطعه بست و یکم
میوه درخت براعت و کدیور بوستان لراعت طال عمر کم بعد اشتیاق ها
که تقریرش زبان مقرران را آبله نشامان و تحریرش خامه دو زبان را با خموشی
دست و گریبان میسازد پوشیده نماند که در مکتوب دلنواز صاحب لفظی
دیده شد که غلط آن نزد راقم آثم چون تلالو نیر جهان افروز اظهر است و آن
نیست که لفظ یاره را که بمعنی دست بر نجن در کتب نظم و نثر استعمال پذیرفته
و آن زاد و رسیت که زنان آرایش دست بان مینمایند شما یار را با لف نوشته
بود دید جا من یار را بمعنی قدرت و توانائی در اشعار اساتذه و منشئات شان
یافته شده بمعنی یاره بنظر فقیر نرسیده لیکن اینهم میگویم که یار را با بمعنی غلط است
... اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده اید مضائقه ندارد و الا
... آن های هنوز نوشته باشید و بعد ازین هر لفظیکه غیر مشهور باشد
... کتاب دیده باطمینان تمام نبویسید لغت فارسی در سرکار صاحب موجود
نیست آمدم بر الفاظ عربی والد شما صراح را همراه بردند انجا رسیده تدبیر دیگر
میکنم و امروز لشکر را یکبار کومتی مقام بخیم است و هنوز حرکت ازینجا شنیده
نمیشود اغلب که اینماه بتمامی رسد بعد ازین گوییم و شنویم لیکن برای مقام
بهتر ازین قطعه زمینی نیست از دریا اگر غلط نکنم تخمیناً سنی ذرعه بلند باشد دیگر خیر است

درین قطعه زمین خیمه حضور پرنور و مرزا ابوطالب خان بهادر چنان بهم چسپیده اند که اگر مرزای موصوف آهسته حرف میزنند صاحب عالم میشنوند و علی هذا القیاس واز جهت آمیزش او تا قیهای پرولی که رفقای هر دو طرف دران میانند از هم تمیز نمیشوند حال خدم و تبع نیز همین صورت **رقعه بست و دوم** مرزا حسن صاحب والاقدر مرزا آغا می صاحب دام کمالاتکم پریروز چون امیر صاحب را طمع تحصیل زر پرنج برنج انداخته دیروز موافق وعده حرکت بعمل نیامد واز صبح تا وقت عصر بپاس خاطر مرزا حاجی صاحب و والد ماجد شان که از چندی باهم عهد وقسم شده بود در کوتهی بودم شش طائفه زنان ویک طائفه مردانه بود محبوب شاه چشتی را کسل طبیعت رخصت حرکت نداد همین طائفهای پرنمک و بدکلو بودند الا جادی که خواندنش سحر حلال است و می چند مجلس را گرم کرده بود ولیکن اینها در چه حساب اند فرحة الله خانه خراب آتشی بارید که بهزار آب قلزم فرو نمیتوانند نشست جای شما خالی بچه خوبی چند ساعت گذشته است لیکن من و مرزا حاجی در مکان جداگانه از مجلس نشسته مزه خود را حاصل کردیم تمام شد هیچگاه امروز نسخه مذکوره بتمامی رسید فردا جزو آخرین بخدمت شریف خواهد رسید معلوم نیست که جزو را امروز تمام کردید یا قدری باقی است و بنده انهم خوب خوب فربه که شاگرد حاجیست مسوده خود را امروز پیش شما برای اصلاح آورده اند باخبر این بیچاره اعتقاد در سخن رنجش صاحب والا زیاده حیرت **رقعه بست و سوم** منشی صاحب والاقدر سلمکم الله تعالی عجب مسوده نوشته اید که ما ظهور رسی باید که مدرس آن از خدمت صاحب استفاده نماید بشرط فرصت . . .

تماشش را میتوانم دید و اصلاح کرد لیکن درین روزها که ضیق فرصت است و روز خواهد کشید مختصر آنکه غزل اعموی شما میرسد باید رسانید و دو غزل نو که دیروز جا دیده ام بخدمت فرستاده شد نقل آن برداریدو این کاغذ را نگاهدارید و بر کاغذ جداگانه این دو غزل و سه غزل تازه که بیشتر بخدمت رسیده است نوشته بلدآرید من از دست مرزا حاجی نجات یافته نزد شما می آیم و این کاغذ و آن کاغذ برد و را خواهم گرفت و جناب آغا صاحب برای شما وقت شام شیر فالوده درست کرده اند شاید دو گهری پیش از شام برسد و احیاناً اگر بعد چراغان بفرستند پس بتعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب پختن شیر فالوده این شد که شب وقت تواضع شما گفتید که من خیر خورده ام و من در دست شستن اصرار کردم باز شما گفتید که حاجت بدست شستن نیست قدری از شیر فالوده خواهم چشید همین حرف باعث دریافت شدن فرط رغبت طبع شریف بشیر فالوده گردید زیاده خیریت رقعهٔ بست و چهارم بامین

تماشن دولت و اقبال و شمع دودمان عز و جلال سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق هیا واضح باد که خط بهجت نمط ملفوف عرضه اسمی جناب قبله و کعبه دو ارسعد احیان مرکز داره صواب گردیده بحدی مسرور م ساخت که در حیطهٔ تحریر نیاید بلکه هم سرحش نمیتوان داد حم بر حلبه درهمت و فطانت شما هر که شک آرد کافر است زیرا که باوجود صغر سن و نادیدگی زمانه در مردم اغیار رفتید و همه را از خود ساختید و از بلیات سفر و تولد انواع افاعی و عقارب در بارش ضلع مین پوری ترسیدید و با وجود قلت منصب مرجع اهالی انجا شدید و تدین و صداقت خود را انقدر

ذهن نشین صاحب والاجاه ساختید که او را برسر عنایت آورده تا اینکه تحصیلات
برای شما مقرر شد لیکن خانه صاحبان بورد آباد که رپورت را قبول نکرده بود در
نه قصوری و محنت شما نه فتوری در عنایت آقا بظهور پیوست ازینجا ثابت شد
که هرچه هست اتفاق است دولت دنیا تعلق باتفاق و بخت دارد همچنین اطلاس قیمت
کز زمین را باسمان دوزی * ندهندت زیاده از روزی
بالله که شما عجب سلیقه و طرفه حوصله دارید لیکن اگر چرخ بمراد شما نگردد مجبور باید
برگاه ایمعنی بثبوت پیوسته باشد که پیش از وقت و بیش از قسمت کاری بهم نمی
آید پس این بیابان گردی و صحرانوردی چرا انچه بوده است برای ترقی بود
نه برای سی روپیه که زیاده ازین در خانه شما برای شما مقدور است انچه شد شد
حالا صلاح فقیر و بزرگان شما همینست که بلا تامل نوکری اگذاشته اینجا بیائید و
تماشای قدرت الهی ببینید شاید درین انقلاب که دفعة اتفاق افتاده است
چیزی مقسوم شما هم باشد ده آدم غیر از باعث سفارش جد امجد شما ترقی نموده
اند و در سرکار صاحبزاده ها روز شان نوروز و شب شان لیلة القدر است
شما چه تقصیر کرده اید که برای شما اینقدر هم نخواهد شد والحال در لکهنو هم صورت
اول باقی نمانده رفقای انگریز و نوکران جناب عالی دام اقباله همه ناامید شده اند
هرکس هر جا که خواهد برود و با هرکه خواهد بشیند مانعی نیست فرض کردم که اینجا
برای شما همین سی روپیه مقرر شد و ترقیاتی که مظنون ماست صورت نبست
با سی روپیه لکهنو بر پنجاه روپیه اینجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران و فرزندان
جدا بودن کم مصیبتی برای آدم نیست بهرحال هرچه شد شد حالا صلاحی به ازین نیست

بر خیریت و بیاید جان شما که وقت از دست میرود از کرو گنگا رام جی بعد چرار اشتیاق مخفی نماند که حالا الطاقت طاق شد دل مشتاق دیدار شماست یا ما را انجا طلبید یا خود بیاید یا مثل رعد جاد و یا هشام جادو ماشهای سحر باید بعد که هر گاه بخواهیم که انجا بیاتیم پر و بال پیدا شود زیاده خیریت خرد و کلان در خانه قرین خیریت بوده شکر الهی بر زبان و انتظار قدوم شما دارند رقعه بست و پنجم

گوهر یکدانه درج معانی و یاقوت آبدار معدن نکته دانی سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط متضمن صحت و عافیت بکمال اختصار از بهجت که مضمون تازه سوای کوچ صاحب والا مناقب برای هد به بر زمینداران و گفتگوی صاحب بادیوان ابو الحسن خان در مقدمه خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله و کعبه نوشته بودید نموده است رسیده مسرور ساخت ما امیدوار ان بودیم که از مین پوری سوای فرخ آباد رفتن صاحب بطرفی نخواهد شد و اگر از اتفاقات کوچ هم شد سواری برای شما از سرکار تجویز خواهد شد حالا دریافت کردید که کهاران چوپاله باید که نوکر صاحب باشند و باربردار زیاده بران بهر صورت تدبیری کرده همراه باید رفت و دیوان صاحب درین امر تقصیری ندارند من خود بایشان نوشته بودم که اگر خواجه انامی صاحب بفرخ آباد بروند نیابت شکوه آباد بنام خواجه صالح خان نامی که مرد فهمیده و کار آزموده و از روی قرابت ممدوح خواجه معزی الیه میشوند قرار باید داد و بدیگری تفویض نشود و اگر خواجه موصوف خود انجا مانند برای خواجه صالح امر دیگر تجویز باید نمود که آدم کاری اند غنیمت اگر مرضی شریف باشد بخدمت برسند تا برامد کار متصدع یکروزه

نخواہند شد اگرچہ دیوانصاحب من درینقدمہ ہیچ ننوشته اند لیکن آنچه بصاحب
اظہار کردند رست است بیچاره اینقدر پول از کجا بیارد که خدمت مردم بکند و
اینهم عادت او نیست که کسی با میدواری پیش او برود و مصارف او از ظرف
او نباشد زیاده خیریت رقعهٔ بست و ششم سطر حریر براعت و قبای مبینات
بلاغت سلمکم الله تعالی مسودهٔ دیروزه دیده شد همه خوب نوشته اید بارک الله
اللهم زد و لا تنقص لیکن آن ما در قحبه که حامل این امانت بود سخت کاذب و حرامزاده
بوده است پس پریروز روبری شما دور وپیه ظاهر نمود و پیش من سه روپیه
اینهم تصدق سر طرفه اینکه مهندی کهاٹ ازینجا چهل کروه مسافت دارد ما در بخطا
پریروز رفت و دیروز وقت ظهر اینجا رسید حیرانم که این مسافت را در دو
روز هیچ اسپ چالاک دونده و هیچ مادهٔ فیل سبکرو قطع نمیتواند کرد و آن
قرمساق چگونه طی نمود اینهمه نبدش بود برای فائده خود دروغی چند بر بروی
هم بافت و پول ازینجا برد و یکروز در میان داده و وقتیکه طرفثانی یعنی مهاجنی
که نقود بر ایش آورده بود رخصت نمود و نوشت که مکث بکند دست و پا چه
شده اینجا آمد و جواب طلب نمود و الا بعد چهار پنج روز بطمانیت خاطر کهیس
از قحبهٔ خود بر آورده بما میرسانید لیکن تعجیل طرفثانی او را از رد ره ساخت
مختصر اینکه دیروز جواب متضمن این احوال نوشته بدستش دادم از همه عجیبتر
وقت رخصت میگفت که خدا سلامت دارد امیدوار انعام بوده ام گفتم حالا
معاف باید داشت دوباره که می آیید هردو انعام یکجا داده خواهد شد مرد که
سکوت ورزیده در رفت آمدم بر مطلب دیگر این مسوده را شما پیش خود بگذارید

بعد سه چهار روز یا زیاده من از شما هرد و خط برای میر موصوف که می نویسیم این
مسوده را هم بخط ناهر سنگه نویسانیده داخل آن لفافه میکنم یا اینکه صاحب
نقل این ابر داشته باز نزد من بفرستید هرگاه ناهر سنگه اینجا می آید اصل
کرده بمن میدهد من پیش صاحب میفرستم و در لف خط خود روانه میکنم و احوال
تشریف آوری مرزا محمد صاحب دریافت شد در ضمن احوال ایشان لفظ
برادر میر تقی فراموش کرده بودید تا دیر حیران بودم و میخندیدم آخر معلوم
شد که لفظ برادر از قلم صاحب نریخته بود و بعد ذکر مدائح مشارالیه نوشته بودید
که برادر زن میر محمد تقی خود ما هستند و می بایست که چنین بنویسید که برادر
زن برادر میر تقی خود ما هستند الحاصل این بزرگ زاده از مدت مدید بحال من
مهربان است من خود هنوز فارغ نیستم که بیایم و سوای این از فرد النسخه
معلومه استعمال خواهم کرد پس بهتر نیست که ایشان قدم رنجه نمایند لیکن
رقعهٔ دیگر سوای این رقعه ای آنصاحب نوشته ام آنرا بمشارالیه بنمایند

رقعهٔ بست و هفتم مقدمة الجیش بلیغان روزگار سلمکم الله الستار
الغفار یک فیل خود در سرکار جنرل صاحب مقرر شده فیل دومین که
از خانهٔ نواب حسین علیخان بهادر خواهد آمد معلوم نیست که برای آن پروانه
حکم بدرگاهی خان رسید یا اکتفا بهمانقدر پیام فقط بالای بنگله حواله مرزا تقی نامی
از نوکران صاحبزاده ممدوح شده بود خدا داند آمد و عزیز ادای پیام
کرده باشد یا بفراموشی سپرد بهر صورت امروز شیخ الاسلام اکبر
بهر کیف فیلی که از ما و شما است در اینجا سوای عمو صاحب شما

دیگری نمیتواند نشست آدم بر فیل دیگر اگر یک فیل بیاید خواجه حاجی خواجه
عبدالله و میر عبدالله را باید نشانید و اگر دو بیاید بر فیل دیگر خواجه صالح
و خواجه رحمة الله خان و میر تقی را سوار باید کرد اگر آمدن دو فیل یقینی
باشد میر تقی را امیدوار بکنم و الا برای او کهاران کرایه طلب نمایم چوپاله
اینجا موجود است و این تحقیق برای اینست که مبادا از اینجا یک فیل بیاید
و کهاران بر وقت پیدا نشوند و اگر کهاران را امروز طلب میدهم و ... ر
بکنم و فیل بیاید آنوقت جواب دادن از مروت بعید است این رقعه را
بملاحظه جناب قبله و کعبه در آرد ... آنچه مفصل باشد محققانه برنگارید که بر طبق
تحریر صاحب چیزی بعمل آید رقعهٔ بست و هشتم نوع زمان
سلمکم الله تعالی مسوده خواجه حاجی خان و اجزای مرزا اشرف علی ایشیک
آقاسی بدست رستم خان مرسلست باید گرفت مسوده بصاحبش باید داد
و اجزای مذکوره را بحفاظت تمام باید داشت تا وقتیکه آدم او بیاید
اجزای مذکوره دو جزو و شش ورقست که همگی بست و دو ورق باشند
این از برای اینست که اوراق مذکوره بسته نیست مبادا ورقی از آدم در
راه بیفتد پس شمرده باید گرفت بخدمت امیر صاحب بعد سلام واضح باد
که شخصی خارشش درست نموده بچندکس داده بود هر کسیکه مالید
اورا فائده کرد شخصی بدنش آبله و زخم داشت در دور وز بانصحوبت
به شد که اثری از زخم و آبله نماند حضور پرنور آغا صاحب مشفق سعی کردند
که داعی این دوا را بمالم مخلص تنها بیها ... خود را از قسم عسر غسل در هوای

سر ظاهر کردم ہیچ پیش نرفت آغا صاحب مخدوم ہیچوبہ در میدان نصب کرده از چار طرف بستند وہمہ بسیاری افروختہ داعی را انجا فرستادند چہار آدم برای خدمت ہم بودند باری بعنایت الٰہی دوا ہم مالیده شد وغسل ہم حسب دلخواه اتفاق افتاد ولیکن حال من اینست کہ خارش ده چند وجا بجا زخم وسوزش پیدا شد آبو العباس تمامش ورم کرده است امروز از ترس انجا دوا نمالیدم وفردا ہرگز این دوا را نخواہم مالید دیروز وامروز مالیدم بہر چہ بادا بادا سوزش خارش اگر رفتنی است خود بخود میرود والا یا قسمت

رقعہ بست وششم

شمع دودمان ایالت سرو بستان جلالت سلمکم اللہ تعالیٰ بعد اشتیاقہا واضح باد کہ پریروز کہ بست وسوم شہر حال بود خط مسرت نمط ولفافہ عوضی سہمی جناب قبلہ وکعبہ نقاب بردار چہرهٔ عذرا نی وصول گشتہ مطالب مرقومہ را خاطر نشان ساخت از احوال تازه اینکہ درینولا زوجہ آغا صاحب خود ما کہ با جتماع چند مرض بانفاس مستعار عارضی سر وکار داشت بتاریخ نوزدہم صفر قضا کرده اطلاعاً بتحریر در آمده ومیان نثار علی نامی کہ چند روز در حویلی خانصاحب کرمفرما بطریق مہمانان فروکش داشتند ونقل دیوان لطافت ہم گرفتہ بودند لیکن از دیوانگی کاتب سفینہ تمامی تحریر خطی سہمی صاحب از بریلی فرستاده اند معرفت مولوی حسین علی خان صاحب پریروز بمن رسیده بود ملفوف است غزلہای مشاعره گذشتہ امروز درخط والد شما پیچیده خواہد شد ونیز در مشاعره حال کہ در ربیع الاول پیش می آید دست میدہد بعد ازین خواہد رسید غزلہا را یکجا بحفاظت باید داشت

وقت رسیدن دیوان بدست خود در حاشیهٔ نه خواهید نوشت در نفرستادن
صاحب عالی شان شما را بشکوه آباد وضیع و شریف تامل دارند بعضی چنین
می فهمند که وقت رفتن همراه خواهد برد لیکن رای آنها بر صواب نیست زیرا که اگر
این منظور داشت سند عزل پیشکار اول و نصب شما در دیوان بورد نمی فرستاد
هرگاه فرستادن سند در بورد ثابت است همراه بردن کجا زیرا که کار دانایان
لغو نیست و از لفظ جمع در دانا مراد فقیر صاحبان عالیشان انگریز اند گو یککس در میان
اینفرقه متصف بدانش نباشد و نزد بعضی فرستادن بشکوه آباد مسلم لیکن
تا وقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد این رای بانه
رای اوست لیکن همینقدر مقام اعتراض است که صاحبان انگریز را با فرزند خود
هم این محبت نیست که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود معطل گذاشته او را
بجاییکه باید رفت نفرستند مگر وقتیکه در بودن او پیش پدر حکمتی باشد شفقتش
بحال شما بهمین درجه است لیکن اگر حکمتی نمیبود هرگز نگاه نمیداشت ظن غالب اینکه
شما را تفویض صاحب نو خواهد نمود تا او نیز همین عنایت بحال شما داشته باشد
اگرچه بد مزاجی صاحب نو از هر کس شنیده میشود لیکن هر بد مزاج با یک دوست
خود درست میباشد شاید میانهٔ صاحب والامناقب عالیشان و صاحب نو
که می آید دوستی زیاده از ان باشد که هر دو را با دیگران الحاصل آدم از طرف خود
مصدر حرکتی نشود که دانایان او را بنادانی رسوا کنند گو نادانی چند خرده
بر و گیرند سوای این هر چه میشود بحسب بخت و اتفاق تصور باید نمود شجاعت همت
که از شما بعمل می آید آفرین باد و بس از حضور اقدس عنا برسد رقعهٔ بیست و

ی ششم اطلاعت آفرین من صاحب کلان بروز جمعه یا دوشنبه بحضور خواهد امد هنوز
مبهم است تا و قتیکه معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار گیرد محمد جمال باورچی
نزد شما روانه میکنم که امروز اسباب ضروری حسب دلخواه خریده بیارد و فردا
شام مشغول طبخ شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبخ را سرانجام دهد و شام
بپزد و اگر روز جمعه معین شد اینجا هم ضرورت طبخ داعی خواهد شد در ینصورت
شخصی از اقربای او یا پسرش که در طبخ مثل نامبرده باشد خواهد رسید اطلاع
بقلم آمده **رقعهٔ سی و یکم** خواجهٔ عالی جناب من جز و دیگر بخدمت میرسد
باید گرفت و جز و اول بحکم کالای بد بریش مالک بتقصیر دباید کرد و چهار روپیه
از رستم گرفته دو روپیه بانگان کو رباید رسانید و دو روپیه بشاه علیخان از راه
تخلص باید داد و از خانزبور باید پرسید که خط دیروزه که در ایام بارژه مرزا احاجیب صاحب
برده بودی بکه دادی زیاده خیریت دوای مذکور گرمی بسیار کرد و دو روز
خوردم امروز ترک کردم آغا رجب اینوقت نشسته اند یک بهل با تفاق
دو کس بد وازده روپیه تا اکبراباد انفصال یافته بهلبان درین ملک است که
شخص چارپین هم بهم رسانند اگر امروز و فردا بهم رسید که خوبست والا بهمین سه کس
اکتفا در زیده براه می افتد چون این کتاب هنوز ابتدا ندارد لهذا ابواب
و فصول آنرا بسرخی مقید تحریر نکرده ام وقتیکه خطبه و هرچه تبع آن نوشته
میشود آنوقت سرخیها چندان دشوار نیست **رقعهٔ سی و دوم** میرزای میرزایان
خواجه صاحب عالی شان خط برای والد ماجد شما میرسد این را در عالم تنهائی
خوانده بمطالعهٔ عمو صاحب خود در آورده صمغ بزنید و در خطوط خانگی بپیچید

در ڈاک بفرستید زنہار نظر دیگری بران نیفتد اطلاعا نوشته شد زیاده خیریت

رقعه سی و سوم مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی در شنو آشنا

شد که خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان میخواهند که از نوکری دست

بردار شوند اگر این حرف مقرون بصدق باشد و شنوید که ایشان همین عمل

آورند و استعفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید آنچه مقسوم شماست

بشما خواهد رسید خدا کریمست نیکنامی از دست نباید داد اینجا رسیده با هم

مشوره خواهیم کرد و اگر خانصاحب بمانند شما هم بمانید یقین که شما پیش از

نوشتن من چنین خواهید کرد منهم از طرف خود حرفی نوشتم زیاده خیریت

رقعه سی و چهارم خواجهٔ خواجگان و میرزای اصفهان سلمکم الله تعالی

خط اسمی خواجه قطب الدین صاحب سرباز میرسد بصمغ گرفته ملفوف خط

خود روانه فرمایید چون خط مولوی منیر علی همان جواب خط من بود فرصت

هم دست نداد لهذا خط برای ایشان بعد ازین فرستاده خواهد شد امروز

بهمین اکتفا ورزیدم و امروز خانهٔ میر نثار الله خان صاحب میروم فردا

و پس فردا آنجا خواهم بود و این بار توقع سفر غنیمت آینده یا قسمت

رقعه سی و پنجم خواجه صاحب و الا قدر منبع الکمالات مرانیم موقت

آقا صاحبان مکرم ملطف نشان را میان صاحب یاد فرموده اند چون

در عالم رفاقت هر کس مجبور است چار و ناچار باید رفت لهذا نوشته ام

که امروز منهم شام نزد شما بلکه ازین زودتر میرسم و شب همانجا میخوابیم

فردا ما و شما و امیر صاحب و مرزا محمد صاحب بخدمت آغا صاحبان می

مہ پیتیم وابستہ معقولی ملزید دبنا بر اطلاع نگارش یافت

لفظ پرستان بابای فارسی مفتوح و رای بی نقطہ مکسور و سین بی نقطہ ساکن
و تای قرشت و الف و نون کہ بمعنی جای بودن پریہا در اشعار ریختہ و افسانہای
دیدہ در برہان قاطع باید دید معلوم نیست کہ در فارسی ہم صحت دارد یا ساختہ اہل ہند
است و از دو روز فیل کوچک از راہ رفتن معذور و فیل کلان ایلبان
بی اطلاع برای آوردن نیشکر یا چیز دیگر از قسم چارہ بردہ شام خواہد آمد لہذا اسپ
برای سواری مرزا محمد صاحب میرسد و آدم بخانہ میر محمد تقی خان رفتہ است
ایشان ہم می آیند و اگر پیش از رسیدن آدم بنجاس رفتہ باشند بخدمت خواجہ
وزیر خانصاحب از طرف من التماس باید نمود کہ اسپ خود را عنایت فرمایند مہر
موصوف را اینجا رسانیدہ برخواہد گشت زیادہ خیریت رقعہ سی و ششم

خواجہ امامی صاحب یوحاق ہدیۃ العرب را بنچہ گون یخون بیار رنگیز کیم فضیلت
اس جملہ کتاب ہدیۃ العرب کو چند روز کی واسطے بھیجدو تم کے فضیلت
کوک نی تو باش مرزا جعفر صاحب انی کوریاقی بی مشتاق بار لار تامل بیر
آسمان آفتاب مرزا جعفر صاحب اوسکی دیکھنے کے مشتاق ہیں سنے تامل
بوکیشنی لی تا شور رنگیز بجناب قبلہ و کعبہ عند الفرصہ عرض باید کرد کہ تدبیر دو سہ
اس آدمی کی سیر ذکر دو تم
فعل برای سواری بعضی اشخاص بارادہ شنیدن غنای میر معلوم ضرورست
زیادہ خیریت رقعہ سی و ہفتم خواجہ ابو المحسن دریافت نمایند کہ باری کرامت
ما را دیدیم شما دانید کہ ہمین عموزادہ من مستحق و لی اللہ است دیگران ہستند
در پیسہ کمان مبر کہ نہالی است شاید کہ پلنگ خفتہ باشد اینہمہ از آثار تحریر
فقیر است حالا باید کہ اندوختہ خود را بما ظاہر کنید کہ درین شادی صرف کرد
آید اگر خواستہ باشید کہ بکلمات چرب و شیرین روغن قاز مالیدہ ہیچ نہید

دست بردار نخواهم شد و ما چه میدانم که شما دارید یا ندارید از هر جا و بهر طور که دست

آید پول بیارید که ما را کار با رقص و سرود است پلاؤ و شما را بشما بخشیدیم زیاده

رقعه سی و هشتم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فردا صبحی بجناب قبله

و کعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد که پیش از سه پهر یک فیل آمده زیر بنگله استاده

شود تا بروقت محنت انتظار بلای جان نکرد و من امشب نمیتوانم آمد فردا وقت

سه پهر مستعد این اراده می آیم مسوده از میان حاجی گرفته باید فرستاد و چند

دانه سیپاری هم بدست رستم بفرستید زیاده خیریت رقعه سی و نهم

خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که اینوقت از حضور رخصت کربلا که طلبیده

فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح بنجا می آیند و فردا ضرورت

تحریر و نتخاب خلاع داعی خواهد شد از ینجهت هرگز رفتن صاحب انجا مناسب

نیست این مهم بروز دیگر بپا رید هر چند رنگها ریختیم قبول نکردند مجبور دست

برداشتم لیکن فردا وقت سه پهر آمدن صاحب برای دیدن حسن و تردد

نجانب ضرورست پس فردا وقت نماز که آفتاب بر نیامده خواهد بود بدولتخانه

تشریف خواهید برد رقعه چهلم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی

معلوم نیست که آن سیدزاده مسکین مسافر دیروز هم آمده بود اگر نیامده باشد

غیر امروز هر وقت بیاید گفتگو باید کرد و اگر دیروز تا شام آمده باشد جواب

سوالی که طی شده باید نوشت و اگر اینوقت هم اینجا رسیده باشد همراه

رستم نزد فقیر باید فرستاد زیاده عمر کم طویل و عدد کم ذلیل رقعه چهل و یکم

خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سه جزو از رقعات ترکی لاله امرت لال

فرستاده اند اگر نقل اینها گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید و اگر در این هم
درس میگیرید وقتیکه اینها را تمام میکنید باقی اجزا هم طلبیده خواهد شد و اگر
دفعةً واحدةً میخواهید این را باید گرفت برای باقی قدغن خواهم کرد و خطیکه اسمی
قاضی نجم الدین خان تفویض شما نموده بودم بمیان ریاض الحسن طالب علم برگالا
طلب نماید بلا تکرار باید داد لفظ رائگان در برهان دیده معنی آن باید نوشت
و نسخه نقل شده از خط مولوی منیر علی در شب نصیب باد شد لیکن مضمونش بخاطر
دارم همینقدر است که قصب الذریره و بلیله سیاه را شب در آب خیسانیده صبح
بجوشانید چون بنصف آید مالیده و صاف نموده باید نوشید و از دال مونگ
و مرچ سرخ و سیاه پرهیز ضرور است و غذا هر قدر که بروغن باشد باید خورد شما
همین عبارت را با خط مولوی صاحب مقابله بکنید اگر برابر آید به میر یوسف علیخان
بگویید که نسخه همین است والا در همین کاغذ بنویسید اینقدر جا برای تحریر یک نسخه
کافیست **رقعهٔ چهل و دوم** بر خواجه امامی صاحب مخفی نماند که دیروز رقعه
آقا صاحبان در جواب مقدمهٔ مرزا بند و صاحب آمده بود بخدمت میرسد ملاحظه
باید نمود صاحب من این احوال را ذهن نشین خواجه کریم الله خانصاحب باید
کرد اگر مرزای مزبور اینقدر مبلغ بعد تحقیق احوال از صاحبخانه با آقا صاحبان برسانند
آقا صاحبان هم راضی شوند چه مضائقه والا من و شما هر دو را نسبت بایشان
غیر نیست دیگر خیریت پوشیده نماند که فا و عین و لام میزان ثلاثی مجرد است
جمیع صیغهای آن نیز همین حال دارد پس آدم با شعور را باید که جمیع مصدرهای
صحیح را که معتل و مهموز و مضاعف نباشند بهمین وزن حساب نماید و صیغهای

مقابل صیغها بساز خواه از باب ثلاثی مجرد خواه مزید فیه مثالش اینکه هرگاه کسی بپرسد که ضربتن بر چه وزن است تامل کند که درین صیغه بر اصل مصدر که ضرب است تای قرشت مضموم و نون مشدد زیاده است هرگاه همین تا و نون را برفعل که میسر است بیفزاید صیغه ماضی جمع مونث حاضر میشود همچنین در استکمال فا و عین و لام را ملاحظه نماید و بگوید که استکمال بر وزن استفعال است زیراکه هرچه در استفعال بر فا و عین و لام زیاده است در استکمال بر کاف و میم و لام خواهد بود همچنین انتظار و انتشار بر وزن افتعال است و انجاد و انقباض بر وزن انفعال است و اگر در میان افتعال و انفعال التباس افتد مثلا لفظ انتهاض را نامید ایم و شخصی بپرسد که انتهاض بر چه وزن است باید که بگوییم که اگر اصلش نهضت است انتهاض بر وزن افتعال است و اگر اصلش تهضت است انتهاض بر وزن انفعال واقع شده و در باب افتعال بجای تای قرشت طای حطی و دال نیز می آید همچنین الاعلی هرچند صیغه افاعلی باشد که امر حاضر مونث است از باب افاعل و تلاعلی بر وزن مفاعلی که مجموع مفاعل و یای متکلم است مفاعل صیغه مفعولست از باب افاعل در بحث ثلاثی مزید فیه در قانون مجدد باید دید

رقعه چهل و سوم بر پیر و زخطی نوشته نزد قاضی صاحب فرستاده شد

اگر دیروز روانه شده باشد که خیر و الاهر دو خط امروز یا فردا باید که روانه شود والملخص دیروز خط دیگر از شما نزد فقیر رسید و عرضی که برای جد امجد نوشته بودید نیز بمطالعه درآمد امروز که نوزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۲۷ هجری روز شنبه در حضور رتردد فرش و خیمه و طعام است زیراکه فردا میرزا سلیمان شکوه بهادر

عیال و اطفال خود را گرفته اینجا خواهند آمد و یکشبانه روز مع زن و بچه بسر خواهند
رد آندرون و بیرون هر دو جا صحبت رقص و سرود منعقد خواهد شد لیکن امروز
چهار ده روز نخاس میروم سبب رفتن اینکه چون این صحبت روبروی بطرز قدیمی
عقر بہت دل گوارا نمیکند که تنهایی دوست همزبان خود مثل ناهر سنگه انجار فته
سود ب و خاموش بنشینم اگر چه اینجا سوای من احدی نخواهد نشست لیکن من
یک کس بی قلیان و آب و یار موافق چه میکنم بعد سه چار روز که جناب عالی دام
اقباله و صاحب کلان بر سبیل بدلیت یا بالاتفاق خواهند آمد البته دران جلسه
شریک خواهم شد زیرا که این هر دو الاحباب زیاده از چار گهری نهایت یکپاس
نخواهند نشست بعد ازین ما یم و این صحبت و اینهمه اسباس چنیها ازین سبب است
مرزا جهانگیر شاهزاده را حرمی بوده است در شاهجهان آباد چون حامله شد زنی
از راه رشک ذهن نشین شاهزاده موصوف کرد که این بچه که در شکم وار دار نسبت
چون اغیار خصوصاً اطفال را همین کوشش است و دگر هیچ و مقدمه زن نزد صاحب
عزت بسیار نارست مرزای ممدوح قصد کشتن او کرد ممتاز محل که مادر شاهزاده
باشد او را پنهان کرد و من بعد با حضرت ظل سبحانی و نواب قدسیه الدد
حضور را تحسن تعلی مشوره نموده او دار و انه لکهنو نزد صاحبعالم خود ما کرد که
از ان آفت مصون نماند و مضمون خط ممتاز محل اسمی صاحبعالم بهادر این بود که پسر که
از بطن این زن متولد خواهد شد آنرا شما فرزندی خود بگیرید و نامش مرزا مرزا قیصر بگذارید
چون حامله آمده بود بعد دو ماه و چند روز وضع حمل اتفاق افتاد لیکن بجای
مرزا مرزا جهان اختر ربانو پیدا شد چون این دختر اولین فرزندان شاهزاده

موصوف هست و سوای این زرکار. ها میکنند چنین بنا گذاشته شد که هزار روپیه در
شادی دختره صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر را با اهل و عیال و جمیع
دام اقباله و صاحب کلان بهادر را جدا جدا مدعو باید ساخت این هزار روپیه
با شاهزاده مقدم الذکر فرستاده بود باین گمان قوی که پسر متولد خواهد شد لیکن
نوشته بود که این پول را در هر دو صورت بمصرف باید رسانید تمام شد این مطلب
دیگر اینکه مزاج من بفضل الهی قرین صحت است خاطر شریف جمع باید داشت
این بار هم در عرضه که اسمی جد بزرگوار نوشته اید دو جا غلطی واقع شد یکی از باعث
تعجیل است چرا که همان لفظ را دو سطر پیش ازین در همین خط صحیح نوشته
اید پس گمان غلطی سوای این نمیرود که در جلدی خیال نماند و آن اینست که شما ذکر
منشی محمد علی صاحب یکجا باینصورت نوشتید که با منشی محمد علی صاحب که دوست
خانصاحب هستند ملاقات شد این خود سهو نیست بلکه سراپا صحیح و جای
دیگر نوشتید که باز از منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض است
لیکن چون شما این مدارج را خوب طی کرده اید این خطا از راه بیعلمی نیست
اتفاقیست و جای دیگر که غلطی دوم واقع شده سبب آن عدم معرفت بحال
[illegible] است و آن لفظ سقا است که شما آنرا سقه نوشته اید مخفی نماند که سقی بسکون
قاف [illegible] بمعنی آب دادن آمده و ساقی اسم فاعل آن و سقا صیغه مبالغه بر وزن [illegible]
لفظ ساقی حالا بمعنی معشوقی شراب دهنده باشخاص [illegible] است [illegible]
دهنده کم استعمال میاید لهذا صیغه مبالغه یعنی سقا بمعنی مستعمل گشته [illegible]
شده است یعنی شخص مسلمانی که مشک بدوش گیرد و الا کها خانه هندو دیگر [illegible]

که بر سر چاه و بهر آب گذشتن آب مسافران نخورانند باید که سقا که عبارت ازینهاست چنین نیست

تصور نمائید تا پانی مستعمل عرفی تصور باید نمود که از معنی اصلی خود برآمده زیرا که از

دوری لغت آب بر دارنده هم سقا میتوانند شد بالجمله سقا از باعث شهرت گرفتن

لفظ بمعنی شخص مسلمان مشک بردار بر دیگری اطلاق نمیباید زیاده خیریت دیوان

دیوان ابوالحسن خانصاحب را از باعث تمادی ایام بخاطر نمانده است که حساب جهد

بهمان راه و هفت نقیچه طاق بستن از من میپرسند من در لکهنو و بر روی مرزای

مصحح برای تفریح طبع از شخصی پرسیده بودم بیچاره سه چهار روز تامل کرده و بشنگ سر

زده بمراد نرسید این حساب از روی قاعده غلط است زیرا که موافق قانون

حسابی در عدد یک جفت است جفت مجموع طاقها میگنجد نه طاق مجموع طاقها چون

صد جفت است و هفت طاق هفت جفت دران گنجایش دارد هفت طاق

و نه طاق و سه طاق و پنج طاق دران نمیگنجد خط نامه سنگ که درین روزها

مخدوم مکرم آقا محمد صادق خانصاحب نام ایشان گنگارام گذاشته اند ملفوف

این مکتوب است مطالعه باید نمود

رقعهٔ چهل و چهارم

مخفی نماند که دیروز که هشتم

شهر حال و روز پنجشنبه بود آخر روز قریب بعصر خواجه عبدالله که از سبب قرب

حویلی چهاونی بدولتخانهٔ صاحب عالم بهادر اکثر آمدن خود برای درس عربی نزد فقیر

ذکر کرده اند آمده عریضهٔ شما که بخط خود نوشته بودید بمن دادند بعد مطالعه دریافت

که شما از هیچ راضی نمیشوید هر چند من در خط خود این ایما کرده بودم لیکن بحاجت

نرسیده بود که شما از حجاب این گفتگو بر زبان نمی آرید و نیز درین گفتگو از من شرم میکنید

به خدمت ... صاحب و قبلهٔ والد ماجد شما اشاره نموده بودم که در هر خصوص املای

بخواجه امامی باید نمود اگر دل بخواهد به ازین دو دختر همسری به [illegible]

که مرضی صاحب دریافت شد سعی درین امر بیجاست اگرچه بحسب ظاهر خانه داری چیز

خوبیست لیکن در اصل خود را در بلا انداختن است هرگاه طبع شما نمیخواهد مرا

درین معامله اصرار چه ضرور مثل مشهور است آنچه بخود نپسندی بر دیگری مپسند فی

الواقع سهره بسر بستن دوباره خود را رسوا کردن هیچ لطف ندارد که هنوز عمر

شریف بانجد نرسیده ولیکن بقیة العمر باینصورت بسر بردن هم خوب نیست چنین

ضرور خواهد شد یا کدام دختر شاه پریا یا شاه ببر و یا ریحانه پری و سبز پری فرشته

شما میشود زهی آفرین به فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه تامل اندیشی بکار برده اید

آمدم بر قصه دیگر اینمردم عجب مردم عجیب غیرتی هستند که بر شما فرمایش چیزها کرده

بحال بی آنکه تقاضای شدید از طرف شما بظهور آید ادای زر قیمت آن در خیمه ندارند

درینصورت هرچه بایشان رسیده است مال باپی شان شد زیرا که تقاضای شدید

چه که اسمای طلب قیمت هم ازینطرف محال مینماید دیگر احوال اینست که خانصاحب

مکرم والامناقب تاج الدین حسین خانصاحب صد روپیه در ربیع الاول منجمله سه صد

روپیه دهانیده ولایت علی خان بابت دیوانجند داده بودند همگی مبلغ معلوم

نثار علی نامی در قرض خواجه امیرخانصاحب بر دو صد روپیه دیگر که در ربیع الثانی

طلب دارم هنوز صورت وصول ندارد ازینجهت که جناب ممدوح بیست و یکم ربیع الاول

روانه کانپور شدند و از انجا مع الخیر اراده فتح آباد دارند دو سه روز است که خطی بخدمت

شان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده بسبب التفات خانصاحب جواب آن هرگاه

معاودت آنحضرت من خواهند فرستاد من امروز رقعه بخدمت ایشان فرستاده ام

ران رقعه ایضمون ... است که دیروز خط خواجه امامی یامده بود بندلی بخدمت ملازا
بشته اندیشان هم در جواب سلام اشتیاق بشما نوشته بودند و پانزده روپیه هم
رسید بعد وصول شدن نزد خواجه قاضی صاحب خواهم رسانید جناب ممدوح کتب
مذکوره را خریده و صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که آنروکه بدهید شما میدانید
من از شما هم نازک مزاج ترم هرگاه شما خانه داری را که لذت زندگی موقوف
النست گوارا نکردید خود دانستید که ما دام الحیوٰة در رنج و بلا گرفتار خواهم ماند از من
نمیشود که یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن در جستجوی نسخ و پسند
پسند موافقت خواهم کرد میدانید که ما مردم زن شاه پیر اما در تجربه انگیخته ایم
را کجا سر و دماغ تصحیح کتابها است وه بار شجره؟ الا مانی که تصنیف خود نفرستید
هم دو بار از غلط و صحیح آن اطلاعی ندارم و دیوان قتیل و دریای لطافت
شاهنوز پیش خانصاحب است این بار که تشریف می آرند میگیرم روزی خود
سفر نمودند که هر سه نسخه امانت خواجه صاحب حاضر است بگیرید لیکن دریای لطافت
یکی از دوستان من برده است بعد چند روز که می آیند آنهم خواهد رسید الحاصل
نسخهای مذکوره را نزد خود تصور نمایید

رقعهٔ چهل و پنجم

خط بهجت ... بروز
شانزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۷۲ هجری روز چهارشنبه بود وقتیکه در باغ ... که از حضور
... ازین مرمت شده و آقای ابان در ایام ورود خود بار اده ... برای
... وقت عصر اینجا آمده من و نامه سنگ راهی طلبند بهیات مجموعی نشسته
... حسین نامی که از ... قصاحت بخدمت قاضی صاحب می خواندند
... خود نوشته بود ید آورد ... بهجو واوند و بجوانز امین ساند

انچه حواله قلم نموده بود دیده ذهن نشین شد آقا صاحبان نیز بامر [illegible] استقلال بهم
نمودند الحمد لله که طرف ثانی خود بخود بحکم تنخواه کردن آنکه شما لب را به بستن رسیده و چقدر [illegible]
که هفت روپیه انجا کذاشتید و باقی اینجا فرستادید کمی و بیشی وجه معاش [illegible]
و اتفاق است آدم همان است که نان بقوت بازوی خود بهم رساند والا میانه [illegible]
که او نه الا انسان میپرورد و آدمی زاده هیچ تفاوت نیست نان پدر خوردن سوای
ایام طفولیت بکار آدم نمی آید و بر پدر چه موقوف است که نان آقای [illegible]
برای بغیرتان زن سیرت است آقای شبیه بپدران است که کسی را پرورش [illegible]
بکند مثل خواجه سرایان که متبنی را پسر خوانده پرورش میدهند و عمو و خالو
و پدر زن هم از همین قبیل است بلکه نانی که برنج بدهند آنهم قابل رد است جان
بجان شما که این سی روپیه را من سی هزار روپیه میدانم بلکه بران سی هزار روپیه
که بذلت بدست آید صد درجه ترجیح دارد و تفصیل حال بعضی صاحبان دوشاله
پوش و پلاو خور در اینجا مناسب نیست شما حال آنها بخوبی میدانید خدا آن
پلاو و دوکوشتی که بآن بزرگواران داده بود نصیب ادنی غلام شما نکند هزار
شکر که قدری اطمینان نصیب شما شد آینده هرچه حسب بخت و اتفاق رو خواهد داد
فهمیده خواهد شد یک خط طویلی متضمن عبارت رنگین سریع الفهم بخدمت آقا صاحب
نوشته بلفافه سپرده سرباز نزد من حاوی احوال خیر مآل خود و شدت [illegible]
صحبت ایشان بفرستید رقعه چهل و ششم خواجه مکرم سلمکم الله تعالی [illegible]
نزدیکی لطف نامه خانصاحب مرقوم هفتم [illegible] طلب حقه بردار و خدمتگار [illegible]
بود لیکن چون در خط جناب ممدوح قید خدمتگار جوان بود [illegible] جیب [illegible]

آدم معقول وجوان سنکدی مستعد رشد و معهذا بغیر غرج راه کسی اراده نمیکند خانصاحب
نوشته بودند که هرچه برای فتح [illegible] در کار شود از میر رمضان علی باید گرفت چون آدم
نزد میر مذبور رفت گفت سبحان الله خانصاحب از کانپور حقه بردار و خدمتکار
بمین پوری فرستادند حالا حاجت آدم دیگر نیست ازین سبب و کم تنخواه مانده ام و
با قربیک را که حامل اینخط است یکصد و پنجاه روپیه از پیش خود داده روانه آنطرف نموده شد
چند تا سپیاری و چرب هم میان حاجی حواله او کرده اند باید گرفت منیجو استند که حلوا
و حلوای سوهان هم حواله او سازند من منع کردم گفتم بعد ازین بدست کدام آدم
خانکی خواهیم فرستاد چون در خط خانصاحب مرقوم بود که من بمین پوری میروم
منهم آدم مذبور را بمین پوری فرستادم اگر خانصاحب انجا استند آدم نامبرده
بخدمت خانصاحب خواهد رفت این خط را خانصاحب نزد صاحب خواهند فرستاد
و اگر خانصاحب بنابر ضرورتی هنوز در پرگنه تشریف دارند نزد صاحب حاضر
خواهد شد شما او را بخدمت صاحب الا دو دمان برسانید و نیز قدری دیگر عرض
بکنید که اگر حقه بردار سوای آدمی که از کانپور آمده است در کار باشد بحضور برسد
والا خیر فلانی حقه بردار بهم رسانیده بود ولیکن وقتیکه دریافت شد که حقه بردار از
کانپور بحضور رسید در فرستادن او تامل نمود و هم عرض باید کرد که فلانی
[illegible] با [illegible] که طعام انگریزی و هندوستانی خوب میپزد و سرگرم است
هرگاه بدستیت آید روانه میکند و حالا [illegible] که با قربیک نام دارد میت که
[illegible] زیاده از نیم سال نیست و فقط چند قسم نان و ساختن
حلویات و مربیات هم مهارت درست دارد ولیکن نوکری در رکابداران گاهی نکرده

است و نمیکند خدمتگار است و سوای این زبانش هم درست [illegible] و پدرش حسن علی خان
اینهمه احوال بحضور التماس باید کرد و هفت غزل که درین روزها گفته شد در یک بند بخدمت
والد ماجد شما میرسد و هشت غزل دیگر در دیوان ثبت است و دیوان را امیر نصیر الدین
صاحب برده اند ازینجهت فرستادن آنها در خط دیگر موقوف داشته شد و آنچه
شما در حق خیرات علی عرض کرده بودید که بعد وفات نواب آصف الدوله امیر الدوله
مرحوم خواست که او را ملازم خود سازد و قبول نکرد و قباحت آن بخیال نرسیده باشد
ظاهر است که امیر الدوله هشت سال پیش از آصف الدوله قضا کرده بود شاید غرض
شما از امیر الدوله حسن رضا خان بوده باشد بدانید که امیر الدوله خطاب حیدر بیگ خان
بود و حسن رضا خان را سرفراز الدوله می گفتند مخالفان برین اقوال اعتراض
می کنند و گوینده را متهم بکذب میسازند آینده از کی تحقیق نموده حرف باید زد
مقدمات دربار بسیار نازک میباشد اگرچه شما هنوز طفلید احوال امرای لکهنو چه
میدانید و چه ضرور که این چیزها را تحقیق بکنید لیکن در دربار آنچه معلوم باشد باید
گفت

رقعهٔ چهل و هفتم

خط بهجت نمط دیروز که بحساب رویت چهاردهم ربیع الاول
و بحساب تقویم پانزدهم و روز سه شنبه بود باین مشتاق رسید و خاطر نگران را بهدوش
هزاران مسرت و شادمانی گردانید نرسیدن خط ازینطرف سببی داشت اینست که
والد ماجد شما میفرمودند که تا خط دیگر ازانطرف نمی آید ازینجا چیزی نباید نوشت چند روز
دیگر انتظار باید کشید اگر درینعرصه خط خواجه امامی می آید که خیر و الا [illegible] و شناسا
که مضمون ایشان بوده است که شما وقت روانگی زر [illegible] از مهاجن قرض [illegible]
صاحبان بجا همراه برده اید حالا منتظر سرانجام زر هستید هرگاه بدست می آید خط و هندوی

هر دو را اینجا خواهید فرستاد معلوم نیست که این حرف مقرون بصدق بود یا نه یقین که
دروغ نباشد چراکه این صاحبان ما فی الضمیر خود را از من پوشیده میدارند الملخص
معلوم نیست که همین خط صرف فرستاده آید یا از رهم آمده است من هنوز عرضهٔ شما که
اسمی جد امجد خود نوشته باید ندیده ام بعد ازین خواهم دید نزدیک من دیدن
و ندیدن آن هر دو برابر است کار بدریافت صحت و سلامت بوده است الحمد لله
والمنه که از آمدن این خط مرادی که بوده برآمد چون قاضی صاحب هنوز در نخاس علیا شنید
و خانصاحب قبله در چهاونی از باعث بعد مسافت و آخر شدن روز خط اسمی من
بدستم حواله کردند و عرضه را از سبب خوانده نشدنش آن وقت اینجا نفرستادند
این از دو حال بیرون نیست یا دستم وقتی نزد قاضی صاحب رسیده است که عرضه
نزد خانصاحب و قبله بچهاونی میفرستادند یا پیش از رسیدن او خط اسمی من نزد
خود نگاهداشته عرضه را روانه کرده باشند و خانصاحب از باعث غروب شدن
فرستادنش نزد من موقوف برامروز داشته اند یقینست که حالا بیاید چون شما هم
هیچ مطلبی در خط من باقی نمیگذارید خاطر من جمع است که در عرضه هم مطلبی سوای
بندگی و سلام و دعا نبوده باشد آمدم بر احوال دیگر تاج الدین حسین خان صاحب
و میر غلام علیخان هر دو ملازم حضور پر نور شدند مشاهره خانصاحب صد روپیه و از غلام علیخان صاحب دو صد
روپیه قرار یافته خانصاحب نوکری را انکار کردند لیکن میر غلام علیخان صاحب گذاره خود درین مشاهره ندیده
عازم دکن [illegible] حکیم مهدی بمژده اضافه و ایما [illegible] از خدمات استمالت نموده نگاهداشته است باید دید
لیکن هیچیک ازین صاحبان بدرباب سلام حضور نیست الا سبحان علی خان که بلا فصل هر روز
وقت دو پهر [illegible] میشوند اینست احوال این صاحبان مقدمه دیگر [illegible]

الٰہی حسب دلخواه درست شده برای انتظام بعض امور رخصت چندروزه بکار بود
خواسته بودند حکم شد که برای یکماه بروند و بنابر ضرورت با صاحبان عالیشان
هم ملاقات بکنند لیکن با صاحبان لکهنؤ یک قلم ملاقات موقوف است برای
دیوان و دریای لطافت و هفت تماشا که نوشته اید از خانصاحب گرفته جواب
قاضی صاحب کرده خواهد شد لیکن دریای لطافت برای چند روز شخصی از
دوستان خانصاحب برده است آنهم بعد چند روز خواهد آمد و کتب اربعه یعنی تفسیر
ملا فتح الله و ابواب الجنان و ترجمهٔ شرایع و حق الیقین بتلاش بهم خواهد رسید هرگاه
جائی سراغ بدست خواهد آمد قیمت مشخص کرده برای زر نوشته خواهد شد دیگر
خیریت رقعهٔ چهل و هشتم از چهار پنج روز جواب خط شما نزد والد شما
فرستاده بودم خدا داند از چه سبب روانه نشد امروز که سه شنبه بستم جمادی الآخر
است وقت عصر خطوط ڈاک فرستاده خواهد شد دیروز وقت عصر آدم
آقا صاحبان مخدوم جواب خط شما را که آورده و رجز دان نگاهداشتم در خیال
من این بود که آن خط اول خود روانه شده باشد حالا منتظر خط دیگر باید بود هرگاه
بیاید این خط یا در لف جوابش باید فرستاد و انیوقت زبانی میر حیدر حسین نامی که
از والد ماجد شما رقعهای دعوی استعداد میکنند دریافت شد که خطوط مین پوری
از روز آخر روز روانه خواهند شد این را که شنیدم خط مغوی الیها در این رقعه
پیچیدم حالا مناسب نیست که شما این بار در عرضه جد بزرگوار خود سلامی
برای من بنویسید باقی معاف کردم آینده خواهم فهمید عوض خط اسمی من خط طولانی
بخدمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده و بغیر مصمغ نمودن بدر رسیدن را

خط بزرگی القاب منزی الیهما و شکر الطاف شان بحال خود و خلوص و بندگی خود را
بخدمت شان ابنارت دلکش بنویسید زیاده خیریت **رقعهٔ چهل و نهم** سبحان
طلبیعتا خط اسمی امیر صاحب میرسد بکریم خان خواهید داد فردا دو روپیه هم برای
آن گور سبز اغچه خواهد رسید حساب او را درست میدانم سه روپیه است یا دو روپیه خرچ
باشد مفصل بنویسید دیگر آنکه در رقعه دیروزه صاحب یک لفظ خلاف محاوره
اهل علم بود شاید نزد عوام درست باشد رقعه بجنسها میرسد ملاحظه خواهند کرد
که اصلاح هم در همان است دیگر اینکه از رفتن وزیر صاحب من بسیار خوش شدم
فی الواقع مکان بی رونق نشد منهم میخواستم که بجناب قبله و کعبه اینمعنی عرض نکنم
لیکن از بعضی موانع سکوت ورزیدم الحمد لله که خود بخود بخیال رسید **رقعهٔ پنجاهم**
بلبل شاخسار براعت و قمری سروستان بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده رقعهٔ اتی
منوده فرستاده شد بسیار خوب مینویسید باین بنیهٔ ضعیف و چابک و چابک و چاپانهٔ غیر
معتد به اینقدر غنیمت است لیکن مراعات سجع که آنرا قافیهٔ نثر گویند در بعضی جا
بخوبی میکند و در بعض مواقع از سبب عدم معرفت بعلم قافیه راه صحت غلط شود
چند ورق متضمن بیان قافیه در چار شربت است و همینقدر در دریای لطافت اگر
از والد ماجد خود استفاده نمایید مضائقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف بر من
باشد این بار که می آیم جاییکه از افسانهٔ عربی سه ورق میخوانید دو ورق بخوانید و یک
ورق مالکم از آن خوانده باشید **رقعهٔ پنجاه و یکم** مخفی نماند که خطوط مرقومه
چهارم ربیع الثانی ۱۲۷۰ هجری دیروز که هفتم شهر مذکور باشد صدر بود رسید
چون امشب نگذشته بود که همه را بمطالعه در آوردم سبب دیدن خطوط بعد مرور

اینقدر مدت شب انیست که پریروز که از مشاعره فارغ شدم چه می بینم که فیل برای سواری بنابر ضرورتی از حضور رسیده است بلا تکرار سوار شده همینجا آمدم و وزیر وزقت عصر رستم را بانجاس فرستادم چون یکدو کار دیگر هم متعلق باو بود تا دو گهڑی شب گذشته نیامده بود و من آنوقت چیز خورده هنوز دست قلیان نکشیده بودم که باز حضور پر نور یاد فرمودند و چار گهڑی دیگر آنجا در قال و مقال گذشت بعد از آنکه بیرون آمدم رستم لفافه خطوط بمن سپرد سوای خط والده محمد میر دیگر خطوط را بجوی حواله بنظر کردم چون صاحب پیش از طلب در خط اسمی فقیر مستفسر حالات راقم شده اند سنهم ابتدا بهمین تحریر میکنم انیست که مزاج من همیشه تاب گرمی نمی آرد و من پیوسته مراعات اینمعنی بکار میبرم علاج خود را بهمین تقلیل میکنم اگر از بعضی چیز با پرهیز و به بعضی اغذیه عادت بکنم میترسم که مبادا معده ضعیف تر شود و از نعمای الهی بی نصیب بمانم لیکن اینقدر هم نیست که اگر تپ بکنم فلفل سرخ بخورم یا دیگری اغذیه حاره مثل شنبلیله و غیره آن حال پرهیز خود انیست که بیچاره مولوی مصاحبعلی بزعم خود خود را آتشی مزاج دانسته گاهی کدو بادنجان شنبلیله و دیگر چیزهای حار و لطیف نمیگشت همیشه اسفاناخ و لال ساگ و خرفه و دیگر بقول هیزه می خورد آخر بیچاره دفعتہ گلو به فالج سپرد گویا در دنیا نیامده بود پس فنای هر چیز موقوف بر قوت و استعداد یکه در اصل دارد هست همینکه مدت سپری شد تمام شد خواه جماد باشد خواه نباتات خواه حیوان بالجمله من بیماری ندارم خاطر شریف جمع باید داشت و عرض کردن برای تنخواه بحضور عالی صاحب والاجاه کمال دانائی و دور اندیشی است من اینقدر که اشاره در خط اول کرده بودم برای آن بود که اگر از کسی بالا بالا دریافت شود

مضائقه ندارد والا سوای این گفتگوی تنخواه چه مصرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگوی این
قبیل مناسب نیست شاید رفته رفته بصاحب الاشان برسد و انکار نیابت شکوه با
عین اقرار کرده حالا من در هیچ امری بصاحب نخواهم نوشت بخدا که آنچه در ضمیر من میگذرد
شما آنجا بعمل می آرید بلکه اینجا چارکهری باول خود مشوره کرده درگذشتها سنجیده
بعد دورکردن قبایح امری قرار میدهم و شما پیش از آنکه من بنویسم بهتر از آن کار میکنید
پس مقابله با شما خطا است که تائید روح القدس همراه شما است انشاءالله العزیز در
سفر ملاقات خانصاحب نصیب آنصاحب خواهد شد تازه اینکه چون درین روزها
شاهزاده مرزا جهانگیر درین ملک آمده است دیروز صاحبعالم بهادر دو من شیرینی
دکان کولی و چیزهای دیگر برای او بکانپور فرستاده اند میر یوسف علیخان و کبل
حضور و ناهر سنکه تالیق شان شده رفته اند سواری مرده اسپ است دیگر تورک
همگی لست آدم همراه دارند اول بناهر سنکه گفته بودم که بهمین هیأت کذای تنها برود
پهلو تهی کرد سببش همین است که مردکه از مدتی کردن طمع بر تیغ غیرت و استغنا بریده
شبی بروزمی آرد ناچار میر یوسف علیخان را تجویز کردم لیکن حضور والا نظر بصغر سن
... صوف ناهر سنکه را هم همراه کردند تا یکروز که اتفاق مکث افتد وقت سوال
... ب چیش طرفانی تعلیم گر ایشان باشند دیگر اینکه عمارت نوکه متصل کوتهی ساخته
بشود ... مدتی باید که بتمامی رسد اگرچه ترک شهر موجب ... حال نیست ...
... سلاطین و حکام هم خوب نیست تازه اینکه سابق شخصی ... لست ... سوال
... شما پیش من برای اصلاح مسوده ها و دریافت نسخهای تالیف نموده آمده
... اقرار کرده بودم و درین نزدیکیها شخصی از ... بخدمت قاضی صاحب

اورده چنانچه چار شربت را تمام کرده نهرالفصاحه شروع نموده است و مسوده ها را
هم قاضی صاحب دیدند و میگویند که مردکه عجیب بد ذهن نارشیده است و جهلا
مناسبت با تحریر ندارد و الفاظ مهمل فارسی را میدانند تا بالفاظ عربی چه رسد بشار علی
پسر شریف بصیغه خدمتگاری ملازم او بود بیچاره دست بسته استاده میشد و مثل
انفار کار میکرد و اینحال را که معاینه نمودم خون از چشم من بارید گفتم این نوکری را
بگذار او بجبر و گفتن هرچه گفتم بعمل آورد حالا چهار روپیه از حضور پرنور برای او مقرر
شده یک تنخواه هم یافته یکپاس روز بر آمده پیش آغا صاحب آمده می نشیند
و وقت عصر میرود و بعد چندی داخل خواصان حضور که این منصب منصب امیرزاده ها
خواهد شد شما میدانید که بر خواصان حضور مخفی نیست و عزت هم در چشمان کم نخواهد شد

رقعهٔ پنجاه و دوم

مخفی نماند که امروز که هفدهم ربیع الآخر سنه ۱۲۲۸ هجری روز
دوشنبه است عرضه شما محرره دوازدهم شهر مذکور مع خط اسمی اینجانب بمطالعه درآمده
مسرور ساخت آنچه از احوال آن ضلع نوشته بودید همه بجا بود بقول شما همه خیر عمر و پسر تعلق
بخت و اتفاق دارد نه دوستی دوستان بکار می آید نه دشمنی دشمنان الحاصل تاج
الدین حسین خان عجب مرد با فتوت و مروت است والله که اگر اینملک باختیار خان موصوف
میبود آنچه برای برادر حقیقی خود تجویز میکرد برای شما هم میکرد اگر برای صاحب خیر
صورت نمی بست برای برادر خود هم نمیکرد و سوای این اعتبار هم شرط است
شخص مذکور از مدتی در آن ضلع تحصیلدار بود و اینجا هم در وقت تکیت راجی از باعث
قرابت و نسبت راجی نامی عزت و ثروت ظاهری داشت و شما در آن ضلع نو وارد
با کسی سابقه ندارید بلکه صد آفرین که در همین مدت قلیل با مردم آنقدر جوشش پیدا کرد

که وضع و شریف شما را دوست میدارند و آرزومند ملاقات میشوند انشاء الله العزیز بعد چندی شما هم بمطلب خواهید رسید و کار عمده برای شما صورت خواهد پذیرفت حالا جمعه از یک دو ماه میشود که من از درد شانه چپ واویلا دارم حالا مجبور بعد سه چهار روز بضرورت مسهل مغز فلوس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که ماده فالج نیست مواد ریحی وغیره است والا هلاک میشدم لهذا همینقدر پارچه مختصر اکتفا نموده شد والده و عمو شما در ما بحین هستند امروز دو که هیچ روز مانده باتفاق مرزا بزرگ پسر مختار الدوله که در پتنه بید بیضا دارد من و مرزا حاجی برای شنیدن میر علیصاحب خواهیم رفت اطلاعاً نوشته شد زیاده خیریت

رقعه پنجاه و سوم

مخفی نماند که مکتوب دلنواز شما رسید بر مرقومات اطلاع داد و عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید نیز مطالعه آورد چه بگویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای مجبوریست خط دیگر اسمی منشی صاحب بموجب ایمای شریف سرباز در همین خط ملفوف است بعد مطالعه سرچسپ نموده بمکتوب الیه برسانند تمام شد این قصه حالا بشنوید که دنیا مقام رنج و راحت است آدم اگر دو روز بطرب میگذراند دو ماه عوض آن تعب بسر میبرد و بیحرمتی برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز متصور نیست و معنی بیحرمتی همینست که آدم کاری بکند که باعث بر بیحرمتی او بشود و اگر چنین نکند هرگز حرمت او نمیرود مثلاً اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد داد یا دست و گریبان خواهد شد همین بیحرمتی است و اگر شما بکسی فحش ندهید و دیوانه در بازار بی سبب بحق شما بگوید و فحش آب کشیده دهد حرمت شما هرگز نمیرود مثال دیگر اینکه زید از خانه خود خوش برای کاری میرود و بیاده بچوتره کوتوالی در صورت او بدزدی اشتباه کرده او را بگیرد از بیچه میشود گرفته

باشد این مداوارات اتفاقی و بدی طالع میگویند رنجیده ملال و هم پیش نفس خود
شرمنده نیست زیراکه مصدر فعلی نگردیده که ندامت داشته باشد درین روز یاد الهی
ابتدا کننده
افترای بر من کرده بود که کشته شوم یا بقید ابدی گرفتار شده باشم وقتی که بعضی دوستان
این احوال را بمن رسانیدند و رای شان قرار برین گرفت که ازین شهر بدر رایم یا پنهان
گفتم که در پنهان شدن و گریختن قول مفتری را قوت داد نیست چون من حرکتی نکرده
ام که در پاداش آن مرا بکشند یا بزندان برند پس ترسیدن چه ضرور و اگر این
بلای ناگهانی باعث بر قتل من میشود مجبورم این را هم از قبیل بیماری میدانم در حقیقت
مسلول یا مجذوم شدن آدم گناهی ثابت نمیشود زیراکه اکثر امراء یا صحیح البدن
بسر میبرند و نیکوکاران مجذوم یا دق یا مسلول شده میمیرند چون افترای محض
بود و اصلی نداشت ازان بلیه نجات یافتم بسر شما که از بیخبر اصلا تغیری بر چهره من و ترددی
در خاطر نبود و بعضی دوستان گفتند که بفلان و بهمان رقعه باید نوشت گفتم دل
نمیخواهد که رجوع بهر کس و ناکس بکنم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من
بیائید در شهر بودن شما مناسب نیست عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت
تا هر چه بشود و ازین تحریر غرض این است که رنج و راحت و غم و شادی برای ما و شما است
تا در قید حیات گرفتاریم گاهی خوش و گاهی ملول از طرف خود مصدر فعل بد نباید شد
آینده با قسمت سودای که دارد از هیچ چیز اندیشه نباید کرد و از آدم لوازم باید گرفت سخت

رقعه پنجاه و چهارم بر پیروز جمن خان پیاده خط خانصاحب کرم فرما تاج الدین حسین

خان بمن رسانید جواب هم بهمان وقت نوشته تفویض نامبرده نموده شد مضمون خط
این بود که خواجه امامی صاحب الدین حادثه جبر شده و من فی الذر صاحب والا جاه

چنین پوری میوا هم رفت از طلب میسر باید میرودم والاخیر و نیز مرقوم بود که از حضور
برای باورچی و حقه بردار تقید بسیار رفت بلکه نوشته اند که شما نخواهید که حق نان
خشک خورده باشم پس از شما متوقع آنم که یک باورچی خوب بده روپیه مشاهره
راضی نموده و یک حقه بردار که سوای اینکه آتش بسر قلیان بگذارد و دیگر هیچ
سلیقه و دستگاه نداشته باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد زود با
فرستادند تمام شد مضمون شفقت نامه خانصاحب معزی الیه حالا شما بشنوید
که باورچی خوب در لکهنو بده روپیه هم میسر شده چه جای اینکه پوری بیاید و بر
طعام هندوستانی و انگریزی خوب بپزد لیکن شما بحضور عرض کنید که برای
این سلیقه ندارد که هر دو طعام را بخوبی تمام بپزد مگر تلاش بسیار شخصی دست آگاه
هرگاه حال باورچی هندوستانی در لکهنو باینصورت باشد که بهفت روپیه مشاهره
بات و یک پیش خدمت بدر ماهه سه روپیه و یک آثار آرد هر روز گرفته باشد
ورچی که سلیقه هر دو طبخ داشته باشد چگونه در سفر کم از بست روپیه قبول خواهد کرد
زیرا که در لکهنو برای چنین کس مع پیش خدمت پانزده و شانزده مقرر است
در بعضی سرکارها از ینهم زیاده اگر حضور عالی مرکوز خاطر دارند که طعامهای
خوب بزمائده چیده شود پس یک باورچی هندوستانی که قدری از سر رشته
کابداری هم آگاه باشد مع پیش خدمت بچارده پانزده روپیه ملازم فرمایند
و خود داخل حساب نیست معمول نانباورچیست و یک نان پا بهفت روپیه
طعام نان پخته در حضور بیارد و اگر شوق نان هندوستانی نباشد و مرضی
باشد که اطعمه هندی و ولایتی هر دو در حضور بیایند پس ارشاد شود که

باورچی باین صفت تلاش نموده آمد لیکن مشاهره مع پیش خدمت کم از بست روپیه
نخواهد گرفت و ما مردم نیک و بد طعام ملک خود را خوب میفهمیم قوت بسیار در
اطعمه ولایتی ناقص است لیکن اگر اتفاق میشود یکدو چیز که خواهد پخت بکسانیکه ممتحن
طعام ولایتی هستند چشانیده خواهد شد یا در حضور بامتحان خواهد رسید دیگر
آنکه تلاش حقه بردار هم میکنیم هرگاه بدست آمد روانه خواهم کرد و تمام شد این قصه
هم غزلهای مشاهره حال اگر والد ماجد صاحب نوشته باشند فهو المراد
والا بعد ازین خواهد رسید و این بیخبری از ان است که من درین چند روز بهیچ جا
نرفته ام فردا دعوت جنابعالی با فرزندان ارجمند و صاحبکلان و دیگر صاحبان
عالیشان بخانه حضرت مرشدزاده خود مقرر است لیکن جلسه از سر شام تا یک و
نیم پاس شب خواهد بود و درین صحبت مرزا سلیمان شکوه بهادر هم خواهند بود
آتشبازی از سابق دو چند و دیوارهای نی برای روشنی چار طرف و بعد
رفتن شما از بدست آمدن زمین نو وسعت احاطه هم بسیار است و برجهای
کاغذی هم درست شده است این برجها همانست که بهوا بلند میشود و عوام
آنرا غبارهٔ میخوانند شما هم ملاحظه نموده اید و دو صد و پنجاه روپیه برای باورچیخانهٔ
جنابعالی و نصف آن برای مطبخ صاحبکلان فرستاده شد و طعامهای دیگر
اینجا هم پخته خواهد شد دیگر خیریت در تلامذه شما خواجه حسن خیلی با شما دوستیست
بچه رشید نیست هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی بجانب و دم مرا خبر بکنید بیاید
چیزی ارسال هدیه از قسم حلویات مرکوز دارد معلوم نیست که شما چه قسم و ان
بکوشش شاگردان خود میدهید که آنرا اصلاح عمو صاحب بلکه والد ماجد شما

خوش نمیشوند و قوت تحریر شما از همه زیاده میدانند لیکن بر حال من مهربان اند روی

مفرحتی سیاه دماغ اصلاح کسی ندارد به یوسف علی خان دختر خود را از رشیه واکرده

است بخشش شیرینی نخ من همه فرستاده بود جای دیگر کچهوری زنانه ساز رفته بود

آنجا همه از دکان کولی بود از آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب کرمفرمای خود ما

الله امرت لال سلام و اشتیاق و از حضور پر نور دعا ارشاد شده همه صاحبان تحریر نیست

مدا آقا محمد صادق خان صاحب از چند روز تب و صداع داشتند حالا افضل الهی است

امروز مسهل دوم بود و یک مسهل دیگر خواهند گرفت **رقعه پنجاه و پنجم**

است که جواب خط زبان اردو که در آن احوال محسن نوشته بودم رسیده بود

جوابش نوشتن ضرور نبود زیرا که جواب خط من آمده است و با مطلبی هم شما را

نداشت لیکن چون بعد از آنکه جواب خط شما که ملفوف عرضی بهمی قبله و کعبه آمده بود

نوشته فارغ شدم آقا صاحبان جواب خط شما فرستادند درین خیال بودم که هرگاه

خط صاحب بعد ازین بیاید عنایت نامه معزی الیهما در آن پیچیده خواهم فرستاد درین

بینا میر حیدر حسین نامی از اولاد نواب شایسته خان که درین روزها بخدمت والد

بند شما [illegible] و چار شربت و رقعهای فقیر استفاده میکنند آمده ظاهر نمودند که خواجه

عالی [illegible] صاحب گفته که از باعث بعضی عوائق خطوط خانگی نزد برخوردار فرستاد

نشد [illegible] حال وقت ایزدی روانه میکنم گفتم میر صاحب تا امروز چهار رقعه است

[illegible] صاحب داده ام موافق معمول شما امروز با کسی که روانه شود جواب

آن [illegible] بجهت [illegible] رسید مضائقه ندارد این نکشید که چهار و پنج روز بگذرد

[illegible] فردا باشد [illegible] مستقل خشنند

گمان دارم که قاضی صاحب همینقدر گفته باشند که پریروز خطوط روانه شد شما همچو خیال
کردید که پس فردا روانه خواهد شد میر نذر علی برمتغیر شده گفت اینچه میفرمائید من اینقدر
جاهل و نالائق نیستم که ماضی و مستقبل را از هم فرق نکنم چون دیدم که طرفثانی بهرچه
گفته بود اصرار دارد خط دیگر اسمی شما نوشته مع عنایت صحیفه آقا صاحبان در یک
لفافه بدست میر مقدم الذکر نزد قاضی صاحب فرستادم طرفثانی خط را بقاضی
صاحب رسانیده که آمد بسهو خود اقرار کرد که بلی از من غلطی شد خطوط مین پوری
پس پریروز روانه شد لیکن قاضی صاحب خط امروزه را از من گرفته در قلمدان گذاشته
اجازت از شما میخواهند اگر بفرمائید باوصف تاج الدین حسین خانصاحب که فردا روانه
میشوند بدهند گفتم ازین چه بهتر آنقدر گفته همچو را با رقعه کوچکی بخدمت جناب ممدوح فرستادم
ایشان همانوقت خود موافق معمول نزد مولوی حسین علیخان صاحب فرستاده خط را
تفویض شان کردند یقینکه تا حال رسیده باشد یا بعد ازین برسد هرچه درآن
خط مرقوم است بران عمل باید کرد و اگر از اتفاقات خط مذکور دیرتر برسد مضمون
آن اینست که من یکبار بر سلام اکتفا می ورزم شما در عرضه جد خود خیر و عافیت خود را
بمن بنویسید و بس لیکن خط مطولی اسمی آقا صاحبان نوشته لفافه بکنید
سرباز نزد من بفرستید در خط مذکور هر قدر که خلوص ارادت از طرف خود
و فضل و بزرگی این صاحبان خواهید نوشت خوبتر است تمام شد بمطلب آمدم بر بنگله برد
عرضه شما و خط اسمی من رسید و مضمونها بمطالعه درآمدن خانصاحب و ... قدر و
رسیدن اشیای مرسله از اینجا بشما و لطف و عنایت آقاسی قدردان بحال
شما و موقوف داشتن کار سکوه آباد ... همراه بردن دریافت شد و شکر آنجا

ورد دم این تنخواه که بالفعل است اگر امروز نیاید فردا می آید تعجیل چیست در خانهٔ عزیز
معمول نیست که تنخواه بکس نرسد چون دنیا بامید است ازین مژده که صاحب
والاجناب بحال شما مهربان است بسیار خوش شدم آفرین بر محنت و جفاکشی
و علو همت شما روزیکه فضل الهی شامل حال خواهد شد ما هم از جناب شما امیدوار
فیض خواهیم بود از اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع قوی داریم که بسلوک نمایان
پیش خواهید آمد منهم بعد شانزده روز پریروز از حضور آمده ام و روزیکه آمدم راست
بخط مستقیم در اوتاق آقا صاحبان رسیدم شب همینجا بسر بردم صبح در
مشاعره رفتم و دیشب هم که از مشاعره برخاستم از باعث گل و لای که باران
شدید باریده بود باز همینجا آمدم چون آخر شب هم بلبالق بود و از صبح تا اینوقت
هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پر زور و شور میبارد و حالا اندکی ایستاده
است هنوز همینجا هستم شام یا فردا انجا می آیم غزلهای مشاعره حال منظمه
که امروز برای شما نوشته شود و ناهر سنگه که حالا بگر و گنکارام شهرت دارد درین
روز[illegible] [illegible]ث [illegible]س کف دستش خود بخود از دو سه جا چاک شده است و ورم
[illegible] [illegible] شب پیش ما بود دیروز باز بچهاونی نزد آغا صاحب مختار حضور
[illegible] نور رفته [illegible] صدمهٔ بحدی آزار کشیده است که چه بگویم قلم بر نمیتواند داشت که یک
[illegible] [illegible] بنویسد من باجازت او بندگی از طرف [illegible] وهی نویسم حالا لازم
[illegible] [illegible] رقعهٔ متضمن استفسار کیفیت حال و تالم خود از دریافت اینخبر برای
[illegible] [illegible] خیلی محبت با شما دارد زیاده خیریت ایام دولت بکام باد رقعه پنجاه
[illegible] [illegible] نماند که خط بهجت نمط رقم زده بست و چهارم شوال ۱۲[illegible] هجری

بتاریخ بست و هشتم شهر صدر رسیده مسرور ساخت بگمان ما شما در شکوه آباد بوده اید از خط حال دریافت شد که بعض عوارض جسمانی قطع الله اصلها مانع گشت کردیده الحمد الله که آن بلا از سر باز گشت و بمنزل مقصود در رسیدن بخطوط نز د شما تر دد بود و خیال میکردیم که خدا باین ... روسی رسیدن خطوط صورت نخواهد بست لیکن از عبارت شما که بر ای عنوان جواب مکتوب خود قرار داده بما رقم نموده اید اطمینان کلی حاصل شد یعنی نزد و نز د و خطوط از طرفین خواهد رسید رسیدن خط مشفق مکرم مخدومی تاج الدین حسین خانصاحب بصحابت آدمی که بنا بر دریافت چگونگی آقا صاحب مخدوم مخلصان آقا محمد صادق خانصاحب آمده بود بفقیر رسید در خط مذکور پاره از احوال صاحب هم بزبان قلم سپرده بودند از تحریر خانصاحب می تراود که صاحب والاجاه از شما بسیار رضیست اگر دشمنش بمیر سید سلوک نمایان میکرد و جای شما در دل اوست بشرط دستکاه یقینیکه باز هم یاد فرماید هر چند آنچه مقسوم شماست زیاده از ان بشما نه بدعای کسی خواهد رسید و نه سعی شما و سفارش دیگری لیکن راضی بودن آقا است که باعث هزار عزت اوست رد کردن صد روپیه هرگز مناسب نبود این ادا ها در عالم پیشخدمتی زیباست با آقا نوکر را این رفتار نمیباید عنایت اطلس برای قبا هم دریافت شد خدا مبارک کند شاید در خط خانصاحب مشفق مکرم سهو القلم اتفاق افتاده باشد که بجای صد دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین مرحمت شد از باعث بعد زمین پوری و بهبود خبر صحیح باینشان نرسیده باشد یا همه مطلب را باجمال

بیجا حوالهٔ قلم کرده بهر حال هرچه شد خوب شد آینده خدا فضل خواهد کرد حالا شما بسعی
تحصیلدار شده اید بعد ازین بسته به شمول عنایت ایزدی تحصیلدار خواهید شد خدا بر حقیقت
[illegible] بعزت بدهد زیاده خیریت خرد و کلان این حویلی و آن حویلی چاق و تندرست
اند دیگر آنکه در عرضی شما این بار مرقوم بود که آخر در ینحالت قصد رفتن شکوه آباد
فسق نمودم والد ماجد شما بعد مطالعه اینعرضی سکوت کردند وقتیکه رقعه شما نوشته
فارغ شدم گفتند که برای خواجه امامی در ینخط تنبیهی ضرورست که فسق را بجای فسخ
نوشته است باید دانست که فسق بمعنی بدکاریست و فاعل آنرا فاسق مینامند و
مرادف آن فجورست چنانچه فسق و فجور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر
گفته میشود و زنی را که باین صفت متصف باشد فاسقه و فاجره میگویند و بجای اراده
و عزیمت لفظ فسخ استعمال میپذیرد یعنی برهم خوردن اراده و عزیمت جناب امیر
المومنین صلوات الله علیه میفرماید عرفت الله سبحانه بفسخ العزایم یعنی شناختم خدای
خود را ببرهم خوردن اراده های خود

رقعه پنجاه و هفتم

خواجه امامی صاحب
سلمکم الله تعالی و مضمون رقعه رسید و مارقم فیه دریافت گردید البته رقعهای ترکی
خالی از مزه نیست برای اینکه خواننده را از ان لذتی دست دهد باینطریق نوشته شده
و نوشته اینکه کتب بابای عموی شماست آمدم بر ذکر دیگر بتاریخ هفدهم سه گهری شب
گذشته [illegible] میر تقی خوانده خواهد شد بجناب قبله و کعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد
[illegible] روز یکشنبه بیستم برای مسند خواهم فرستاد پوشیده نماند که در نکاح زیاده
[illegible] آدم [illegible] حاجی کربلائی صاحب هستند نخواهند بود خلاصه اینکه فردای
نکاح میر موصوف و زوجه پوشش زعفرانی پوشش خواهند شد و بتاریخ بست و دوم

رسم ساچق بعمل خواهد آمد و فردای آن حنابندی و بست وچهارم یعنی شب بست وپنجم مجلس عروسی مرتب خواهد شد **رقعه پنجاه و هشتم** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی امروز که چهاردهم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه بطرف بهدرسه روانه شد و دیگر چیزها هم مثل کبوترخانه و باورچیخانه و اسباب پیچ رفت فردا قطعا کوچ است لیکن رخ خیمه بطرف لکهنو نیست رخ الهآباد است مشهور است که برای انتظام پرگنه سلطانپور و تهدید عمال میروند شاید بکند و مقام در انجا اتفاق افتد بعد از ان بلکهنو بوند و همین صحت دارد و نهایت سفر تا پرتاب کده باشد که بست کروه از سلطانپور آنطرف است در هر دو صورت توقف هیچ جا نخواهد شد چرا که اینطرفها شکار نیست و هر دو مسوده عریضه را فردا دیده ترجمه خواهم کرد بعد ازین میرسانم انشاءالله نقل طرفه اینست که شخصی از عمائد فیض آباد وارد خانه میان آفرین شده بود از من پرسید که سوای تو در نثر حالا نام برآورده کیست گفتم از من همه صاحبان بهتر اند گفت سخنی تعریف خواجه امامی میکرد جناب هم نثر ایشان ملاحظه فرموده اند گفتم منهم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشانرا دیده ام نه تحریر را گفت من ... رقعه ... دارم طور ولایت به از ایشان کسی نمینویسد لیکن آنقدر ... طرز قدیم کتابی است و تمام شد نقل خدا مبارک کند **رقعه پنجاه و نهم** خواجه خواجگان سلمه الله تعالی خط مسرت نمط مرقوم دوازدهم در لف عرضه اسمی جد بزرگوار شما بنقیه مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد رفتن صاحب خالی از فائده نیست انشاءالله العزیز هرگاه کلکٹر نو می آید باز همین رپوٹ نزد صاحبان بورڈ خواهد رفت و منظور خواهد شد خاطر جمع دارند و بشتاب این پرگنه از ازال بنام شما مقرر است

بجا هم یکدو کس از دوستان فقیر خواهند بود و از انجمله دو کس مختار مهمات آن کلکتر
اند که با کنور رجی پسر راجی بالکرام خیلی رابطهٔ محبت دارند و حال کنور رجی قسمیکه بابت
شما خوب میدانید اگرچه کم گوست لیکن زبان را جنبش میتواند داد چرا که حال
اخلاص من و شما بر شما ظاهر است دیگر خیریت خط اسمی آقا صاحبان اینوقت فرستاده
شد جواب بعد ازین خواهد رسید خط کر و گنگارام ملفوف است مرد که نسخه هم نوشته
است ملاحظه باید کرد بنسبت آقا صاحب کلان را اقدری صلابت از باعث
استعمال مبردات در معده معلوم میشد و این بی پیر مقدمه استسقاست لهذا بطبیب
دانا غذا را موقوف داشته آب گوشت بایشان میدهد رقعه شصتم خواجه
امامی صاحب سلمه الله تعالی دو قطعه رقیمه یکی اسمی والد ماجد شما و دوم در خصوص
حوال خواجه قطب الدین صاحب موافق وعده و در رقعه امروزه صبح اکبر میر نصیر الدین صاحب
بخدمت فرستاده باشند میرسد پرده و سر باز است ملازمان شریف خط اسمی
الدین صاحب را بعد مطالعه بصمغ در گرفته در لف خط خانگی روانه نمایند و بخواجه قطب الدین صاحب
... که بعد مطالعه ... ایشان حواله بصمغ نمایند دیگر آنکه شما خوب میدانید که من خود
صاحب را از دادن کتاب بردم منع میکنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب از
سبب دوستی من از بریلی اینجا وارد شده اند و ترکی چالش را از من بصحبت
رسانیده میخواهند که کم مهارت درین پیدا کنند لهذا برای صاف نمودن
ذهن و دریافت عبارتش نسخهٔ قصه تصنیف شما که تحریر نموده اید میخواهند جای
اندیشه نیست بلا تامل حواله باید کرد لیکن چون آدم ایشان را نمیشناسید آدم خود
همراه آدم میر صاحب ممدوح کرده باید فرستاد اگرچه بی رقعه من آدم هم نمیفرستادم

نخواهد رسید و رقعه مرا شما خوب تر میشناسید درینصورت احتیاج آدم هم نیست تصنیف
هم برای همین است که کسی فیض بردارد والحمد لله که مردم را احتیاج بتصنیف آنصاحب
می افتد من کتاب را از کسی دریغ نمیکنم لیکن در دادن کتاب غیر بهر کس ازین راه
تامل میرود که بعضی اشخاص پایه احتیاط را ملاحظه نمیکنند برای این میر سهم بالجمله میر
نصیر الدین این نسخه ترکی که تصنیف صاحب است بی تامل باید داد خواه بخواند خواه
نقل بردارد دیروز آداب کورنش از طرف شما بحضور عرض کرده شد و آغا
صاحب را نیز از حضور دعا ارشاد است و آغا صاحب سلام میرسانند و میر اکبر علی
هم و مزاج حضور بفضل الهی رو بصحت کامله دارد **رقعه شصت و یکم** دو روپیه
برای آن زن کور رسیده میرسد حواله آدم امیر صاحب باید کرد که بر دیگر روپیه باقیست
نابینا
آخر جمادی الآخره دو روپیه دیگر نزد صاحب خواهد رسید و برای هدیة الغربا دوبار
نام کتاب
آدم در رقعه رفته بود مرزا جعفر صاحب یکبار بدر بار بودند و یکبار در خواب رقعه
با آدم مرزای ممدوح سپرده شد وقت بیداری خواهد داد محتمل که تا شام کتاب بیاید
اگر می آید صبحی میرسانم البته کریم خان هم دو سه گهری روز بر آمده بدر رفت نظام
کتاب خواهید کشید و اگر نمی آید جواب خواهد رسید باز فرستاده میشود لیکن شما
در خط هیچ ننویسید اگر خواهد آمد بر سر نامه تقدیر خواهید نوشت که هدیة الغربا هم
فرستاده شد یا پارچه علیحده داخل لفافه خواهید کرد و بعد تحریر رقعه کتاب همه آمد
باید گرفت **رقعه شصت و دوم** خواجه امامی صاحب پیاله شربت
انار نزد صاحب فرستاده شد اگر شربت با آدم مولوی حسین علی صاحب داده باشید
این پیاله را بخدمت وزیر صاحب برسانید که داخل شیشه سازند و اگر نداده باشید

رحیم بیگ یا حسین بیگ بگویید که بخانه مولوی حسین علی خانصاحب ساینده بیاید فردا
وقت سه پهر بالای بنگله خواهید نشست اگر اتفاق شد من می آیم و شما را سوار کرده
برای سیر دریا خواهم برد و در مکان آقا صاحبان نیز خواهیم نشست مکان مولوی
حسین علی صاحب همان خانه مولوی مصاحب علیخان صاحب است حوالی دیگر
که بکرایه بود از ان دست بردار شده

رقعه شصت و سوم خواجه
امامی صاحب سلمکم الله تعالی در عبارت دیروزه که ترکی بود یک لفظ از سبب
تعجیل غلط نوشته شده بود و عبارت مذکور نیست که شیندی خواجه قطب الدین
کنمغانیکا کتمغاسی فقط درین مقام صحت دارد یا کمکاسی با کاف فارسی کتمغانکا
برای دیگر آنکه فردا اول روز بخانه تاج الدین حسین خان و آخر روز بخانه میر سید علیخان
خواهم رفت پس فردا نهایت بهتر فردا هم بخانه می آیم زیاده عمر و دولت نصیب باد

رقعه شصت و چهارم خواجه امامی صاحب بمجرد دیدن این رقعه نزد فقیر بیایند
و یک رقعه هم همراه بیارید که از دیروز درس موقوف است اینوقت کهاران میر
[illegible] الا سواری میر سید چون راه خشک است پیاده تا
آمد [illegible] میر صاحب و شما باتفاق بدولتخانه شما روانه خواهم شد امروز وقت
شام فتح الله موافق طلب میر صاحب در حوالی آقا صاحبان برای خواندن خواهد آمد

رقعه شصت و پنجم مسوده اصلاح شده میرسد باید گرفت منهم سه پهر
[illegible] بمجرد تحقیق خواهید کرد رحمت خدا که خیلی خوب نوشته آید
[illegible] میرزا [illegible] نسخه کتاب افسانه عربی از و بگیرید نشود که در پریشانی
[illegible] رسانیدن آن فراموش کند و بمیرزا خانی باید گفت که در خط اسمی طالب حسین خان

خطی ملفوف سربسته ہست آنرا برسایند و باقی را پارہ بکنید رقعہ شصت

ششم خط فقیر و خط آقا صاحبان ہمی قاضی صاحب میرسد روانہ باید نمود

یک خط دیگر ہست کہ لفافہ آن معرای محض گذاشتہ اند این را گرفتہ بنوعیکہ

سربستہ نزد خود نگاہدارید ہر وقت کہ میخواہم میگیرم و من دو ستہ کاری دیگرہ

ہستم بعد ازین می آیم خارش لی پیسخت ترا آوردہ ہست و نافہ زعفران

بری تصنیف ملازمان میرسد باید گرفت رقعہ شصت و ہفتم

خواجہ امامی صاحب سلمکم اللہ تعالی عرضی پسر میرامان علی صاحب میرسد بجناب

قبلہ و کعبہ عرض باید کرد کہ یکبار نزد مرشدزادہ نصیر الدولہ بہادر باید ہر دو اگر

بگویند کہ عرضی شخصی کہ نوکر حضور نباشد بحضور فرستادن خلاف دستور

جناب قبلہ و کعبہ آنوقت بمرشدزادہ بگویند کہ این شخص خانہ زاد قدیم و از سہ پشت

نمکخوار او چاق ہست و لتست اگر بعد ازین تکرار نکرد فہو المطلوب الا مجبوریست

عرضی را بطرفتانی رد خواہم کرد و من از دیروز شاہترہ سبز میخورم و طعام

من پرہیزیست رقعہ شصت و ہشتم خواجہ امامی سلمکم اللہ تعالی سعد

بخدمت میرسد بلا تامل سوار شدہ باید آمد و ہر سہ کاغذ مرزا حاجی پسر مرزا

صاحب حوالہ میان حاجی کردہ باید گفت کہ این کاغذہا از قبیل است ہر کہ

رقعہ غلانی بیارد باو باید داد رقعہ شصت و نہم خواجہ امامی صاحب بدانید

کہ در جزودان من جزو نو را کہ تا دیروز دو و نیم ورق از ان نوشتہ شدہ است

در میان اجزای نسخہ نو تصنیف دیدہ و بر آوردہ حوالہ رستم بکنید کہ بمنجانہ خواہم

نوشت ماجرا اینست کہ امروز مرزا جعفر صاحب را خلاف عادت بنابر ضرورتی

وبهای صاحب طلبیده اند والا از وزجمه بدر بار رفته هستند وقتیکه من رسیدم ایشان تمام
دربار بر بودند بپاس خاطر من چار گهری نشستند آخر من خود از ایشان مرخص شده
بخدمت اقا صاحبان آمدم مرضی صاحب خانها اینست که تا شام اینجا باشم در حضور نشست
بیکار نشستن فائده ندارد چیزی باید نوشت **رقعه هفتادم** تازه
اینکه شخصی لغزی یعنی پهیلی بزبان هندی در حضور پر نور جناب عالی دام اقباله عرض
کرده بود و آن لغز بر همین وال بوده است که آن کدام چیز است که مرکب از چار حرف است
هر گاه یکحرف ازان دور نمایند همان چار بماند و اگر دو حرف محذوف شود همان
چار بماند و همچنین اگر سه حرف دور نمایند باز همان چار بماند و اگر چار دور نمایند
باز چار بماند میر انشاء الله خانصاحب رقعه بمن نوشتند که هر چند تو متوجه این چیزها
نمیشوی لیکن بپاس خاطر من ملتفت شده این لغز را دریافت کرده بنویس چون
خاطر جناب موصوف عزیز است بتامل رفتم همینکه اندکی فکر کردم مطلوب بدست آمد
معلوم شد که پهیلی کو چهار ب از چادر است زیرا که هر گاه یکحرف ازان دور کرده
شد چار باقی میماند یعنی دال هر گاه دال از چادر محذوف شد چار باقی ماند و اگر دو
حرف دور شود همان چار میماند یعنی دال و رای مهمله ظاهر است که بعد دور کردن
دال و رای بی نقطه از چادر چا باقی میماند که بحساب ابجد چار میشود و همچنین از دور
کردن سه حرف که چار باشد ... الف میماند که بحساب ابجد چار است و همینصورت از
از دور کردن چهار یعنی دال که بحساب ابجد چار است لفظ چار باقی میماند این
لغز را مفصل ... خانصاحب هم باید نوشت و انفد دیوان صاحب هم باید رسید
اگر ... آن کار نکنند خود و کر باید کرد **رقعه هفتاد و یکم** امروز که نهم صفر است

عرضی شما که بهی قبله و کعبه است و دیروز آمده بود بمطالعه در آوردم و آن بعد
مختصر که برای خودم بود نیز دیده شد از استعفای خانصاحب و بد مزاجی کلکٹر نو
سخت تردد دارم باید دید که محنت شما چه ثمری آرد چون مقدمات و بنا متعلق
ارادهٔ بشری نیست اتفاقیست خدا داند چه شود از اول خود را حوالهٔ بفکر کردن
چه ضرور دانا را باید که از خود کاری نکند که مطعون و ملوم شود و هر چه خوبهٔ بخود
صورت ظهور دهد هیچکس دران معذور است دیگر اینکه در عرضی شما این بار دو لفظ
غلط دیده شد شاید از باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی اینکه از روشنائی
دارم بجای اینکه با روشنائی ارم دوم همشیرزن بجای همشیرگان یا همشیرها دیروز خطی بهی صاحب
نوشته شده بود در همین خط ملفوف است چیزی از حساب هم دران مذکور است
رقعهٔ هفتاد و دوم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از مزاج جناب قبله و
کعبه هیچ اطلاع ندارم مفصل باید نوشت که دیروز چگونه بود و امروز بر چه نمط است
و فقیر پس فردا که روز جمعه است ارادهٔ کانپور دارد باینصورت که اول بنجاس
می آیم و از انجا سوار شده براه خواهم افتاد میخواستیم که دیروز بیایم و شب انجا
بسر نموده صبحی روانه شوم لیکن میر عبد علی نمیگذارد چراکه شب عروسی مشار الیه
فرداشب است دیگر آنکه کهٹر کهٹر یه مولوی مصاحب علی صاحب بسیار سنگین و
گرانست و بغیر از ده دوازده کهار بر داشته نمیشود اگر کدام چوپاله در سرکار
باشد بخدمت جناب قبله و کعبه از طرف من عرض بایدکرد که برای هشت یا ده
روز عنایت شود زیاده خیریت رقعهٔ هفتاد و سوم خواجه امامی صاحب
سلمکم الله تعالی والله شما عجب کاری کرده اند نیست که وقتیکه بهل برای سواری

ایشان آمد آغا صاحب که مبلغ سه روپیه سکه بحساب هشت آنه یومیه خرج دانه و
کاه گاوان و خوراک خود و خوراک بهلبان داده و هر دو سپاهی خود نوکر سرکار
بودند همراه ایشان یعنی قاضی صاحب همینکه بمنزل رسیدند بهلبان را طلبیده گفتند
که گاوان تو هر روز چقدر دانه می یابند و برای کاه چه میگیری و برای خوراک توجه
در کار است بهلبان جواب داد که صاحب تدبیر آدمهای خود بکنند آغا صاحب خرج
راه بما داده اند اگر نمیدادند از صاحب میگرفتیم حالا که از پیش ما موجود است از صاحب
چطور بگیریم هرگز بما هضم نخواهد شد گفتند این هرگز نمیشود که شما از پیش خود بخورید
و این دروغ میگوئی که آغا صاحب خرج داده اند بهلبان سه روپیه از کمر خود کشیده
بایشان نشان داد باز هم قبول نکردند آخر طرفین مجبور شد عرضکه خرج خوراک
هر دو سپاهی و بهلبان و گاوان بذمه ایشان بود و وقت رخصت هم یک روپیه
انعام دادند بهلبان آن سه روپیه را بآغا صاحب رسانیده این حکایت را نقل
کرد آغا صاحب گفتند که اگر طبیعت ایشان اینقدر در خرج کردن بی اندیشه بود
چرا بهل بکرایه طلب نکردند خوراک سپاهیان و بهلبان هم مضائقه نداشت خرج
... ن و انعام چه ضرور بود بهل مال ایشان بود الحاصل اینجا تجویز شده
بود که آنچه از ایشان خرج شده است بخدمت شما که قائم مقام پدر بزرگوار خود هستید
رسانیده شود لیکن من منع کردم گفتم در عالم اتحاد انعام مضائقه ندارد در رقعه
شعبان و چهارم پوشیده نماند که خط شما امروز که غره صفر است بمن رسید لیکن
من از دیروز باز بحضور آمده ام و هنوز دو گهری بر یکپاس نزده بود که
آنچه از نخاس اینخط و عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید پیش من آورد

میدانم که هر کاره خط مذکور را امروز رسانید یا دیروز ظن غالب آنکه دیر ز از ده
باشد خلاصه این غرضی جواب همان خطوط است که بست و چهارم محرم از ینطرف
رفته بود زیرا که بست و هفتم شما این خطوط را نوشتید الحاصل مضامین مرقومه
ذهن نشین شد فی الواقع فرستادن خط متضمن وفات مرحومه مغفوره همشیره میرزا
ابوالحسن خان دیوان وقت تحریر خط تعزیت از خاطر من رفته بود حق این است که
اگر من نمی نوشتیم سوای بزرگان شما که از طرف من ممنوع بودند و خود هم جناب
نداشتند دیگری چگونه مینوشت آنچه از وفور الطاف آقای قدر دان ملک خصال
در حق خود نوشته آید یکسر موکذب و سخن آرائی دران گنجایش ندارد و اگر صفات
حمیده صاحب والامناقب مدظله العالی گوش سامعان انمیسوخت رفتن شما
کی روا میداشت الحمد لله که رفتن شکوه آباد اصلی نداشت و این شهرت بنابر مصلحت
بود شیر و شکر دو رهن عمله که خاطر ما را خوش کردند با قربیک خود وقتیست که مورد
عنایت باشد و با ورچی باین صفت که طعام انگریزی و هندوستانی هر دو خوب
بپزد بغیر از بیست روپیه مشاهره برای او قرار گیرد راضی برفتن مین پوری نمیشود
و حق بجانب اوست چرا که اگر بجای او و باورچی نوکر کرده شود به یک کم از ده
ده در سفر نمیگیرد پس این بیچاره که یک دو آدم پیش خدمت هم خواهد گذاشت
در سفر چگونه کم از بست روپیه خواهد گرفت خلاصه آن باورچی که اول مقرر کرده
بودم بتعظیم آباد رفت و خوب شد که رفت برای انگریز بسیار بد بود ... امر
بنوده است و حقه بردار معقولی بدست آمده بود و هنوز هم هست لیکن بیچاره نه
بلکه از ینجاه هم متجاوز است نخواندصاحب پسند نگرفتند بهر کیف شما خود و جناب صاحب

والا مناقب عرض بکنید که اگر مشاہرہ باورچی مع پیش خدمتش بست روپیہ مرکوز خاطر والا باشد من باین صفت شخصی که ہر دو طعام خوب بپزد بدست آوردہ روانہ خدمت عالی سازم یا دو کس جدا جدا باہر ہر بر قناعت بدہ دہ روپیہ راضی کردہ بفرستم ہیچہ نوشتہ ام بحضور عرض کردہ ہرچہ بفرمایند باید نوشت زیادہ خیریت **رقعہ**

ہفتاد و پنجم ستارہ اوج معانی و مہر برج نکتہ دانی سلمکم اللہ تعالیٰ خط دیگر اسمی عمو صاحب شما در جواب خط ایشان کہ امروز معرفت سبحان علی خان صاحب رسیدہ است میرسد این را ہم بکریم خان باید داد بہتر ہمینست کہ ہر دو خط اسمی ایشان در خود پیچیدہ با آدم مذکور بدہید و دیر وز دستار و دوپٹہ و شمشیر و پستول رستم را در مکان میر نشاء اللہ خان صاحب با قلیل صدری و سوزنی صاحب خانہ و دو دستار و یک پاپوش از دیگرا آدمان وز دیر دو بخواجہ حاجی خان باید گفت کہ مسودہ خود را حوالہ حامل رقعہ نمایند بار دیگر شاہ علی مہمل نباید داد مرد کہ سخت خراب در باغ مرزا حاجی پسر مرزا جعفر روبروی بیجا دو کس بمن میداد و گفتم پیش خود بگذار مرد کہ [illegible] ست نمی فہمد من برای آمدن سعی میکنم لیکن ہنوز در حضور کار یا [illegible] معلوم نیست کہ معزولات را تا کجا حفظ کردید و در مصادر چند ورق با قیمست خدمت قاضی صاحب نیز فرستادہ شد باید گرفت آنخط اول خود نزد قاضی صاحب روانہ کردہ باشید یا در ہمین خط کہ حالا جواب ایمرخنی خواہد بود در روانہ خواہید کرد [illegible] صاحبان ہم در خط خود خواہید گذاشت زیادہ خیریت **رقعہ**

ہفتاد و ششم خواجہ امامی صاحب دریافت نمایند کہ دو خط متضمن سفارش امیر علی میرسد مشار الیہ اطلبیدہ ہر دو خط حوالہ او باید نمود و باید گفت کہ ہر دو

خط را بمطالعه در آورده همینوقت در خانه خودش سرشان بصمغ بگیرد سر باز نگاه
ندارد و در میان خط اسمی مرزا باقر صاحب کاغذ کوچکی دیگر است که تتمه آن خط
است آنرا نیز باحتیاط تمام در خط خود گذاشته بند بکنند نشود که کاغذ مذکور بیفتد
و خرابیها رو دهد حالا صاحب بشنوند که اینمرد عزیز روز اول بمن گفته بود که صاحب
خط نوشته بدهند من سوای نوکری بکسی مصدع اخراجات نخواهم شد اینقدر صحیح
پیش خود دارم پریروز زبانی صاحب دریافت شد که کمر بگدائی بسته اند بااینقدر
که من از فرستادن چنین آدم سخت خجالت میکشم و کار اینگونه مردم گاهی درست
نمیشود مگر اینقدر میشود که کسی بپاس خاطر کسی یکبار بطریق خیرات چیزی میدهد
رحمت خدا بر خواجه قطب الدین که عزت خود و آبروی مرا نگاه داشت خلاصه
اینست که در خط اسمی مرزا باقر صاحب بمجبوری نوشته ام از اول خبر نداشتم که
بگدائی میروند والا جواب صاف داده میشد حالا که وعده کرده بودم ایفای آن
ضرور افتاد منهم بعد دو روز می آیم غزلی امروز هم گفته ام فردا با غزل دیگر بخدمت
خواهد رسید **رقعه هفتاد و هفتم** مخفی نماند که خط مسرت نمط مرقوم بیست و هشتم
جمادی الاولی سنه [illegible] هجری امروز که پنجم جمادی الآخره موافق سنین مرقومه و روز
دوشنبه مشهور بروز بنی امیه در شیعیان است رسیده مطالب مندرجه را
حرف بحرف ذهن نشین ساخت عرضه که بجناب قبله و کعبه نوشته اید نیز بنظر در
آمد لیکن خط اسمی خان صاحب تلطف نشان برادر نرسید زیرا که جناب ممدوح دیروز
وقت عصر مع الخیر روانه منزل مقصود شدند خط مذکور ملفوف همین رقعه است
بعد مطالعه پاره باید کرد مخلص و ناصر سنگه از پریروز بخدمت آقا صاحبان مخدوم

بوده ایم ملازمان ناہر سنگه صاحب که حالا بنگاله رام موسمند تعجبی باستان و دولت
صاحب عالم بهادر خود ما رفتند بخدمت ایشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست لیکن چون
شما نوشته اید البته چیزی میگوییم یا مینویسیم رای صاحب عالی قدر ممدوح عجب محبتی
با شما دارند بعد صد خط هم اگر یک جواب نرسد خط صد و یکم از طرف ایشان خواهد رسید
و کلمه هم نخواهند کرد آنچه در مقدمه قبول نکردن کهرکهریه و تانگن دیوان صاحب تفویض
قلم نموده بودید باعث سرور خاطرم شد رحمت خدا هزار آفرین همین مناسب بود
بکفایت ده روپیه خود را انگشت نما و زبان زد مردم ساختن چه ضرور اگر کهاران
جناب ممدوح یا تانگن اینجا میبود باز هم ممکن نبود که شما پول صرف نکنید در نیقدر مدت
هرچه در تنخواه کهاران میدهید همین قدر آنجا صرف میشد اگرچه جد امجد شما میفرمایند که هرچه خواه
امامی آنجا اوقات خود را بالطمانیت بسر برد ما بزر تنخواهش کار نداریم لیکن آنچه شما
قرار داده اید همان نیکوترست یعنی هرچه بعد مصارف ضروری بماند اینجا باید فرستاد
احوال آنجا هر قدر که بود باظهار خانصاحب والا مناقب مقدم الذکر دریافت شد
وقت روانگی جناب قبله و کعبه ام هم دیده رفته اند لیکن مطالب مذکوره مفصل از
زبان خانصاحب بوساطت من دریافت فرموده بودند هنوز مشاهره مولوی
حسین علی خان صاحب بدستخط خاص نگردیده و امر امانت هم مفوض نگشته مگر در
تمام شهر همین خبرست که یکصد و پنجاه روپیه مشاهره قرار یافت و عهده امانت عدالت
یابند باید دید تا چه بظهور آید میر اکبر علی خان وکیل پریروز رفتی کرده بودند چون
بیماری بر آمد و تب شدید داشتند امروز از دیروز و دیروز از پریروز بهتر بودند
از طرف صاحب سلامی و بندگی بقدر مرتبه بهر یک ازین جماعت رسانیده خواهد شد

اینمرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم هم باید نوشت بر طویل و مختصر موقوف است هر قدر که امکان داشته غزلهای منشاء حال در شقه جدا مجد شما ملفوف خواهند بود پیش خود نگاه باید داشت تا وقتیکه دیوان نزد صاحب برسد و ڈیهای ضاحب و برادر دیوانصاحب ڈلی والاچی هر دو روانه شد خانصاحب مخدوم عنایت خواهند کرد ده روپیه از دیوانصاحب گرفته همراه خرج خود نزد من باید فرستاد که بدو مستحق بیچاره رسانیده شود زیاده خیریت رقعه هفتاد و هشتم مخفی نماند که دیروز که روز جمعه و بستم هم شعبان بود خط مسرت نمط موافق دستور در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه متضمن صحت و سلامت و آمدن خانصاحب مشفق از پرگنه بمهمان شما بودن تا مدت یک شب درینجا و عنایت صاحب الاجاره طلبیدن اوشانها رای چهپر و نوید تازه که خداوند کارساز زود شان بمنصه ظهور جلوه دهد رسیده مسرور ساخت دعوت خانصاحب مع خدمه و رفقا از واجبات بود آنچه بعمل می آید بجا و پسند طبع است و بوی که از گل صد برگ بد باغ شما رسیده است مشام گوش ما مردم مشتاق آنست پنهم کی دماغ آرزو و بار امعطر میکند و عذری که در خصوص عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بود دیده بجا شنود خوشا رزیکه در ضیافت دوستان شفیق بمصرف در آید زعن شکوه آباد خانه خراب هم خاری در دل می شکست الحمد لله که این بلا از سر باز شد از اخبار تازه اینکه روز غره شعبان غلام حسن خانصاحب جد تاج الدین حسین خانصاحب برحمت الهی پیوستند اگرچه از مدتی آفتاب لب بام بوده اند لیکن چون همه صاحبان ماتمی بعمل آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خانصاحب نوشته ارسال دارید که رسم دنیا هیئت

عذر بخیر بی خود نیز ازین واقعه بنویسید تمام شد مطلب پیشتر نوشته بودم که ما در
محسن با بیمای قبله و کعبه مع فرزندان و حمال و اثقال خانگی در حویلی نو تعمیر اقامت
رفته و خبر است که زوجه میر عبد الله نیز همانجا بر دو خواجه عبد الله هم شاید همانجا
رفته بودند حالا حقیقت حال بر همنوال است که بنفقه اینها با شتیاق عمارت نو و طمع هوا
خوش در انجا مانده بعد پنج شش روز که برای دور و زبرای فرستادن کشتی نیاز
حضر یکبار دریا حضر و کلان اینجا آمد بعد حصول فراغت ازین مهم والده میان گمو مع
اولاد و امجاد خود بجای خود مراجعت نمود و دیگران خود را از رفاقت شان در دیدند
گفتند که ما مجبوریم امکان بدل ما می چسپید تا وقتیکه آنجا خانها جدا جدا طیار نشود
ما حویلی را نمیگذاریم قبله و کعبه ازین حرف تر آمده گفتند که خوبست همینجا بمایند بعد ایام
بارش عمارت مختصری برای خود میسازم اینقدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جدا
گانه عمارتی تعمیر کنم بهر حال بعد برشکال باید دید بالفعل خود تنها والده میان
گمو مع فرزندان آنجاست و دیگر وضیع و شریف از اناث و ذکور اطفال کوچک و
بزرگ همینجا میباشند مرضی قبله و کعبه این بود که بعد تعمیر نو پرفتن جمیع امکنه که بعد بر
متصور است آنجا برونده روزی نواب شمس الدوله بهادر در خلوت گفتند که شما اینجا
زود تر همانجا بروید زیرا که طبیعت حضور گرفتار توهمست مبادا انجا طریکذرد که ایشان
خود در شهر میباشند اینجا هم سیر گاهی ساخته اند که گاه گاهی مع رفقا و عیال
و اطفال آمده یکدو روز بسر میبرند و از شخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود
لیکن هنوز از باعث نحوست ساعت که نجومی برای چندروز منع کرده بود در
شهر متوقف شد از بد قسمتی او روزی سواری از انطرف گذشت آن مکان را خالی از

آدمی دیده پرسیدند که این خانه را که ساخته است مردم عرض کردند فلانی بنا نموده
مسکین را بر طرف کردند قبله و کعبه بمجرد استماع اینحکایت فردای آنروز رونق افزای
باغ شدند و شب در فرز همانجا بسر میشود دیگر آنکه آقا صاحبان شفقت نشان از
سه چهار روز جواب خط سابق شما نوشته نزد من فرستاده بودند در لفافه همین
کاغذ میرسد این بار رسید آن باید نوشت لیکن کاغذ قدری طویل و عریض باید
برقعه وار اکتفا نباید ورزید برای من پارچه کوچکی کافی است و گر و لنگار ام جی بخیر و
عافیت اند لیکن از بیکاری فرزند دلبند خود خیلی مشوش میباشند باید دید
چه میشود و بر سر نامه عرضی لفظ غلام خواجه امام الدین بود معلوم نیست که این غلام را
شما هم میشناسید یا نه سابق ازین برای یاران لقبها بود حالا گفتن چه فایده
زیاده خیریت **رقعه هفتاد و نهم** منشی حریر مرتبت ولو دعی سحبان منزلت
سلمکم الله تعالی بعد آرزو ها مخفی نماند که امروز که پنجم شهر حال است صحیفه محبت طراز
رسیده جهان جهان نشاط باین مشتاق ارزانی داشت بر عنوان مکتوب شما
مرقوم بود که شاید خطبه دیوان نرسیده والا تا بار ترجمه میرسید آنچه کمان برده اید
مقرون بصحت است اگر مدعی منتظر میرسید ترجمه آن نوشته میفرستادم معلوم
نیست که خط مشتمل بر خطبه در ڈاک فرستاده بودید یا بدست آدمی که باینطرف می آمد
سپرده اید اگر در ڈاک داده آید نرسیدنش دلیل قطعی بر تلف شدن است یا
غالب شدن سهو بر متصدیان ڈاک در هر دو صورت ازان مایوس باید شد و
اگر ازین هر دو علت پیش نمی آید یکبار رسیده بود و جوابش نوشته شده بوده و اگر
تفویض بشخصی که عازم لشکر بود نموده اید بعد ازین خواهد رسید تحمیل که آن مرد

جهت ... نشد ... است چندی دیگر در شهر توقف ورزیده باد. راه کدام ...
... المختصر هرگاه خطبه فقیر برسد ترجمه اش بخدمت خواهد رسید تمام شد
... گفتگوی دیگر خطیکه نسبت خانگی خانصاحب و قبله ...
خانصاحب فرستاده ام و بصاحب نرسیده و نرسیدنش از مجبوری ها است
... است که خانصاحب روزیکه من این خط بخدمت شان رسانیده ام
خط نوشته بودند یکی متضمن احوال خود که هر روز می نویسید و آنرا در ڈاک سپرده
... همین مشتمل بر هنڈوی پنجاه روپیه بدکان مهاجن فرستادند از اتفاقات
... خانصاحب خط فقیر را در خط هنڈوی ملفوف کرده که
احتیاط تمام برسد ... واقع شد چون قاعده ... مهاجن است که خط هنڈوی
... جمع شدن روانه نمی نمایند یک هنڈوی را زود ... روانه نمی سازند ازین جهت
... چهار روز بدکان مهاجن ماند و در چهار روز هرکاره مهاجن بلکهنو رسیده
... رسیده و خدا داند که مهاجن چه وقت باکرم علیخانصاحب پدر زن خانصاحب
خبر کرده باشد ... علیخان صاحب خط مذکور بسر خوردار کامکار میر محمد تقی خان
... اند اگر فرستاده باشند فهو المطلوب والا محمد بخش را در حویلی اسمعیل
فرستاده باید طلبید و دیروز هم خطی در لف خط خانصاحب فرستاده
... خواهند ... صاحب ... رقعه فرستادم
... نشان ... عبارات برعت توامان سلمکم الله تعالی
... تعریف ... خواهی خوشی در شب مهتاب
... الوش ... خواجه وزیر خانصاحب دام لطفهم

واضح باد که دیروز بر دو رقعه طبع زاد صاحب ملاحظه نموده با ترجمه بازی دور نشین در رقعه خود م پیچیده در لف خط خانگی خانصاحب قبله ارسال نمود... روانه نموده اغلب که یکروز پیش از رسیدن این خط بخدمت برسد یا اینکه از سبب بعد مسافت مکان خانصاحب از نخاس در رسیدن آن دیر بکشد پریروز خط نیاز نامه بخدمت والد ماجد صاحب نوشته فرستاده شد بایشصوت که در ڈاک انگریزی روانه شده نزد دیوانصاحب خواهد رسید ایشان بقاضی صاحب خواهند رسانید اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفه شما در ... یاد میکنم و میخندم تقاضی صاحب هم آن لطیفه را اگر اجازت بدهید بنویسم احوال لشکر اینست که هنوز جاییکه هست هست کوچ شنیده نمیشود شاید تا آخر ماه ربیع الثانی بلکهنو متوجه شوند اینقدر هست که ازین زمین بفاصله یک کروه پیشتر رفته خیمه بدرزیراکه درینجا از باعث مقامات قدری عفونت در هوا رسیده است لولیان اینضلع هم در لشکر آمده اند عجب صوتی و طرفه خوانندگی دارند لیکن اینقدر هست که طرز خواندن و لولیان لکهنو دگر چیز است صورت باختیار خداست بر شهر موقوف نیست همه زنها در خواندن بلا بر سر غزلهای فقیر می آرند زیاده خیریت رقعه هشتاد و یکم افصح الفصحا واعرب العربا سلمکم الله تعالی بعد دعای طول عمر مخفی نماند که ذریعه النشاط یعنی مکتوب دلنواز شما در سلطانپور که بفاصله پنجاه کروه از لکهنو کنار بهر گومتی واقع است رسیده فرحت افزای خاطر نگران گردید پریروز رقعه که در لف آن بوده است با ترجمه در همین کاغذ ملفوف است ملاحظه باید کرد لیکن این بار اندکی غور دران ضرور است چراکه من از سبب تنگی جا ترجمه الفاظ زیر آن نکرده ام شما خود نام خدا

صاحب فہم رسا ہستید در اصل رقعہ نظر نمودہ لفظی را کہ از ان مسموع صاحب نباشد
معنی آن تفہمید در ہمین کاغذ الفاظ ترجمہ را دیدہ حالی خود بکنید و آن عبارت را
با انتظام درست نمائید و نیز بعضی الفاظ را کہ معنی آن صاحب میدانند و در رقعہای
دیگر ہم ترجمہ آن نگارش پذیرفتہ از قلم نریخت حالا بعنایت ایزدی شما انحال
نداریدکہ لفظ لفظ را بفہمانم العاقل تکفیہ الاشارۃ صاحب بجای خود وقت
فرصت ترجمہ رقعہا را مطالعہ نمائید بیشتر خود بخود دریافت خواہد شد و ہر چہ
از باعث سہو من در تحریر یا مخدوش شدن خط یا سبب دیگر نخواہید فہمیدن
نشان خواہم داد مسودہ کہ در خط سابق بر صاحب فرمایش کردہ ام زود
نوشتہ باید فرستاد و مضمون خط قاضی صاحب دریافت شد بر یک فقرہ کہ
در خط صاحب بود بسیار خندیدم این را مزہ طبیعت میگویند و ہمین جان تحریرست
صد آفرین احوال لشکر اینست کہ پریروز بستم شہر حال از گومتی عبور واقع شد و بنظر
آب خیمہ باز وند خبرہا موافق زبانہای متعدد مختلف است بعضی برانند کہ پنجم ربیع الثانی
داخل لکھنؤ خواہند شد و بندی بر اینکہ بطرف امیٹھی کلان رو بآلہ آباد برای شکار کوچ
خواہد شد و پارہ چنین میگویند کہ بدلکھنؤ و بریلی کہ از لکھنؤ بعد سہ منزلی وارد میروند
[illegible] مخفی کہ [illegible] فیض آبادی کہ چاق شدہ بود باز بیمار شد و اہل عیادت
[illegible] العیب [illegible] ز قلم قدرت مترشح شدہ جلوہ ظہور خواہد داد
[illegible] دیدہ [illegible] نشست سر خیمہ حضور پر نور در سلطانپور [illegible]
[illegible] شرف علی [illegible] داغ تقیحہ برای وا نمودن این [illegible]
[illegible] درین سفر با وجود کثرت مقامات و تشخیص [illegible]

نفرمودند و میر اکبر علی را هم نفرستادند غالبا هر روز که مرضی مبارک باشد شرف اندوز
شوم ملازمان والا فرمودند که مالک خانه را برای آمدن در خانه حاجت باجازت تکلیف نیست
هر گاه طبیعت رخصت دهد خانه خانهٔ صاحب است بعد ازان میر اکبر علی بوقت معین
پیش جناب عالی رفتند اول متبسم شده فرمودند که من گاهی بغلط هم در اوتاق حضور
نخواهم رفت زیرا که در نیت سفر گاهی مارا یاد نکردند و در فیض آباد و شمارا هم نفرستادند
خلاصه بعد قال و مقال چنین قرار یافت که فردا [illegible] پس [illegible] ازینجا که سوار شوم
است بخط مستقیم در خیمه حضور می آیم چنانچه دیروز موافق وعده تشریف آوردند
و تا شش گهری جلسه معقول و اختلاط دلخواه بود و چون این بار طایفه ها همراه لشکر نیا
اند چهار چوکی مردانه از ارباب طرب که یکی ازان پرکاس است آمده بودند رقص

هشتاد و دوم

خواجه آغا می صاحب سلمکم الله تعالی از یکسال [illegible] جناب
میر انشاء الله خان عرصه بر من تنگ کرده بود که برای [illegible] یکبار مرا هم همراه [illegible]
[illegible] لکنو باید برد و منهم وعده کرده بودم که انشاء الله العزیز این بار شما را بسیر م برا
همین اشما گفته بودم که بجناب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر بطلبید والا برای [illegible]
یک فیل و یک میانه کافی بود الحاصل درین ایام که میله نزدیک شده بود ما دمی [illegible]
دو و سه روز پیش ازین که برای عیادت پسر خان بهادر رفته بودم باز همان قصه بود و [illegible]
[illegible] وعده شد پریروز تا شام هیچ خللی در رفتن [illegible] واقع نشود [illegible]
در پیش شد من همانوقت بصاحب گفتم که حالا [illegible]
شما هم بشنید که هرگز بغلط هم از زبان [illegible]
[illegible] بودم گاهی بسیر شما و با میر المومنین علیه السلام [illegible] میله [illegible] لکهنو بدیده بودم

و دیگر مولوی عبدالقادر خان و رفقای ایشان وارد این شهر شدند و من چیسان
بار برای دو گهری وقت عصر در میله آتهون و دیگر روز بر تالاب میان فتحعلی
بدوم چنانچه روز دسهرا یعنی بمیله هنومان و سورج کنڈ و کنار گومتی که اتفاق افتد
شد از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان سلمه الله تعالی و والد ماجد شما است
همیشه مرا ترغیب میله وطن کابل وجود یهاداده برسر آن آورند که منهم در هر میله
شریک این صاحبان میشدم و ایشان هر دو صاحب تابع رای مرزا مغل بودند
شما دران روز ها صغیر بودید و در صحبت ما مردم کم می نشستید الحاصل آن پسرو که
مشتاق میله است از دیر وز خود را پیش من رسانیده شب هم همینجا بود مجبور از جهت
تنها همراه این طفل رفته چه خواهم کرد آغا صاحبان که همیل ایشان بچرا رفته است را
بسواری چوپاله ساخته ام هر دو بزرگ بپاس خاطر من ترخرچ کرده چوپاله ها از خانه یک
سوداگر کشمیری طلبیده اجره کهاران از پیش خود داده اند و تاج الدین حسین خان
عذر درد سر پیش کرده اند و این بهانه نیست راست است و این را هم خوب میدانم که
خرابات قبله و کعبه ایشان بتقدیر الهی هستند در شدایں خبرها نشسته اند که

خواجهٔ خانقاه فهم مراد سجاده‌نشین ارباب عقل و ذکا سلمه الله تعالی بعد تمنای

شریف مخفی نماند که بتاریخ یازدهم شهر حال روز دوشنبه نوشتهٔ الفت ترکیب

مسودهٔ مرقومهٔ هشتم شهر مذکور دیروز که دوازدهم در روز سه‌شنبه بود رسید

مرقوم ششم با دو مسودهٔ دیگر هر دو بزبان عربی رسیده مسرور ساخت خواسته

بودم که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستم لیکن دیروز صاحب عالم بهادر بسیر

فیض آباد تشریف بردند فقیر هم در رکاب بودم ازینجهت فرصت آن نشد که دست

بقلم زنم امروز دو مسودهٔ فارسی ترجمه نموده درین لفافه پیچیدم دو تای دیگر

باقی ماند فردا یا پس فردا خواهم دید نوشته بودید که قریب پانزده خط فرستاده‌ام

ازینکه در راه ضائع شوند مجبورم حیرانم که چه خاک بر سر خود بریزم صورت نیست که من

این معامله را بفهمم اصلا در تحریر شما القصور نسبت نمیتوانم کرد همین است که هرکاره‌های

ڈاک نرسانیدند وانچه حرف هست خاک بر فرق دشمنان خود بریزید سر شما را من قابل

تاج جواهر نگار میدانم دیگر آنکه من اینجا خطی بخواجه امیر خان صاحب نوشته در ڈاک

نذیری هم فرستاده بودم دیروز جواب هم آمد از خط مذکور دریافت شد که شاه علی

دایمی سمت میر صاحب بر حال دو رحم آورده شاید چند کس ایشان را با خود متفق ساخته

بطور چنده چهار روپیه ماهواره مقرر کرده‌اند و اراده دارند که بنصیر الدوله هم سفارش

کنند و احوال لشکر بخط است که زبانی چوبدار صاحب کلان دریافت شد که در دو سه

روز کوچ بلکهنو میشود ... قصهٔ آغا صادق صاحب بمضمون بود که پس فردا کوچ

بلکهنو است والله اعلم بالصواب ... [illegible]

[illegible]

لکهنو را به از عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتیکه این آباد بود و لکهنو ویرانه
هم لکهنو را پسند میکردم کسانیکه این شهر را میستایند شعور ندارند زیاده حسرت

رقعه هشتاد و چهارم سرآمد خواجگان عالی شان خواجه امامی صاحب
سلمه الله تعالی بعد اشتیاق با واضح باد که امروز که بستم شهر حال است بعنایت الهی
تا دولپور کوچ و کشش کرده ایم بطرف لکهنو اتفاق افتاد چنین قرار یافته که از اینجا
در شش روز بلکهنو برسیم امروز جمعه است از فردا که شنبه است شش روز حساب
باید کرد اگر خدا خواست آدر روز پنجشنبه آنجا خواهیم بود مرضی جناب عالی نبود که کوچ
بکنند صاحبکلان بپاس خاطر کوچ خودش تعجیل کرد خدا جزای خیرش بدهد

رقعه هشتاد و پنجم نهال بوستان شرف و جلالت نصر کم الله تعالی امروز محمد
آغا صاحبجان احوال شادی همشیره خواجه قمرالدین نوشته شد چون مجمع بسیار است
ایشان بطیب خاطر تشریف خواهند آورد ولیکن بروز پنجشنبه رفتن صاحب محمد است
ایشان ضرور است خلاصه مبهم تا فردا می آیم بطوریکه مناسب میدانم بعمل می
آ[illegible] شاه کروری نو مسلم پسر چکاوری سنگه نانک شاهی سه جزو اخیر چار
شربت نزد من رسانیده بود ندارد رستم باید گرفت

رقعه هشتاد و ششم [illegible] حق نام سعد نظامی خواجه امامی سلمه الله تعالی دو روپیه و دو لفافه نزد
آن سعادت [illegible] فضل و کمال میرسد گرفته یک روپیه در قرض خود که برای آن هر دو
منظور [illegible] ما فرزند [illegible] ده بود دیگر یک روپیه و یک دیگر میرزا محمد شفیع
[illegible] وقت [illegible] روز باقی بماند هزار کار [illegible] گذشته در
[illegible] ویک [illegible] بجز [illegible] هنشیند سرکار [illegible] علی [illegible]

آصف الدوله که صاحب هم او را بخوبی میشناسند باید یک لفافه ازین دو لفافه
که عبارتش عربیست بنام برده بدهید و بگوئید که در گهرکی اشرف آباد داخل شده
خانه حکیم میر صادق را بپرسد و از خانه حکیم مذبور بخانه مولوی غلام ضامن
را دریافت نموده این لفافه را بدست مولوی صاحب ممدوح بدهد هرچه در جواب
بگویند آمده بخدمت شما گزارش دهد و صاحب را لازمست که از دو گهری روز
باقیمانده تا وقتیکه تاریکی زمین آسمان را بگیرد و نوبت احتیاج قوت باصره
دیهات باعانت چراغ و مشعل رسد بیرون نشسته باشند در پیغرصه تعین آنست
که نامبرده موافق قرارداد خودش و شدت احتیاجی که دارد خواهد آمد و لفافه
فارسی را پیش خود بگذارید هرگاه آمده که بدصدای هیچمدان بیخبر از مقامات که بزعم
خود خوش آواز و عازم فرخ آباد بتوقع خوش خوانی خود برای تحصیل زر است
باید تفویض او باید نمود و هم بگوشش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن
جناب عالی بخانه صاحب عالم پیش از وقوع این امر پیش کسی بزبان نباید آورد
زیرا که اینمردم قاعده دارند که خبرها را شنیده جابجا بمجالس انتشار میدهند مبادا
قال قال جاسوسی بگوش رئیس برساند و موجب تکدر خاطر نازکش شود و
اگر بخدمت قبله و کعبه هم آنچه عرض کرده باشند امروز [illegible] بازعرض
بکنید که بزبان نیاید هرچند میدانم که بمنع کردن ملهوف نیست خود بخود
بکسی نخواهید گفت لیکن چون از قبیل [illegible] راز نیست [illegible] مقتضای بشریت
در عالم اختلاط بزبان آید پس آگاه [illegible] آنچه [illegible] [illegible]

حقیقت رقیمهٔ نیر اوج اقبالمندی خواجه امام الدین خان سمرقندی دریافت نمودید
دیروز وقت شام همچو یک رقعه و یک کاغذ مزین بمهر چند عرض در مقدمهٔ رهن
[illegible] نزد [illegible] لطفی بیگم بود آورده چون شما را انجا نیافت نزد عمو صاحب شما
نداشته رفت یقینکه شب بملاحظهٔ شما در آمده باشد معلوم نیست که شما کجا رفته
بودید شاید ضرورتی رو داده شده باشد والا عادت شما نیست که جایی بروید
من امروز دوای دیگر شروع کرده ام چهار روز این را هم میمالم بعد ازین انجا
آمده بنای آمدن خانصاحب مشفق میگذارم و فردا در حضور پر نور مجلس تعزیت
امام علیه السلام است صبحی ارشاد شده بود که بخواجهٔ امامی بنویسید که فردا
باهر دو برادر خود چار گهری روز بر آمده اینجا برسند عرض کردم که خواجه امامی
درین مجلسها کم میروند فرمودند که اینچه معنی دارد که آدم در مجلس تعزیت سید الشهدا
حاضر نشود و در خانهٔ ما قاعده نیست که کسی سب اصحاب بکند گفتم خواجه امامی اینهمه
تعصب ندارد و اگر کسی بد بگوید بد هم نمیبرند چراکه ایشان کار با جناب امام
علیه السلام دارند اگر کسی بد خواهد گفت سزای خود را خواهد یافت یقین که مرد
لیاقت [illegible] کسی نخواهد کرد که علی رؤس الاشهاد تبرا بکند و از آدم رذیل
[illegible] شکوه هم نیست بهر صورت ایشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسله
[illegible] و مقا[illegible] حضور [illegible] که فردا هر دو فیل و دیگر سواریها برای آوردن
مرثیه خوانان و کتاب خوانان و غیره خواهد رفت درینصورت هیچ سواری خالی
نیست که نزد شما برسد پس لازم است که شما و خواجه عبدالله گجکنه در میانها.
شنیده خواجه [illegible] ن را بالای اسپ عمو صاحب خود سوار کرده چار گهری روز

برآمده اینجا برسید آخر روز از اینجا به سه پاو ر بالای فیل خواهید رفت فردا به جلوس

آمدن ضرورست زیراکه حضرت خود فرموده اند در نیامدن کمان تعصب خواهند

و سوای این مکروه است که در مجلس رقص باید آمد و در تعزیت گنابه باید کرد در رقعه

هشتاد و هشتم رقعهٔ دیروزهٔ شما خوب بود ولیکن بخت سعید

طالع حمیدی غلط بوده است از ینجهت که بخت موصوفست و سعید صفت آن

و همچنین طالع موصوفست و حمید صفت آن و ضابطه نیست که صفت و موصوف

را اینجا مضاف سازند بخلاف فارسی که اینجا بخت سعید من صحت دارد و طالع

حمید من نیز و در عربی قاعده اینست که هرگاه صفت و موصوف را میخواهند که مضاف

بحزبی نمایند موصوف ساخته صفت را بعد از ان ذکر میکنند و الف لام تعریف

بر صفت می افزایند مانند بختی السعید و طالعی الحمید و الف و لام بر صفت برای آنست

که در صفت و موصوف مطابقت ضرورست چنانچه در بخت صفت و موصوف شما

خوانده اید درین مقام هرگاه بخت مضاف شد بضمیر متکلم ظاهرست که از قید نکره

برآمده معرفه شد پس صفت را بمتابعت موصوف معرفه باید ساخت لهذا

الف لام تعریف بران زیاده کردند اینمقدمه را بخوبی ذهن نشین ساخته آینده

در تحریر رعایت آن میکرده باشند و کاری که شروع کرده اید آنرا بخوبی

باتمام رسانند دیگر آنکه فردا شما هر سه برادران و گهری شب بیدار شده رخت

پوشیده نماز گزارده بنشینید من وقت صبح اینجا خواهم رسید و شمارا سوار کرده

انتظار سواری حضور که بعد یک لمحه خواهد آمد خواهم کرد **رقعه هشتاد و**

نهم آنروز که گوشت گوسفند برای وزیر صاحب فرستاده بودم غرض من

من این نبوده است که این چیز کمیاب و نعمت عظمی است بلکه مقصود من این بود که در یک
نیم سیر گوشت همگی دو توله روغن بود و با وجود قلت روغن اینقدر چرب بود
گویا قلیه را از نیم سیر روغن هم زیاده داده بودند همین گزارش باید کرد و دیروز
نثار علی آمده بود گفت خواجه حسین سه پاو آرد و یک فلوس نقد روز میدهند
و یک روپیه که هر دو حبشی غلام پدرم ماه بماه میرسانیدند از باعث وصول نشدن
تنخواه شان آنهم نمیرسد و سوای این یک کس که از جائی نمی آید بر احوال بیچاره
دلم کباب شد آخر رقعه بمیان اکرام احمد خانصاحب نوشته دادم پنج روپیه دادند
خدا جزای خیر دهد مقدور را چه باید کرد مادرش خود بخود بیتابیها میخورد والا قبله و کعبه حقدار
پرورش او مرکوز خاطر داشتند بالجمله دیروز غزل دیگر گفته شد نیست

غزل

ورخ منو نه ز دل پر شرار ماست — بتخانه به ازین اگر این خانه خداست
پیدا نشان ناقه نه واز هزار سال — ربطی میان گوش من و ناله درای ست
قربان عدل ایزد پاکم که جا بجا — خلق از غمت هلاک شد و متهم قضاست
سوزن برون میار مسیحا که تا ابد — دست غم کسی بگریبان آشناست
ای تیغ ابدا کسی زد و همتی — هر قحط آب کوچه او رشک کربلاست
شاید ز کوچه خم زلفت گذار کرد — بوی هزار ناقه ختن همره صباست
گر خون دیده ریزی و گر لخت دل پی — تنگ آمدم ز دست تو آه این چه ماجراست

رقعه نودم معلوم نیست که مسوده گوشت آبنو که نوشته بودید دیروز ز کجا
بردید یا همین جا فراموش کردید و جناب قبله و کعبه ام در خانه نصیر الدوله بهادر
بودند یا نه هر گاه تشریف آنجا ببرند عرضی میر منو صاحب باید داد تکفل این مهم تفویض

همت صاحب است و در مقدمهٔ دعوت خانصاحب اگر دیر و زر گفتگو طی نشده باشد امروز طی باید کرد و هرچه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد از آن روزی قرار داده آید و من باز سه چار روز دوای هست که آنرا شخصی بمن نشان داده پُر بیرنج است بعد مالیدن در بدن گزنده نیست استعمال خواهم نمود مقدمات شجرة الامانی هرقدر که خوانده اید از اول تا آخر بطور خود دریکبار ملاحظه باید کرد و امروز آخر شب که چشم وا شد این غزل بخاطر رسید **غزل**

منم که ناله بمرغان گلشن آموزم | بروی خاک بسمل طپیدن آموزم
ز بسکه دشمن جان و دل خودم مردم | جفای تازه بآن چشم پرفن آموزم
عجب مدار ز بیتابی من ار شیدا | که طرز کشتن خود را بدشمن آموزم
بخشت بتکده ملک حجاز را بخرد | بشیخ کعبه چو دین برهمن آموزم
چنان بلا طلب افتاده ام بوادی عشق | که سوی برق دویدن بخرمن آموزم
اجل بگیرد مریضی دگر نگردد اگر | باهل تعزیه انداز شیون آموزم
قتیل از غم آن نشتر نگاه مدام | کشودن رگ جان از ابر گزن آموزم

رقعه نود و یکم نوشته اید که این شعر بوستان سعدی لفظ چه عار در شعر

گرچه شاطر بود خروس بجنگ | چه زند پیش باز روئین چنگ

صورت نیست که این شعر شعر سعدیست لیکن در بوستان نیست بلکه در گلستان است زیرا که هرگز بوستان درین وزن نیست بلکه وزنش اینست فعولن فعولن فعولن فعول بیت اولش هست بیت بنام جهاندار جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در طفولیت

نیفتاده اگر یک بیت هم ازان بگوش شما نرسید وانقدر رسید[ه] نشنید که نظم است نشنیده
هرگز اینقدر مغالطه رو نمیداد زیراکه کتابهای نظم سوای دیوان شاعر که قصیده و
رباعی و مخمس و مسدس همه دران داخل است مثنوی میباشد و مثنوی از ابتدا
تا انتها در یک بحر واقع میشود و در شعرهای مختلف الوزن می آید بهر صورت
این شعر که در گلستان سعدی است اول مصرع ثانی آن جیم فارسی مکسور واقع شده
بمعنی استفهام می آید نه چه بر وزن مه و معنیش اینست که هرچند خروس در جنگ
چالاک است لیکن پیش باز چه طاقت دارد که پنجه رویین خود تواند زد و جناب قبله
و کعبه یکدو روز پیش منهم معنی این شعر فرموده بودند لیکن نه در مقام خوبی این معنی بلکه از
روی تمسخر ملاهای مکتبی میگفتند که بعضی ملاها این شعر را باینصورت میخوانند من
دیروز این را فراموش کرده بودم بخیال رسید که شاید کدام شعر بوستان
مشتمل برین لفظ باشد که من بخاطر ندارم ازین شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر
صحیح و آنچه منظور صاحبست ازین لفظ بر نمی آید بالجمله برای شما چه نقصان دارد
فقره دیگر تحریر نموده بودید و برای مقدمه معلوم هرگاه من می آیم تجویز میکنیم
دیگر آنکه عرضی میر منو صاحب را بقبله و کعبه نباید داد که نزد نصیر الدوله بهادر بهمین وقت
در نقل نزد میر منو صاحب آمده بود نوشته بودند که عرضی من اگر نزد نواب نصیر الدوله بهادر
رفته باشد که خیر انتظار جواب بکشم و اگر هنوز همینجا باشد چندی در فرستادن
آن توقف باید کرد که من فردا بکانپور میروم هرگاه ازانجا بر میگردم مصدع خواهم شد
بنابر اطلاع همینوقت نوشته شد ازین اندیشه که مبادا فردا جناب قبله و کعبه سوار
شوند و عرضی ایشان را ده برسانند و طرفه تماشا از اتفاقات بحضور بفرستند و

انجا دستخط شده بیاید و صاحب عرضی حضور طلب کردو واسطه ها از نبودن او
یعنے حضور او را طلب نمایند
خجالتها بکشند و بردن عرضی موجب چشمک زنی مردم شود **رقعه نود و دوم** احوال مشاعره برین منوال است که چون روز های موسم زمستان کمتر است
صحبت
و تا فارغ شدن مردم از طعام وطی کردن مسافت تا بانیجا وانعقاد پذیرفتن
سه پهر میزنند ازینجهت صحبت دیر وزه بنصف شب کشید جا بجا دروازها بند شده
بود و حنجره میر صاحب با وصف خوشگوئی بدستور بوده است تمام جسم مبارک
ایشان رعشه داشت و آواز را هم کسی نمی شنید لیکن من و خدا که غزلها خوب گفته
بودند و احوال آن کس ده ما در معلوم شد شمار ا باین مرزه چانها چکار است
مادر بچه
آئیده که بیاید حرف نباید زد وانها عادت حرف زدن با اهل بازار دارند این
را اول عموی شما بعد ازان پدر شما باین پایه رسانیده که حالا فیل کرده می نشیند دیگر
اکرها
اینکه بندگی صاحب بخدمت آقا صاحبان رسانیده شد گفتند چه میشود که اگر امشب
هم ایشان همینجا بیایند گفتم باید دید خلاصه وعده در میان نیست آمدن و نیامدن
موقوف بر طبیعت صاحب است دیگر آنکه آغا صاحبان فسانه زعفران پری که تصنیف
شما در فارسی است طلب کرده اند بدست بهچو بفرستید **رقعه نود و سوم**
دیروز طرف عصر رستم رقعه برای شما آورده بود چون آنوقت صاحب در استراحت
بودند و یکدو کار دیگر متعلق او بوده است حواله کدام زن خدمتگاری کرده رفت
زن مذکوره آنرا بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم شد که ازانجا کدام بچه برداشته برد
بود دید
و بمطالعه نرسید خلاصه تحریر این بود که پریروز رقعه که صاف صاف نوشته
عبارتش خیلی چست و درست و دلچسپ بود و صلاح صاحب بر مسوده معلومه

دیده شد هزار آفرین بر ذهن وقاد و سلامت طبع و استقامت سلیقه شما کمال بهای
صاحب همه رسیده بود سوای یک گمان که غلط محض بود یعنی نسبت آن بمیر حیدر علی
برا که میر مذبور باین منصب نمیتواند رسید و اگر برسد هم از قدرت الهی چه بعید
لکن بالفعل خود آرزوی او باینمقام نمیتواند رسید حالا مفصل بشنوید که این مسوده
الاالامرت لال درست کرده اصلاح از من گرفته بودند من بعد صاف نموده
رای ملاحظهٔ من فرستادند من بایشان نوشتم که این مسوده صاف شده را من پیش
خود نگاه داشته ام صاحب چون منقول عنه پیش خود دارند بر کاغذ دیگر نقل آن
بردارند من بعد بخاطر رسید که امتحان قوت قلم شما باید کرد پس بی تامل نزد شما
فرستادم لب بستطیر الکه بالله که دخل صاحب همه بجا بود تخصیص این فقره که از کلک
سحر نگار شما ریخته چقدر خوب آمده است بسر رسید و بجای تهنیت ~~بدست~~ ~~لا بد~~ الی گویان بر خود
چیند و این فقره هم لایق مرحباست و سرمه انتظام اعجاز قریش چشم سلطنت منیور
را منور ساخته و بجای لفظ خصوصاً لفظ سیّما چقدر خوب نوشته اید این یک
لفظ برابر هزار لفظ بلکه هزار فقره است شما میدانید که من پاس خاطر کسی ملحوظ ندارم
عیب آدم را مانند آئینه بر روی او میگذارم درینمقام صبر و تحمل ندارم من خود
این مسوده را دیده بخدا که شکر ایزدی بجا آوردم شما هم شکر بسیار او بکنید لیکن
باینقدر مغرور نباید شد بلکه خود را نادان محض و طفل مکتب دانسته عرق ریزیها
باید کرد تا بمقامی برسید امروز خاطرم از طرف شما مطمئن شد و لفظیکه بفهم شما
درست نیامده بود آن لفظ لفظ صباست مسوده نزد شما میرسد ملاحظه باید نمود
دیگر فقره ها هم که نوشته اید پاکیزه بود مردم لکهار روپیه صرف میکنند شما مفت

این دولتها را امیر بدین شیوه شیوه قطاع الطریق است

رقعه نود و چهارم

خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی شخصی اصلاح شما بر مسوده معلومه دیده خیلی معتقد شما شده است شما نیز او را بخوبی میشناسید از مخالفان نیست از زمرهٔ خیرخواهان ما و شماست مردیست بسیار قابل و صاحب فهم درست سوای این شخص اول که مسوده اش را اصلاح کرده اید خلاصه چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجه صاحب بفرستید که این را هم اصلاح بکنند حالا من بشما میگویم که این مسوده را خوانده بی تامل قلم روان بکنید اندیشه نباید کرد دانیم در امتحان شما منظور است باجازت من هرچه من بگویم بکنید و همین شخص امروز می خواست که آن مسوده اصلاح شده را برای نقل بگیرد من برای اینکه مبادا اطرافیان بشنوند و ملال در دلش راه یابد ندادم لیکن اینعزیز خود خواهش کرده است مضائقه ندارد و صاحب مسوده اول هم از دوستان صاحب است اگر می پسند خوش میشود لیکن باینصورت چه ضرور که از ته کار بیخبر باشد و مسوده اصلاح شده با نام مصلح و رقعه باو برسد تمام شد الیوم لففت مکتوبکم فی خطی و ارسلت الی امرت لال فقد ارسله الی المولوی صاحب و ایضا ارسلت ظرفا صغیرا من الطین لاجل عمکم الخواجه نذیر حسن صاحب فتاخذ من بهجو و تذهب بظرف معلوم عند عمکم و تناولوه الیه فان الماء یبرد فی الظرف الطینی و یکون معطرا چون اینمرد فوراً این مسوده را نوشته شما در همین طرف مدت که بهجو از خانه امرت لال بر گردد اصلاح بکنید و حواله بهجو نمائید مضت ستة ایام لم تصل مسودتکم الی فحمد توحیدنا من طبعتکم و ارقموا تبلغ منی آداب بجناب جدکم

رقعه نود و پنجم

[illegible] راغ عزیزی پیش من

آورده گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم من فرصت کجا دارم الحاح بسیار

نموده گفت که یکی از شاگردان خود بگوئید که درست کرده بدهد لهذا نزد شما فرستاده

شد باید که آنرا بطور خود هر جا هرچه در خاطر بگذرد نوشته درست بکنید من آنرا

ملاحظه خواهم کرد هر جا که تحریر صاحب مربوط خواهد بود آنرا نگاه خواهم داشت و هر جا که

حق بدست طرف ثانی خواهد بود جانب او را خواهم شد و شما را اطلاع خواهم کرد

رقعه نود و ششم دربای لطافت میر سید بنوعیکه دیروز نوشته ام

بمیر رضا علی باید داد و آن کاغذ دیروزه را اگر اصلاح کرده باشید بفرستید

که مالک تقاضا خواهد کرد الیوم جاء المیر محمد علی و قال ارسلت النسخة الموسومة

بنهر الفصاحة بصحابة خادمی الی الخواجه امامی و هو طلبنی عنده لامر قلت لای امر قال

لا اعلم لم طلبنی الآن اسئل عنکم انتم قولوا لم طلبتم السید هو یجیئ عندکم الیوم وقت

المغرب او غداً و ایضاً جاء الیوم مکتوب المولوی منیر علی بانکم ارسلته الیکم بید السید

محمد علی پوشیده نماند که روز اول تحریر این رقعه میر محمد علی اراده نخاس نکرده

بودند اینوقت عازم شدند و رقعه را تفویض ایشان نمودم کتاب را آدم من خواهد

آورد **رقعه نود و هفتم** کاغذ غزلهای من که دیروز بدست خواجه حشمت الله

خان فرستاده بودم اگر نوشته باشند حواله آدم من بکنید و الا همینوقت

نوشته بفرستید و این جزو اشعار میان مهر انجلا و یک تخته کاغذ ساده پیندوی

هم گرفته پیش خود نگاه دارید که بوقت ضرورت خواهم گرفت و خط والد خود نیز که

پیش من بود گرفته بعد مطالعه بشوئید طلب کرده یا هرچه بخاطر رسد عمو صاحب خود را

بدهید سه غزل از غزلهای قدیم خواجه حشمت الله خان بدهند که در مشاعره بخوانند

لیکن یکبار خود هم از زبان خواجه صاحب موصوف بشنوند **رقعه نود و هشتم**

این غزل شما معلوم شد که طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعر است لیکن بسیار متوجه این نباید بود چرا که لذت این بی پیر آدمی را از تحصیل علوم شریفه باز میدارد کم کم گفته باشید مضائقه ندارد وقتیکه قدری عربیت بهم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت ممیزه پیدا خواهد شد آنوقت تعلیم اسرار این فن هم بعمل خواهد آمد این هرد و خط را حواله میان امیر محمد که امشب از بانده آمده بودند هرگاه بیایند باید نمود یقین است برای گرفتن فرمایش مرزا مغل خواهند آمد **رقعه نود و نهم**

دو غزل تازه که دیشب اتفاق افتاده در همین کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان باید کرد و این بیت را که یک مصرعش نیست **مصرع** شکوه چه از آن شوخ پریزاد کنم که در حاشیه دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید فرستاد

غزل اول

سر مزار پی سیر لاله زار آمد — طپیدن دل پر خون ما بکار آمد

نشد چو حسن دم مرگم کفیل گور و کفن — دل ستمزده نالان ز کوی یار آمد

ز آه سرد چو گل شد شگفته خاطر من — مراگمان که نسیمی از آن دیار آمد

صدای ماتمی آید بگوش او سحری — دو دیده تا سر کوی خود آن نگار آمد

دمی که رفتی و جان شد ز راه من بر لب — چگویم اینکه چها بر تن نزار آمد

بود بگردن این طفل خون من چه عجب — ز مکر گریه کنان بر سر مزار آمد

فتاد لرزه بر اندام عاصیان در حشر — بمجمعی که قتیل سیاه کار آمد

غزل دوم

بردو دل نگاه او وقت میکشید نهها | گرد کار خود چشمش از نهفته دیده نهها
تا کی بد نباشی جا بجا ای دیم الکنوان | همچو نقش پا بجا ماوا آرمید نهها
من فدای این تمکین کز ادب نگوید او | نیست صید بسمل را رخصت طپید نهها
گریه آتش منعش غیر نیست از سر پاری | بهر شتنم باشد این اساس چید نهها
میکند نصیب من خنده گل و نسرین | از غم گل اندامی پیرهن درید نهها
میجهد دم بسمل خون من مگر دارد | مرغ روح تا بامش خواهش پرید نهها
آنکه دی ز قتل من شاد شد قتیل امروز | در عزای من داد مشق لب گزید نهها

رقعه صدم فرد اخطی بعبارت صاف صاف اسمی مولوی منیر علی صاحب یکپاس روز برآمده بلکه از نهم کمتر نزد من رسید باین مضمون که هر چند آن تحریر که در عرصه سابق بعمل آمد منافی طبع ادب پسند بود لیکن تا وقتیکه ناقصان متاع خود را بکاملان نقد و شند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند ازینجهت از جادهٔ ادب حرف گزیده بود امید وار عفو است و فقرهٔ چند که در حق این هیچکاره چکیدهٔ قلم عجاز رقم بوده است ذخیرهٔ مباهات در مجالس و محافل شد کو نبای آن بر لفظ مخجالی باشد اینقدر بعبارت دیگر نوشته اشتیاق خود را باید نوشت **رقعه صد و یکم** شما از پیش خود رفتن آن طالب العلم همراه والد خود برگشتن باز منزل اول همراه پدر و یکمد و مطلب دیگر تراشیده بزبان عرفی بنویسید یا از جناب قبله همه پرسید این براهی آنست که تا رسیدن من فصل در تحریر واقع نشود **رقعه صد و دوم** امروز میر محمد علی مسعود خرم پیک آورده بودند جا بجا اصلاح خوب کرده دیده دل بسیار خوش شد میر مزبور هم خیلی عذب البیان صاحب هستند و خط اسمی قاضی صاحب

میرسد بعد مطالعه صمغ زده ملفوف خط خانگی روانه نمایند لیکن دیگری آنرا نه بینند و در
برهان قاطع لفظ خوشنود که بمعنی رضامند است ملاحظه نمایند غرض من اینست که دیگر لفظ
بعد خای نقطه دار واو هم مینویسند یا نمی نویسند پس اول در خا و واو بنگرند اگر
برآمد خیر والا در خا و شین نقطه دار باید دید بخار عارضی بفضل الهی سبب ترک
غذای یکروزه رخصت شد و برای جرب قیماغ و گلاب مالیدن امروز شروع کرده
ام باید دید خدا این جرب را از آستانه شما دور دارد که بد چیز است **رقعه صد
و سوم** فردا کچهری باجرا که از اغذیه فصلی هندوستان برای صاحب خواهد رسید
قدری انتظار باید کشید البته یکپاس روز برآمده فرستاده خواهد شد و براقچه کیم
باقی در دستم نی بر منکیر و مسوده عربیه اگر نوشته باشید بفرستید **رقعه صد
و چهارم** سه خط سربسته و یک خط بی لفافه نزد صاحب میرسد خط بی لفافه از
طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی ملازمان شریف در خط فقیر بود باید خواند و سه خط
دیگر را نزد خود نگذاشته دو خط که یکی اسمی مولوی مصاحب علی صاحب است و دومی
اسمی میان علی حسین است بپهچو باید داد که بدروازه مولویصاحب ممدوح رسانیده
بملامی که سر دروازه اطفال را درس میدهد بگوید که یکی برای مولویصاحب است
و یک دیگر برای میان علی حسین صاحب مرزا صاحب فرستاده اند و اگر ملا بدر دروازه
نباشد تنجا [illegible] حسین یا تفضل حسین بگوید و اگر اینها نیز نباشند صیل را طلبیده
بگوید که مرزا قتیل این دو خط داده اند یکی برای میان علی حسین است و یکی برای
مولویصاحب لیکن حسین بیک یا رحیم بیک نیز تا آنجا همراه بپهچو باید کرد و تنخواه
باید کرد که [illegible] خط آنجا رسانیده باز نزد آنصاحب بیاید و هرگاه [illegible] خط

میر نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان است باو باید داد که رسانیده خود بخانه خود خوش
رفته رخت نو برای پوشیدن من بیارد و دو روز دیگر فقیر را معاف باید داشت
بعد ازین می آیم و تدبیر آوردن خانصاحب میکنم **رقعهٔ صد و پنجم** محمد جمال
باورچی بحضور عرض کرده بود که در ایامیکه ملازم نواب ضابطه خان بودم سوای
مرغ پلاو هیچ نمی پختم همینقسم چند تا باورچی دیگر که بودند یک یک پلاو هر یک می پخت
و مقدار سر طعام زیاده از یک و نیم آسار برنج نبود حکم شد که فردا همین پلاو و بیرنج بجناب
قبله و کعبه عرض باید کرد که درین طعام قسط خود را صبحی برای آنقبله خواهم فرستاد
و از فضل الهی امیدوارم که چهار گهری روز برنیاید که طعام آنجا برسد لیکن باهم
انتظار ضرورت **رقعهٔ صد و ششم** بیاض آغا صاحب که غزلهای تازه
دران نوشته شده بخانه آشنای مستعار رفته است لیکن بالای بیاض از همین
دو بند نوشته شده حالا صاحب را میباید که درین هر دو بند نظر بلند کنید بر هر غزلی
[illegible] صاحب ذکر [illegible] نام آنرا در دیوان نباید نوشت و هر چه خالی از علامت مذکوره باشد
[illegible] **رقعهٔ صد و هفتم** اینوقت رقعه بخدمت
آقا صاحبان [illegible] نوشته تفویض آدم خود نموده ام نامبرده بخدمت شریف
[illegible] نقل این غزلهای تازه بردارید و کاغذ مذکور باز باد آدم
[illegible] که آغا صاحبان مکرم برساند و تا وقت نقل کردن غزلها آدم را باید
[illegible] جایی [illegible] دیگر از سوانح اینکه دیشب پدر لاله امرت لال بیچاره مرد و
[illegible] عقیدهٔ خود حواله باتش کردند پسر بیچاره خیلی در غم پدر خاک غبار بر سر
[illegible] این عزیز را هم بسیار دوست میدارم که از اخلاص کیشان صادق

الوداع است فردا من و آغا صاحب ارادهٔ تعزیت داریم اگر اتفاق افتاد از همان جا
آمده صاحب را همراه میگیریم اطلاعاً نگاشته آمد رقعه صد و نهم

خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی من اینوقت از سبب قال و مقالی که همسایان ازدا
نمیتوانم آمد وقت نماز ظهر یا عصر می آیم و اگر همین معامله است مجبورم و از والی دیروز
که پیش بهجوست هفت کیله و چهار نارنگی بصحابت رستم اینجا باید فرستاد و باقی
با طفال باید داد کیله را شما هم بچشید میگویند که کیله کوچک بنگالی الاصل خیلی لذیذ
میشود و آینده هرچه ازین قبیل بیاید و من در خانه نباشم شما مختار صرف کردن آن
هستید حاجت باجازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم که اگر چیز مطبوع خوش
طعمی خواهد بود حصهٔ من خواهید گذاشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد از دهم برای
خواهید فرستاد یا نگاه خواهید داشت زیرا که آنچه میدانید که مرغوب طبع فقیر است
از هر جا که بدست می آید برای من میفرستید و لوید دیگر برای صاحب منیت
که مدتی پیش ازین چهار دیوان فقیر بخانه مرزا جعفر صاحب نقل شده بود از آنجمله
دو دیوان برای دوستی فرستاده بودند و دو تای دیگر نزد ایشان بود
ازین دو تای باقیمانده یک دیوان کم شد و یک دیگر در صندوق بود دست که
بدست آمدنش از بعضی موانع پر مشکل پریروز آن دیوان کم شده از جای بدر
آمد در میان این دیوان بعضی غزلها است که شما ندارید انشاء الله العزیز فردا یا روز
میطلبم در دو سه روز نقل آن باید برداشت زیاده خیریت رقعه صد و دهم

خواجه امامی صاحب رحمه الله تعالی اینوقت آغا صاحب را تکیه و مسند درکار است
بعوض قبله و بعد عرض ... دهٔ حقیقت تکیه و مسند حواله آدم آغا صاحب باید

که امشب برای سر خواهد آمد اگرچه یکروز زادول می بایست که آدم بپاید لیکن بهر طور که شد
همینوقت باید داد ز **رقعه صد و دهم** امروز از هوای سرد ترسیده و دو
دربدن نمالیدم برهنه نشستن خود چندان دشوار نبود لیکن غسل بعد ازین بر
خطیم ست دیگر اینکه مغل زنی چهار کلاه بحضور آورده بود بندگان اقدس چون
میدانند که من این چیزها را دوست میدارم از راه لطافت طبع یک کلاه بمن هم
مرحمت فرمودند من ر و غنایت حضور بعید از ادب دانسته گرفتم چون خود نمی
پوشم برای شما فرستاده ام اگرچه در حق شما هم ر وا میدارم لیکن بهر صورت
نزد شما میرسد خواه بکار خود آرید خواه بکسی بدهید بهتر انیست که بکسی بدهید **رقعه**
صد و یازدهم از رقعه دیروزه احوال برگشتن طالب علم دریافت شد
همه کمقدران در وقت بهم رسیدن تکه نانی کو بدریوزه باشد با اولاد خود همین
حال دارند اگرچه دولت تعلق بخت و اتفاق دارد لیکن بظاهر باعث افلاس
همین حرکتها بود و دو ولتمند زاده با اینکه با اولاد خود این شیوه پیش میگیرند آنها نیز
داخل همین جماعه هرزه چانه بی ننگ و عاراند ملکیها نیز همین حال دارند که آقای
خود و حویلی نحس و چند درخت را نگاه داشته جای دیگر نمیروند و بزعم باطل خود
خود را به از شهریان میدانند دیگر آنکه دو روپیه رستم بخدمت می آرد یکی بخشاه
ارمان باید داد و یک دیگر با آن هر دو زن کور باید رسانید نهر الفصاحه از شاه
کرامی طلبیده بودم گفت در مدة العمر نام نهر الفصاحه نشنیده ام و خواجه را
هم نمیشناسم هذا بهتان عظیم گفتم در نخاس میباشند گفت خدا داند و جزودان فقیر
که پیش صاحب است هرگاه بهیچ بخدمت برسد باو باید داد و رستم کار دیگر در پیش دارد

رقعهٔ صد و دوازدهم امروز خط برای میر نصیر الدین محمد صاحب نوشته
وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود ضرور باید فرستاد که فردا از روانه کرده آید و
مسوده عربیه هنوز باصلاح نرسیده بعد مطالعه درست نموده فرستاده خواهد
شد معلوم نیست که سیدی حسین خان دیوان را رسانیدند یا نه امروز دو غزل
دیگر بخیال رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال مرزا خرم بیگ و حیف الله
خدمتگار را نوشته آورده اند یا خود بخدمت شما برای اصلاح حاضر میشوند یا بخوف منصب
خدمتگار خود خواهند فرستاد باید دید برای اطلاع نوشته شد بی تامل اصلاح باید
کرد اندیشه را بخاطر راه دادن خوب نیست رقعهٔ صد و سیزدهم خواجه
خواجگان سلمکم الله تعالی این وقت لفظ کوزر که با کاف تازی و واو معروف و
رای نقطه دار است در برهان قاطع ملاحظه نموده احوال آن باید نوشت که بمعنی خمید
می آید کوز پشت بمعنی خمیده پشت مشهور است و در عوام کوزه پشت میگویند درین صورت
یک های هوز زیاده میشود معلوم نیست که این های هوز در اصل هم صحت دارد
یا در عوام چنین شهرت یافته شما بخوبی دریافت کرده بنویسید و دریافت لطافت
رسید غرض من از تحقیق لفظ مذکور همین صحت و غلطی های هوز است که بمعنی خمیده
پشت با های هوز می آید یا بغیر های هوز با دیگر معنی سر و کار ندارم رقعهٔ
صد و چهاردهم خواجه صاحب بلند مکان سلمکم الله تعالی کاغذ دیروز
بعد نقل غزل تازه یقین که نزد آغا صاحبان مخدوم فرستاده باشند و شب
بن و سپاری و کشنیز حصهٔ شما هر دو برادر وقت تقسیم حصص اشخاص مشخص سوای
مجلس کرم سازان مرحمت شده بود گرفته هر دو حصه یکجا کرده شد شما با هم

بهر دو حصه علی السویه بود. ازین مجموع نصف شما بگیرید و نصف بخواجه اسمعیل خان برسید از
هشتاد ذلی سیپارهٔ چهل حصه شماست معلوم نیست که خط اله آباد امروز روانه شد
یا خیر و فردا که پنجشنبه است برای یک دو ساعت نزد آقا صاحبان باید رفت لیکن
... خبر باید طلبید **رقعه یکصد و پانزدهم** مانی نگارستان فصاحت
دار زنگ ایوان بلاغت سلمکم الله تعالی خط دیروزه که بسمی میر نصیر الدین صاحب
بود بمطالعه فقیر در آمد آفرین بر پدر و مادر شما که بسیار خوب نوشته بودید در
دو مقام اول شک واقع شده بود آخر معلوم شد که من در خواندن غلط کرده
بودم عبارت شما صحت کلی داشت و این غلطی که از من اتفاق افتاد از برکات خط
نشست آنصاحب است حق اینست که حق سبحانه تعالی بیشتر خط خوب بجاهل
بی بصیرتان عطا میفرماید بسیار کم دیده میشود که منشی بلیغ یا دیگر صاحب کمالی
خط هم درست داشته باشد لیکن چون شمارا صناعت املای مرکوز خاطر نیست
پس اگر بطور خود خط متوسط شکسته هم بهم رسانید مضائقه ندارد دیگر آنکه بعمو صاحب خود
بعد سلام نیاز از طرف من بگوئید که مُردُبه یعنی پتهه در بازار بسیار است جناب سامی
را اگر برای ساختن مرکوز است بسازند معلوم نیست که ناهر سنگه دیروز مسوده
... ده بود یا خیر **رقعه یکصد و شانزدهم** دیروز ڈلیها از دیگر جاها
چند کرده فرستاده شد سوای این هر چه بود از خاطر رفت حالا رستم قهوه
... می آرد تمام شد این مدعا بجانه تاج الدین حسین خان صاحب فن مضافات
... ن وقت دوپهر باید رفت زیرا که امروز از سبب عید احتمال نبودن ایشان
... نه قبولیت بهر صورت وقت دوپهر از وقتهای دیگر بهتر است موافق قاعده

هر بنده خدا در چنین روز یا اول روز برای دید و وادید میرود یا آخر روز وا بیجا در
میان است رحمت خود را دران میخواهد مختصر اینکه درین رفتن و نرفتن شما مختار
اید لیکن رفتن بر نرفتن میچربد اگر ملاقات شد خوبست والا سیر هست و بهتر
اینست که یک رقعه کوچکی بدین مضمون برای خانصاحب نوشته و ملفوف نموده
وقت سوار شدن همراه ببرید مضمونش اینکه داعی نیازکیش برای تهنیت عید
حاضر شده بود اگرچه دولت ملازمت نصیب نشد لیکن حاضر شدن بدر دولت
هم باعث هزار سرورست حق تعالی این عید و هزار عید دیگر مبارک کناد اگر
صاحب خانه را آنجا یافتید رقعه را انجا نه رسیده مرخص و باره خواهید کرد و
اگر نیافتید حواله میر صاحب یا میان نجیب الله نامی یا آدم دیگر کرده برگردید
و آقا صاحبان هرگاه بخانه باشند خبر دریافته باید رفت دیگر خیریت بجناب قبله
و کعبه و عمو صاحب خود از طرف من مبارکباد عید عرض باید نمود **رقعه یکصد**
و هفدهم این بند غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل او که قافیه آن
خروشان و فروشانست در دیوان بنویسید بعد ازان غزلهای این بند را
ملاحظه بکنید بعضی غزلها تمام نوشته شده است و بعضی از سبب سهو ناتمام مانده
چنانچه برای همین جا خالی گذاشته ام پس شما را میباید که همین غزلهای ناتمام
در دیوان بر آورده اشعار غزلهای بند را با آن مقابل بکنید هرچه باقی مانده
باشد از روی دیوان بر کاغذ دیگر نقل کرده مصحوب حامل رقعه مع بند بفرستید
اینقدر محنت نیست دو شعر از غزل زمین میدانست و چنین میدانست و یکمصراع
از زمین ال خود را شناخت بعمل خود را شناخت باید نوشت و در غ...

همین شنیده است مطلع اول یک شعر را تغیر داده ام شما هم همین صورت بنویسید حاجت

باظهار نیست غند. آقا بنده معلوم خواهد شد **رقعه یکصد و هیژدهم** خواجه

صاحب من خاطر مبارک را شما برطرف کرده اید من از حالات ما مبرده خبر

را بهم که احوال آدم عند المعامله معلوم میشود یا در سفر شما بهتر میدانید که مدتی در

سفر و حضر پیش شما بوده است البته تقصیری کرده باشد که نوبت باینجا رسید

بعقیده من احمق و تکراری بوده باشد لیکن خائن و دزد نیست مردی است متدین

و بدخواه آقا هم نیست اگر میدانید که بعقیده رکناه که بحث و تکرار میکند جواب داده اید

و اگر این عادت را بگذارد و مور و تقصیری نیست او را بفهمانم تا بعد ازین هیچوقت گاهی

نخورد و کرسعی این مقصر شده است که از دل دور است بهرچه عذرش آدمها

بسیار اند نخواهش داده روش سیاه باید کرد و دیگری بجای او باید گذاشت

و اگر چنین نیست تقصیرش معاف باید نمود که آدم قدیم است و راز دار و خیرخواه

میگوید که مرا بیقصور جواب داده اند گفتم تو غلط میگوئی من هرگز باور ندارم که فلانی

بسبب کسی را تقصیر وار قرار داده جواب بدهد مفصل این احوال را بنگارید که

معلوم است **رقعه یکصد و نوزدهم** خواجه آقا سلمکم الله تعالی چون پنج روز

برای رفع جرب عرق لیمو در بدن جذب شد دیشب آثار بخار برای عیادت

بود لیکن بفضل الهی شامل حال شد امروز در غذا پرهیز خواهم کرد دیروز

ذلی سپیاری بطریق هدیه پیش من آورده بود قدری برای صاحب

فرستاده شد چرا که مال فتوح تنها نباید خورد **رقعه یکصد و بیستم** خواجه

صاحب سلمکم الله تعالی لاله دیبی پرشاد رفیق و گماشته میاچند که عرضی

بخط قاضی صاحب برای حضور پر نور در قلمدان شماست نزد شما می آیند و اراده
ملازمت جناب قبله و کعبه دارند لازم که بآئین شایسته ترکیب نموده جناب الار
بران آماده سازند که نذر لاله نامبرده قبول فرمایند و اینقدر هم ارشاد شود که ما در
مقدمه بابو میا چند بدل سعی خواهم کرد دیگر اینکه مشارالیه میگوید که در منهج منتود
این ایام میمنت ندارد ده روز دیگر در رسانیدن عرضی نزد م شد زاده توقف مناسب
است دیبی پرشاد هر روز بخدمت حاضر خواهد شد هرگاه که نحوست ایام زوال خواهد
پذیرفت خود برای بردن عرضی عرض خواهد کرد **رقعه یکصد و بست**
و یکم پریروز و دیروز بخانه انشاء الله خان صاحب بسر بردم امروز باز بحضور آمده
ام دو روز دیگر اینجا توقف است باز مایتم ولکهنو جواهر لال دیر را پریر فرد و روپیه
خرچ راه داده بیاند از رخصت نموده شد و خط هم برای دو کس نویسانیده است
لیکن هیچ نخواهد شد باید دید چه میشود و چهار روز خشخاش مالیده بودم امروز دوا
دیگر شروع شد و این را هم دو روز دیگر سوای امروز میمالم اگر فائده کرد بهتر
والا هر چه تدبیر حسب عمل شما خواهم کرد **رقعه یکصد و بست و دوم**
از جزو دان من مسودات فقیر که صاحب بخط خود نوشته اند برآورده نزد خود
بگذارید و باقی را حواله بهچه بکنید و میر امجد علی از خانه شان طلبیده باید گفت که فردا
روز جمعه است بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری در دولت سلطانی باید فرستاد
باد و پهر خوب خواهد گذشت **رقعه یکصد و بست و سوم** خواجه احمد
صاحب سلمکم الله تعالی فیل برای سواری میرسد شما و خواجه حاجی و خواجه عبدالله سوار
شده همینوقت بیائید لیکن دستارهای سفید همراه باید آورد اگرچه اینجا هم آنچه

آدم نیست لیکن بالا هم رحیم بیک را در جلو باید گرفت شب همینجا بسر باید برد و فردا صبحی هم
همراه شما اینجا سوار خواهم شد

رقعهٔ یکصد و بست و چهارم

دیروز که
دوازدهم شهر حال روز پنجشنبه بود رحیم بیک لفافهٔ شکوه‌آباد را آورد بعد مطالعه
نامه سرا مسرور کردم و خط اسمی خودم را نگاه داشتم فرمایش کتابهای امامیه
یعنی حق الیقین و ترجمهٔ شرائع سرانجام پذیرفتن اندکی دشوار است زیراکه اینگونه
کتب بهمین زمانه عزیز شده است پیشتر کسی نمی‌پرسید و حالا که هرکس خریدار این چیزها است
اول کمیاب دوم اینکه گران تر بدست می‌آید مثل مثنوی ملای روم که در بلاد ایران
عصر دولت صفویه بی جدول طلا بر کاغذ ساده بخط رسمی قیمتش شصت و هفتاد و هشتاد
بود و در وقت شاه سلطان حسین شهید که ختم السلاطین صفویه است بهشت آنه هم
کسی نمی‌خرید و بکروپیه گران میدانستند قدر هر چیز موقوف بر روا است شنیده باشید
که همایون بادشاه چون بعد هزیمت خوردن از شیرشاه افغان دوباره در اکبرآباد
جلوس بر تخت سلطنت کرد موافق وعده نظام سقارا که وقتی بادشاه را از تلاطم
دریا نجات داده بود نصف روز بادشاهی داد و جمیع امرا و اهلکاران اتباع
فرمانش کرد نظام برای اینکه یادگاری در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه
اشرفی از چرم ساخته بیارند وقتیکه ساخته شد و صنع و شریف آنرا در بازار برده
بمصرف درآوردند اهل بازار بلا تکرار بقیمت چنانس گرفتند خلاصه اینکه اکثر کتابها
مثل کتب دیگر در بازار کم بدست می‌آید مگر کسی بطور خود از ناداری یا از راه تطمع
بشرطیکه دو نسخه پیش خود داشته باشد بفروشد و هر فروشنده نسخه ساده
کاغذ رسمی که می‌آید بسه چهار پنج یا شش روپیه قیمت آن میکنند میگوید که این نسخه خیلی صحیح

محشی و از نظر مرزا کاظم علی صاحب شاگرد مولوی ولدار علی صاحب گذشته است چاپ
قیمت این وطرفشانی همگی پانزده روپیه فرستاده نسخهای مذکور را مثل گلستان
و بوستان و سکندرنامه و یوسف زلیخا خیال کرده فرض کردم که پول دیگر هم خواهد
فرستاد لیکن بالفعل ازین مقدار قلیل چه کار برمی آید بهرکیف من از روزیکه نسخهای تو
اید بچندکس گفته ام که ازین نسخها هر نسخه که بهم رسد باید آورد شخصی از بزرگان دین اقرار
نموده بود که نسخه صحیح محشی از نظر خود من و دیگر بزرگان گذشته را می آرم اینقدر
گفته سکوت ورزیده است هرگاه مکرر میگویم و اشتیاق مشتری بر وظاهر میشود سی
روپیه یا چهل قیمت آن خواهد که چون دلال و بائع هر دو صادق و از بزرگان
دین اند و در تکرار قیمت تکذیب شان لازم می آید پس میباید که بلاحجه هرچه طلب نمایند
بدهم نه از قیمت آن کم میتوانم کرد و نه واپس میتوانم داد زیراکه در هر دو صورت
خودم ذلیل و بی اعتبار میشوم درینصورت چه باید کرد و سخت مشکل است و قاضی صاحب
هم مجبوراند پیش ایشان یکدو نفر که از شهرها بی ورس می آیند آنها این کتب معتبر
مذارند لیکن بطرفشانی هیچ نباید گفت هرگاه نسخه بقیمت مناسب بدست خواهد آمد
اطلاع کرده خواهد شد از زر قلیل فرستاده تو ان خریدار دل میترسد که مبادا کتابی
بپانزده بگیریم و در نظرش مال چار روپیه باشد و تصحیح دیوان انشاء الله خان
بالفعل سر دست ممتنع ازین سبب که کاتب مانچه نوشته است با اصل مقابل است
و دیوانی که نزد مصنف است در غلطی پدر این دیوان است مگر تصحیح آن در حالی
صورت امکان دارد که مسوده غزلها بسعی مرزا احمد از کاغذهائیکه درمیان صندوق است
بهم رسد آید و مرزا محمد در بذل جهد دران نماید و اینهم بر عسیر زیراکه خانه مرزا احمد

خانه خانم صوت بعد المشرقین دارد کاهی می آید و زیاده از دو روز میماند و سوا
این از تنخواهات که چند از وزن در نفث الدم که در سرفه خون بر می آید داشت پر تخفیف و
نقیه شده است و از باعث نزله شدید اطبا هم او را از تحریر و مطالعه شدید مانع
میشوند و تصحیح کتب ها تعمق نظر صورت نمی بندد پس بمجبوری دیوان بعد درستی
جدول بطوریکه هست بخدمت خواهد رسید و ازین حرکت که شما بجای خود چار
ناچار چیدید دل بسیار خوش شد اگر امری از امور ضروری سرکار یا مهمی از
مهمات دنیاداری در پیش باشد آنوقت البته مانع این عمل میشوم و در عالم
بیکاری از خوردن و خوابیدن هزار درجه همین بهتر است چون مطالعه تعلق بشوق
دارد بقول استاد که میگوید مصرع شوق در هر دل که باشد رهبری در کار
حاجت باستاد نیست هر چه هست خود بخود بر شما منکشف خواهد شد و در عالم
بیشوقی اگر صد بار پیش من میدیدید باز هم فائده نمیداشت بالجمله ایطای جلی
همان است که سوای روی دران تکرار حروف زائده باشد اگر بعد دور کردن
حرف روی مصرع ثانی همان باشد که در مصرع اول است قافیه ازین عیب
پاکست مثل شفیقان و رفیقان و ایطای جلی دارد چون عزیزان و رفیقان
نه بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد
همچنین خندان و نالان ازین سبب که درینجا الف و نون صفت فاعلیت است هر گاه
دور کرده شد خند و نال باهم قافیه نمیشود و خندان و پنهان و رفیقان و پنهان
خندان و رفیقان هیچیک از پنهان ایطای جلی ندارد زیراکه پنهان یک لفظ
الف و نون آن زائد نیست و در خندان الف و نون برای فاعل و در رفیقان

جمعست پس هردو باهم متحد نیستند از هم متغائر اند لیکن اتحاد و مذهب است بعضی آنند که خندان و رفیقان نیز ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائد اگرچه در هردو مصرع جدا جدا است لیکن چون زائد افتاده است بعد دور کردن حروف زائده از هردو مصرع هردو روی از هم جدا میشود درینصورت ازینهم اجتناب ضرورست و پارهٔ بر آن رفته اند که زوائد در هردو مصراع جدا جدا در کار نیست اگر باهم متحد اند البته ایطای خفی نامیده میشود و اگر باهم مغائر اند هرگز ایطا نیست و شایگان نام همین قافیه است که مشتمل بر ایطای جلی باشد تمام شد این حکایت هم آقا صاحبان مکرم سلام و اشتیاق میفرمایند و تاج الدین حسین خانصاحب از چار ده روز بلکهنو تشریف آورده دربار حکیم مهدیعلیخان میکنند مشاهرهٔ ایشان سه صد روپیه مقرر است یک قسط پیشتر داده بودند که در قرض امیر صاحب رفت و دو قسط دیگر که از باعث نبودن شان در شهر تا حالا بدست نیامده بعد سه چار روز هردو یکجا گرفته میشود بعد از ان مایتم و ولایت علیخان خان موصوف چون درین روزها هیچ ندارد و از قدیم با دوست و سخی است از شرم جواب خط شما نمینویسد لیکن بد معامله و تنگدل و مال مردم خور نیست خط سمی مرزا ابوالحسن خان فرستاده جواب آن در لف خط خود باید فرستاد رقعه یکصد و بست و پنجم مخفی نماند که پریر وز که سلخ رجب و روز یکشنبه بود خط شما که مرقوم بست و سوم شهر مذکور بود رسید و هنڈوی ده روپیه دیروز که غرهٔ شعبان بود بمعرض وصول در آمد پریشب میر نیاز علی هم کدخدا شد هردو فیل و پنج اسپ و دیگر سپاهیان و تلنگها و ساز عربی و روشن چوکی از اینجا بخانه میر موصوف رفته بود تا امروز انجا بلباس کدخدایان آراسته از راه بخانهٔ حسن بیگها و پی آوردیم خواجه

خواجه عبدالله انیا عشا [illegible] بزرگی مزاج [illegible] شدند داعی و میان حاجی وگروکنگا رام هر یک [illegible] و نیاز

سیب نوشته [illegible] دیم دیروز [illegible] از حضور رسیم خلعت با و مرحمت شد تمام شد این احوال حال الحکایت

یک نسبت که چون جد امجد شما را با اطفال محبت بسیار است و تمامی بچها با خواجه وزیر صاحب حسب

انگه [illegible] از این ایشان از سبب تشریف داشتن جناب الد ماجد شان بچها [illegible]

[illegible] افتاده آنجا همه اطفال بی آرام [illegible] ایشان بودند و اینجا این صاحبان

[illegible] آنها حالت مرغ بسمل داشتند ناچار بنابرین گذاشته شد که محسن و محتشم اطفال

عم هما را همینجا بیارند چون ممکن نبود که محسن بی مادر خود باشد مادرش را نیز آوردند و محتشم

نیز ازینجهت که مسکین بیجا در سبب [illegible] که در پرورش او میباشد همان بجای دایه و

عاشق اوست با زان مذکوره همینجا آورند چون نظامی و سحق هم [illegible] محتشم

[illegible] بازنهایکه در کنار شان بزرگ شده اند از شهر بجهای نقل کردند

[illegible] سوای محمد [illegible] بعد [illegible] و در [illegible] مکانات او نیز همینجا خواهد آمد در حویلی آنجا

[illegible] زوجه میر عبدالله از روزیکه اینجا برای دیدن والدین خود آمده است دلش رخصت

نمیدهد که در شهر [illegible] مطاشمانیز در شهر اند یکروز اینجا هم آمده بودند

بجز ازین احوال صحت [illegible] رسیده باشد [illegible] صحت خود باو کرده اید یعنی چه آیا در دنیا

[illegible] که صحبت با فرزند [illegible] داشته باشد برایشان چه موقوف است که حیوان با وجود

بی نصیب بودن از عقل فریفته بچه خود میباشد بالجمله محسن و حسن هر دو برادر بجهت

بستند و دیگر اطفال هم که شما گذاشته رفته اید یکیک بفضل الهی در زیر سایه عاطفت

جد امجد شما شب را بروز می آرند خاطر شریف ازین رهگذر جمع باید داشت و برشکوه [illegible]

موقوف [illegible] اگر آقا بکابل بفرستند باید رفت رحمت خدا بر حوصله و همت شما کار [illegible]

غیره همین است این عادت عادت بیغیرتانست که برنج پخته نان نزدکان خورده در یکمکان
هنوز زنده باشد که اگر سواری فیل از بیغیرتی بدست آید صد بار پیاده راه رفتن به از آن است
نقشهٔ زمین و مکان نو باینصورت است که از دروازهٔ اول تا بدروازهٔ دوم یک قطعه
زمین است که وسعت آن یک و نیم برابر بلکه دو چند صحن بیرونی حویلی نخاس است
یک حویلی معقول دران طیّار میتواند شد چون در خانه زنها از خواجه جان رو میگیرند
شاید برای خواجهٔ موصوف همانجا حویلی تعمیر کرده شود و از دروازهٔ دوم تا کنار چاه
قطعهٔ زمین صد ذراع در طول و هفتاد ذراع در عرض خواهد بود عمارتها جدا جدا بر همین
زمین ساخته خواهد شد و از کنار چاه تا دیوار احاطه تمام زمین مذکور قطعهٔ زمینی است مایل
بنشیب بقدر پنج زینه طول آن از صد ذراع بیشتر و عرض پنجاه ذراع بوده باشد این قطعه
تمامش باغیست دو باغبان هم برای درستی آن نوکر شده اند بالفعل پانصد درخت
گلاب و ششصد درخت بیله و موتیا دران موجود است و انگور هم از قسم حبشی و سفید
غیره قریب هشتاد درخت همچنین درخت چنبه و مولسری و دیگر نهالهای میوه حالا
خریده اند و سوای این برای بقول و ریاحین زمین بسیار خالیست تمام شد طول و عرض
زمین مذکور که پانصد روپیه بر دیوارهای احاطهٔ آن صرف شده و هنوز سوای
دستی های بوریا که برای پردهٔ محلسرا ساخته اند مکانی [illegible]
مستعد و تعمیر خواهد یافت خدا کند که روانگی شما بهیوند صورت بندد لیکن [illegible]
رضامندی آقا مناسب تر است هر چه مرضی صاحب الاجاه باشد بعمل باید آورد
تا حال آنچه شما با صاحب الاشان گفت و شنید کرده اید همه معقول و [illegible] بوده است
آینده هم خدا فضل خواهد کرد و بوکم و بیش منشاء مردم هیچ موقوف نیست تا قوت [illegible]

ست نوکری باید کرد که نان بزور بازو عجب لذتی دارد فی الواقع ابوالحسن خان مرد خوبی و آدم
نیک و چشم صاحب و رفیقی است دوستی با او ضایع نخواهد شد رقعه بنام میرزای موصوف در ضمن
خط ملفوف است باید رسانید باید دید که خانصاحب کی بحضور می آیند خدا کند که زود برسند
نامه مقدمهٔ شما یکسو شود بخدا که من از استقلال شما خیلی شکر گذارم زیاده خیریت

رقعه صد و بست و ششم

بیگلربیگی قلمرو براعت و قهرمان ملک لذاعت سلمکم الله
تعالی سلام شوق مشحون امتداد واضح باد که رقیمه الوداد محرره مشهور شهر حال لطف
نیقه انیقه مخدوم مفخم خواجه محمد امین احراری النسب سمرقندی الموطن که نشو و نمای
ایشان از خاک صفاهان است متضمن صحت و عافیت جمیع صاحبان مرجوب سطور مرقومه
مشکین غالیه سای کاکل وصول گردیده چشم نگران را مایه دار روشنی گردانید سبحان
الله فارسی را بوشاح لآلی متلالی الفاظ ترکیب پیراستن طرفه کاریست اللهم زد دل از چاپ حال
شما بسیار خوش شد در تمام خط هیچ جا غلط نبوده است الا دو جا و این غلط را غلط
نمیگویند بلکه خطا باعتبار کثرت و شهرت است و آن اینست که شما ارشمیدس و ابلونیوس را
دو حکیم ... ذیمقراطیس و بقراط و ابوعلی دانسته معالجه را بآنها منسوب
ساخته بودید هر چند این هر دو کس در طب هم مهارت تمام داشته اند لیکن از کثرت مزاولت
... بهندسه و هیاتی شده اند و اقلیدس نیز همین حال دارد
... ضرورت این قصه ... نیست بلکه غلط در تحقیق احوال واقع شده بالجمله در
... هر پاره ... دراج و ... بتحصیل ... را از طرف جناب عالی می آید ...
هیچ که خورده میشود یاد می آید و جای شما سبز و سیر تماشا هم لطف دیگر دارد هر که خورده ام ...
... گاهی بعد سالها در شهر نصیب مردم میشود بعد مسافت روز کوچ زیاده ازین نیست

کمال تحویلی شما تا بسوی چ کند رفتن و آمدن و اگر زیاده ازین اتفاق افتد از خانه خود بهندوستان
رفتن و آمدن تصور نمائید و دیمقراطیس علیه السلام آدمیست افنونی بهتر مثل شیخ محی الدین
عربی علیه الرحمه با عالم قرناس سرو کار دار دریخ سفر را طبع راحت طلبش بر نمی
تابد بجای خود نشسته ارسطوی زمانه است هر روز تخم تدبیری مهیا شد لیکن کار
نوبت بدر و نمیرسد خلاصه آدم بیچاره ایست اختلاط خوبی دار و دیگر آنکه پریروز یک خط
دیگر بهمی عموی شما نوشته در ڈاک رسانیده ام یقین که رسیده باشد یا برسد و در گذشته
همان خط سطری چند برای شما هم هست ملاحظه خواهید کرد حالا از طرف عبارت شما
خاطر فقیر جمعست لیکن اندک خط پیدا باید کرد و برای تحصیل همین عمر است وقتیکه خط پیدا
شد خط کجا و بدانید که بهترین علوم علم تحصیل معاش و بهم رسانیدن ترفع در امثال
و اقران است خوشا بخت فرزندی که بزور بازو حق والدین ادا نماید از اطوار شما
بیدار دکه چیزی خواهید شد بهر حال از فارسی حرف زدن دست بر نخواهید داشت که
این دولت نصیب هر کس نمیشود دیگر چیزها از کتاب حاصل میتوان کرد و این بغیر صحبت
دست نمیدهد هر چند مشکل است برای شما پر آسان است زیرا که تسعیدات شما همه مطابق
روز مره است انچه در خطوط مینویسید همین در حرف زدن بکار برید حالا هم فارسی شما
قابل مذمت نیست اینقدر هست که کم حرف میزنید و در اثنای حرف زدن زم تو میشود
و این خوب نیست ر روانی از همه چیز بهتر است امروز درینجا مقام بود فردا مائیم و کوچ پیوسته
زیاده خیریت **رقعه صد و بست و هشتم** مسیحای مضامین مرده و شگفتگی آور
طبائع افسرده جریر قدرت فرزدق بلاغت سلمکم الله تعالی بعد سلام و اشتیاق فارغ
از حد و نهایت واضح باد که رقیمه محبت ضمیمه مرقوم بستم شهر حال متضمن صحت و ... فیت

ملاحظت دنیا دیوانگی و سرزده چنانکی شخص معلوم مشتمل بر عبارات ترکیه حلقه طوق کمر وصول گرد
خاطر مشتاق را نشاطی که طول ذکرش مبطل تناهی ابعاد باشد ارزانی داشت او
بعانی باین یاد آوریها طیب اوقات نصیب کند امیر قیم اول کیشی یوکون لارده تیله
ذریعه نکیم قیلور اندیشه سیز قیلور بر کون بولیش لار یوبالیق دین حیقاقی نی سببی
یولغانمی لار نیکا کیم کیته کیشی بو کیشی دین کوپ نفور راپرور و عبارات شما بزبان ترک
همه خوب بود صد آفرین و هزار مرحبا لیکن چون هنوز مشق آن چنانکه باید ندارید در بعضی
صیغه ها غلط واقع شده بود واین مضائقه ندارد میشود رفته رفته صاف تر خواهد شد
حالا هم از میرزا مغول بهتر بود بنازم عرقریزی عمومی شما را که چقدر زود تر شما را با این زبان
آشنائی داده حیا که ربیب اینها تاثیر طن اشراق مواطن آن غوص داماد عرفان ست
الا دیدم استخوانها درین راه شکسته اند و سر منزل مقصود را ابلد نکرده اند باجمله
کوبست و سوم ماه ست بلا پور رسیده ایم و فردا بر سر تیر اسه میرسیم و خط شما
مرزا پور نام مکانی رسیده بود حالا از دو منزل شیر هم غنیمت و بعد ازین هم
بود و شیر اگر برآید هم تعجب نیست لیکن لحوم خوردنی از قسم آهو و پاڑهه کجا شاید
بلبلیه بدست آید دیگر آنکه بخدمت والد ماجد خود از طرف من بعد سلام
باید گفت که در وقائع نعمت خان عالی خوض بکار برده قطعه هجو انیراسی
که مصرع اولش نیست ایوای چون کنم که انیراسی شد سقط و قافیه حسنا و لکنا ردیف
گرد واقع شده برآورده بر کاغذی بخط نستعلیق قطع نظر از زشتی و زیبائی آن
بنویسند و آنرا در خط خود پیچیده زود تر بڈاک رسانند که در لشکر بمن برسد پیشتر هم
خفیه بخدمت ایشان یعنی قاضی صاحب متضمن همین مطلب نوشته ام محتمل

که رسیده باشد و ایشان هم جواب آن بعلم سپرده باشند تازه اینکه پیش ... در یک شب دیروز
چهار شیر میرزا محمد علیخان صاحبزاده و اصغر علیخان نوه جناب عالی تنها بدست خود شکار کرده
آورده بودند هیچکس دست و نه شد تمام راه که می آییم بچه های شیر در پنجره های چوبین مشغول
یک بچه را جناب عالی بحضرت صاحب عالم نیز وعده کرده اند بلکهنو که برسند میدهند میشد
ایشان در موسم زمستان محتمل که نزد حضرت خدیو آفاق روانه فرمایند مگر آنکه چون این خط
بتمامی رسید سواری جناب عالی از شکار مراجعت بخیمه کرد و یک شیر کلان بر فیل بار بود
حالا سی شد بروایت بعضی سی و یک لیکن شیر امروزی کلانتر از همه شیرها و سخت
رشید نمی بود یعنی هر گاه گله زخم خورده از پا در آمد رو به روی فیل حضور نشست و بقهر
تمام حمله ها میکرد لیکن طاقت حرکت نداشت آخر گلوله ها از چار طرف بر او باریدن گرفت
و در دهن گرفته آنرا از ولیده میساخت و میغلطید و میخروشید خلاصه اگر جناب عالی را موسم
الا شبال بگویند میر بجد زیاده خیریت **رقعه صد و بست و هشتم** مخفی نماند
که خط بهجت نمط موافق معمول دیروز که هفدهم رمضان بود بعد یکپاس شب در حویلی
قدیم شما بمطالعه فقیر در آمد آنچه نوشته بودید که غلطی در دو لفظ باعث تعجیل بعمل آمده از
بیخبری یقین است که چنین اتفاق افتاده منهم از اول همین نوشته بودم لیکن مرا این چیزها
سر و کار غیبت اگر شما تمام برهان قاطع و صراح در سینه داشته باشید کمالی برای صاحب
حاصل نخواهد شد البته چون میانه من و شما محبت روحانیست دلم خوش میشود لیکن
اگر شما خط خام که نویسنده ها در بازار می نویسند بنویسید باز هم تنگ نمی آییم آنچه من با آن
سرور میشوم اینست که زری و شوکتی و نامی در همچشمان پیدا بکنید و اقربای شما جیره خوار
محتاج شما باشند بیا طالب العلم و فاضل هستند که بعد ... نان میخورند و از عادات بد مطعون

خلق خدا میشوند [illegible] لیاقت و رشادت و بزرگی انسان موقوف بر صفات حمیده

و [illegible] همه و [illegible] خلق خوش و مروت و فتوت و جود و احسان همه چشمیان

[illegible] خود ممنون یکی از اقربای خود دیگر زیرین و دیگر امور غیرت شاه و پیری مادر بچه

به جهانی را مسخر کرد و همین صفات پسندیده این چیک و جانه داشت لیکن حلیب مکرر

و نیپ بسیار میفروخت روزهای ماه مبارک تا امروز که هجده روز رشید بخوبی گذشته

باشد آنچه باقیست این هم بآسانی خواهد گذشت بالجمله خدا کند که زود از صاحبان

[illegible] نوشته برسد که شما هم بجاهای خود روانه شوید وقت حصول اطمینان هر کتاب

سرکار [illegible] شد از اینجا خواهد رسید خاطر جمع بدارید لیکن وقت فرصت از کار

سرکار دیدن کتاب و متوجه شدن بایس چیز با مضایقه ندارد بعد تشریف بردن شما

یک دستور العمل هم از اینجا خواهم فرستاد هر چند کاغذ این از سرکار هم بشما خواهد رسید

لیکن دستور العمل هم در بعضی جاها و بعضی احیان بکار خواهد آمد حالا همینقدر اکتفا میکنم که خبر

[illegible] حویلی قدیم از صحت و عافیت اند آنچه دیگر نوشتن آن ضروری خواهد بود

بعد از این خواهم نوشت اینوقت سخت تشویش دارم بسبب تردد اینکه مزاج آقا صاحب

سراپا لطف و احسان آقا محمد صادق خان صاحب سوای این دیگر چه نویسم که آن درجه علیل است

که اگر این بار سلامت بمانند و جان بر شوند یقین من خواهد شد که صد سال بلکه بیشتر

دیگر زنده خواهند کرد شما هم دست بدعا باشید آنچه بر دلم میگذرد من میدانم

همدردی نیست این احوال را بکه بگویم پس پریروز عجب وزری بود که ما همه مایوس شده بودیم

لیکن [illegible] بهوش آمدند و سوء نفس هم برطرف گردید امشب زیاده از آن شب بود امروز

[illegible] بندگی کرده گفتم پرسیدند که کیستند و خود بخود گفتند که مرزا امامی پسر خواجه

قاضی خان هست و بار گفتند که بیشتر خود بسیار اینجا می آمدند حالا شاید دیدن شهر بوده
باشند پرسش در حویلی ما آمده بود لیکن بالا نیامد این قدر که من نوشته ام در چار پهری
تمام کرده بودند و آواز ایشان باوجود بردن گوش مقابل دهن شان بگوش من
نمی آمد از ده سخن یک سخن بدشواری بگوش میرسید و بدقت فهمیده میشد عمل طا:
برای ایشان حکیم تجویز کرده بود قبول نکردند لیکن دو سه دست که خود بخود در عالم
عشی آمد تا امروز همان باعث زندگی شد برادر خدا کند که اینهم زود تر چاق شود مرا
اینحالات دیده عجب المیست که ناگفته به لیکن چه باید کرد که این امر باختیار کسی نیست امروز
روز مسهل ایشان هست دوا آدم نشانیده برای ضرورتی در حضور آمده ام اگر مسهل عمل میکند
و چند دست اجابت میشود امید صحت هست از لاغری و نقاهت چه بگویم که هرگز شناخته
نمیشوند خطی در همین مقدمه زود تر برای آقا ابو الحسن صاحب که از فرط محبت زیاده از ایشان
در بلا گرفتار اند باید نوشت احوال امروزه بلکه اینوقت که هنوز دو پهر نزده اند اینست بعد
ازین هرچه صورت می بندد نوشته خواهد شد امیر صاحب هم ازین سبب بسیار مغموم مند
پریروز امیر صاحب و دیروز قاضی صاحب هم آمده بودند امیر صاحب را گمان میرود
که امروز هم برسند در تمام شهر مردم تپ کرده اند لیکن تپ ایشان عجب تپی بود بباعث
اینهمه فساد همینست که ایشان صفرای محض واقع شده اند این پیوست را غور باید کرد
که چار چار روز در بیت الخلا نمیروند ما از همین میترسم که مبادا افلوس هضم شود خدا
چنین نکند دیگر حالات که در عالم کرب معاینه کرده ام چه نویسم که تفصیل آن در طومارها
گنجایش پذیر نیست **رقعه صد و بیست و نهم** مخفی نماند که خط بهجت نمط
مرقومه ذیقعده ما از شکوه آباد ملفوف عرضه رسیده مسرور ساخت آنچه از عدم قبول اندرز

نذر قانونگویان و وکلای عمله کچهری و اخلاق شخص معلوم نوشته بودید باعث اطمینان گردید
نگرفتن نذر باعث مزید اعتبار و ترقی دولت خواهد شد و شخص منسوبی بقرینه معلوم میشود
که باشنده شاهجهان آباد هست و اگر از جای دیگر هست در آدمیان بزرگ شده باشد
چون از مبالغه تمام شما را بر کرسی جا داد و خودش بر مونڈه نشست مضائقه ندارد
لیکن در صورتیکه زیاده از یک کرسی و یک مونڈه دران مکان نبوده باشد اگر دو
مونڈه هم در انجا بود لازم همان بود که هر دو بر مونڈه بنشینند لیکن ظن غالب همین است
که آنوقت زیاده از یک مونڈه نخواهد بود والا شما بر کرسی نمی نشستید بهر حال اگر
... از روی بزرگی و رغبت خاطر کسی بر سر خود هم بنشاند باید که عذر نکنند از خود ترفع نمایند آدم
صاحب عزت را معیوب است هرگاه طرفثانی مجوز شود چه مضائقه از رفتن شما از انجا
... بسیار خوشنود هستم در خانه سوای خوردن و خوابیدن حاجتی نیست لیکن دل برای
دیدن شما میخواهد و هنوز شاهد مطلوب مدتی نقاب خفا بر رو دارد زیرا که تازه بهم رسیده
رسیده باید و تا رسیدن کلکٹر نو ورق و نسق انجا همانجا باید بود و بعد حصول اطمینان
... چند روز دیگر هم انجا بسر باید برد تا ایام فرصت در رسد و شما رخصت
... به اینجا بیائید دیگر اینکه کنور رتن سنگه پسر رای بالکرام با منشی معلوم کم در سرکار صاحب نو
... کلی و شت برادرانه ربط بود نداکردر الضلع میرسیدند عرق بسیار در مقدمه
... ریختند لیکن از انقلاب فلکی آن بساط برچیده شد یعنی منشی مزبور استعفا داده
... مالوف خودش که بنگاله است روانه شد هر چند حکم صاحبان بورد بصاحب کلکٹر
مضمون رسیده که فلانی چرا بموجب استعفا نوشته است لیکن نوع شد از روش از
ماند و نکرد یعنی تا رسیدن حکم نافذ طرفثانی بنبارس رسیده بود من دو کلمه که

مشتمل بر ذکر کنورجی نوشتم باعتماد محبت ملتمس فرزور بود تمام شد بمطلب جناب مخدومی آقا
محمد صادق خانصاحب حالا بعنایت شافی مطلق چاق و تندرست اند اطلاعاً بقلم آمد **رقعه**
صدوسی ام پوشیده نماند که در جواب خط شما که چندروز پیش ازین روانه شده
وظن غالب که رسیده باشد جواب بعضی سوالها از خاطر فراموش شده بود حالا می نویسم
انیست که قافیه معمول را چون بعمل و صنعت حاصل میشود استادان قدیم معیوب میشمردند
وحالا از متاخرین داخل صنعت کردیده وقدغن نموده اند که در غزل زیاده از دو قافیه
معمول و در قصیده زیاده از چهار نباید آورد ولیکن کسی برین عمل نمیکند در غزل زیاده
از پنج دیده میشود و در قصیده زیاده ازین الحاصل قافیه معمول بترکیب دو لفظ یا بدو جزو لفظ
حاصل میشود و آنرا معمول ترکیبی نامند اما آنچه بدو لفظ مستقل بهم رسد مثالش درین شعر موجود است
شعر کرد یوسف تو گرد دل زین هر دو چه حاصل تو کرد دل چون در هر دو مصراع لفظ کرد دل
بطریق تجنیس قافیه شده و کرد دل در مصراع اول ترکیب دو لفظ حاصل شده و در
مصرع ثانی یک لفظ است لهذا معمول ترکیبی خوانند و شک نیست که کرد دل در مصرع
اول مرکب از دو لفظ کامل است زیرا که کر بمعنی اگر حرف شرط است و لفظ مستقل
و دد بمعنی بهایم وسباع چون اسپ و شیر نیز لفظ کامل و آنچه ترکیب دو جزو
حاصل شود مثالش انیست **شعر** یکی در بیابان سگ تشنه یافت برون
از رمق در حیاتش نیافت ظاهر است که تش جزو لفظ حیاتش هست برای
لفظی نیست که معنی داشته باشد و نون مفتوح که از نیافت گرفته شد آن نیز لفظ مستقل
نیست که جداگانه بیاید بلکه جزو این چار لفظ است که اینها بذات خود مستقل نه لفظ کامل
اند وجداگانه می آیند یعنی نه و نه و نی و نی درین صورت قافیه ترکیب پذیرفته

به وجه و لفظ مشتاق مستقبل بودن چراغ روی ترا شمع گشت پروانه مرا بجان تو
از حال خویش پروانه نه در مصرع ثانی بمعنی نیست آمده و آن لفظ کامل است و نون
نفی بها نهی آید همراه فعل ماضی چون نرفت و فعل مضارع چون نمیرود و استعمال میان
چون میم نهی که خصوصیت بنهی دارد مانند مکن و مرو بمقام شعرا و اهل کتاب همیشه میم
آرند و در روزمره اینجا هم نون می آید نکن و نرو میگویند مکن و مرو در روزمره
زبان کم است لیکن اگر کسی در شعر بیارد از بیخبری اوست تمام شد بحث معمول ترکیبی
باقیماند تحلیلی آن پیشتر مفصل نوشته شد مکرر چه ضرور و مؤنث چهار گونه است یکی
حقیقی مقابل مرد مثل جمیع زنان مانند جاریه زید و جارت هند دوم تقدیری مانند دار و ارض
که درینجا اهل عرب فرض کرده اند که تانیث آن در کتب از جهت آن آمده است که تصغیر
این هر دو لفظ اُرَیضَة و دُوَیرَة بوده است اگر اُرَیض و دُوَیر میبود مذکر استعمال
میکردند پس معلوم شد که اینها مؤنث تقدیری اند زیرا که در تصغیر مذکر های هوز که
تای تانیث گویند نمی آید سوم مؤنث معنوی آن منحصر است در لفظیکه آخر آن الف
مقصوره یا ممدوده بیاید مانند حمراء الف ممدوده و حمری الف مقصوره لیکن این تانیث
در غیر ذوی العقول منحصر است و اگر علم کسی از ذوی العقول باشد یا صفت آن پس مرد
را بطور مرد استعمال خواهند کرد و زن را بطور زن مانند موسی علیه السلام که برین وزن است
چه ضَرَبَ موسی درست است نه ضَرَبَتْ موسی و مثل عذرا که نام محبوبه است درینجا ضربت
عذرا درست است نه ضَرَبَ عذرا این مثال علم بود مثال صفت مانند حُبلی باشد
زن حامله را گویند و مؤنث سماعی محصور نمیتواند شد لیکن بحسب ظاهر چند لفظ دیده شده
... اعضای بدنی آدمی چون چشم و گوش و ابروی و بینی و دست و پا

وغیر آن همه مونث باشد و شمس و هرچه باینمعنی آمده و فردوس و هرچه مرادف آنست
باقی چیزها موقوف بر دیدن کلام شعرای عرب بالغت است در مونث معنوی اگر کسی
ضمیر مذکر هم بیارد غلط نیست چنانچه در کلام الهی الفلک المشحون وارد شده چه فلک
بمعنی کشتی و کشتیها آمده و در هردو صورت مونث است پس صفت آن مشحونه میبایست
دیگر هر جمع عربی ورای جمع ذوی العقول حکم مونث دارد مانند قامت الرجال لیکن قام
الرجال هم درست است من فرق این مراتب در قانون مجدد بخوبی بیان کرده ام
آنچه متصدیان امثال شان مینویسند همه غلط و پوچ محض است لیکن اعتراض بر نوشته
اینها نمیرسد مگر کسیکه با و محبت مفرط بهم رسد آگاهش باید نمود بلکه خود هم در کچهری های سرکار
قانون نامه یار و بکاری نوشته شود بهمان دستور که مروج آنجاست باید نوشت زیرا که
اینگونه عبارتها در کچهری صاحبان عالیشان از فارسی و عربی رواج پذیرفته است
در خاطر آنها همین منقوش شده در اینصورت کسی که خلاف آن یعنی صحیح بنویسد بحر
محض میدانند مجبوراً اطاعت قوم باید کرد و هرگاه رنگ تحریر برای اصحاب فهم و ذکا
و شایان کتاب و صاحب قدرتان بر تحریر و محققان پخته شود از الفاظ غلط و مشکوک
و سقیم احتراز ضرورست تمام شد مطلب حالا بشنوید که علم بهرکس که حاصل شده است از
فیض مطالعه کتب است در مکتب و مدرسه آنچه خوانده میشود قطع نظر اینکه یاد نماند بفهم هم در
نمی آید پس صاحب شوق را لازم است که عند الفرصه بامعان نظر کتاب را ملاحظه نماید الله
بعد مشتاق فائده دست میدهد این نیست که درخت محنت بر نمی دهد زیاده خیریت رقعه صد
وسیمی و یکم مستند فصحای صفاهان بگلربیگی دار السلطنت براعت و رجحان سلمکم الله
تعالی بعد تزیین صفوف قشون عبارت بدستهٔ نو رسیده الفاظ رنگین قبا پوش معنی

...شتیاق تازه و آرزوهای بی اندازه در میدان قرطاس تفلیس مع عارا جولانگاه افراس
...چ دریا موج بیان میسازم که دیروز که بست و هشتم شهر حال و از چهار روز نیت الشرف
آفتاب سعادت یعنی فرهادکاه لشکر ظفر مظهر جناب عالی دام اقباله ارض مبارک مورد بود و دوا
... دایره دولت همینجا شرف افزای قرب و جوار آنست فردا باید دید لیکن غلبه برای مقامات
غیرت بیاض فرزدق و حسان و رشک سبعه معلقه شعرای بلاغت نشان مکتوب صحیحت
اسلوب از اول تا آخر مرغوب جاذب القلوب کان کل سطر منه برق تجذب قلوب المشتاقین بعد
انتصف النهار که چاشت کرده دراز کشیده بودم بتوسط چپر هندی یعنی هرکاره ڈاک رسیده
...غات را خوش ساخت مصرع ایوقت تو خوش که وقت ما خوش کردی ...
عبارت این صحیفه لیاقت تحسین و آفرین داشت جزاک الله فی الدارین خیرا و خطوط دیگر
...ران پیچیده ... ید هم دیده شد جواب خط والد و عموی شما دیروز تحریر درآمد و جواب خط
صاحب موقوف بر امروز بود از نجهت که یکی از دوستان صدرالدین محمد خان آشنای
والد شما میخواست که خطی از طرف خود و هم از خان مشار الیه نوشته بمن بدهد باین توقع که دام قدم
...ف آنرا در لف خط خود م روانه سازم بالجمله از صبح تا اینوقت که دو پهر را زده ند
انتظارش بردم چون دیدم که نیامد مجبور ارسال آنخط را بر روز دیگر حواله نموده م دیگر احوال
... منولست که امروز هم خیمه در مبارک است و دو سه روز حرکت بخیال نمی آید تا دیروز
... سبب شده بود امروز وه باشد صبحی که جناب عالی سوار شده بجنگل تشریف بردند
... شکار شیر ببال گرفته دو چار شد و بنگاه فیل بزمین غلطید چگونه زنده بماند که مقدر ...
...یب نیم پا و دست پا کمتر از این باشد خدا داند دیمقراطیس علیه السلام ایت از رفتن ...
... نفته باشد و آنچه نوشته بودم که همیشه فارسی حرف بزنید غرض این بود که هر گا

صحبت با عمو صاحب خود تان خواجه امیر خان دست دهد آنوقت بر قدر که بگویید فاسی بگویید کو در تمام سه روز یکساعت بیرون بیایند و تمام سه روز در خانه باشند و بر خواجه امیر صاحب چه موقوف است با جد امجد خود و عمو صاحب کلان هم همین معامله داشته باشید و پدر شما این نیست که از راه تنفر با شما حرف نمیزند بلکه شرم بسیاری که دارد مانع است و آمدم بر مطلب دیگر زمین هتیاره که از بیچ و رخیمه گاه حضور پر نور است عجب صحرای و طرفه آب و آبی دارد که وصفش بزبان ادا نمیتوان کرد ما فی قلمی باید که نقشه آن کشیده حضرت صاحب عالم بهادر دام اقباله بفرمایش جناب عالی نقشه این زمین را با سواری نواب صاحب محمد وجیه بر و کشیده اند لیکن هنوز گرده است در لکهنو بر ورق دیگر درست نموده پیش ... خواهند فرستاد دیگر خیریت حال

رقعه صد و سی و دوم شمع شبستان روشن بیانی و در یکتای سمانه نکته دانی الغم الله علیکم بمدارج البلغاء بعد سلام مسنون و اشتیاق روز افزون واضح و لائح باد که فقیر یاد ندارم که هیچ خطی از شما درین سفر رسیده و جواب آن تفویض قلم نگشته از خط امروزه شما که مرقوم است دوم شهر حال بود تر شح نمود که جواب خطی که رقم زده کلک بلاغت سلک شما بتاریخ چهار دهم ماه کوراهمی فقیر آثم بود بصاحب رسیده عزیز تر از جان من صورت نیست که بتاریخ هفدهم وقتیکه خط الهی خواجه امیر خان صاحب را تمام کرده و از لفافه فراغت شده آدمی از حضور پر نور رسید که بر سر سنگار خانه نشسته منتظر شما هستم زود تر بیایید گفتم خوب است عرض بکن که فلانی برای سنگار خانه است حاضر میشود آنوقت سوای این چاره ندیدم که قدری کاغذ از تخته بریده دو سه سطری که حاوی جواب جواب خط شما باشد نوشته توی لفافه خط خودم که همی عمو صاحب شما بود گذاشتم شاید آدم پیرزن ایشاء الله خان صاحب ... او گم کرده نور چشم من

من برین چه موقوف است اگر من ده بار خط بنویسم و شما از تنگی فرصت جواب آن نتوانید من دست
از تحریر نخواهم داشت و همین توقع از شما دارم که اگر من جواب صد خط با همال گذارم باید که شما
شیوهٔ تحریر از دست ندهید و یک خط دیروز برای شما که بیست و سوم و روز شنبه بود
نوشته طراز ارسال پذیرفت لیکن بر سر نام از سهو تاریخ بیست و دوم نوشته شده
بعد فرستادن خط در ڈاک یاد آمد اینخط جواب خط پریروزهٔ شما بوده است و عموی شما
خوب شد که از غبار چشم ترسیده جواب خط ننوشتند خط شما یا خط والد شما بعینه خط ایشان است
زحمت در عالم تجاذ کشیدن چه ضرور منکه اینقدر خطوط بشما مینویسم و بجناب حضرت
قبله و کعبه بهمین آداب اقتصار و همچنین بخدمت عمو صاحب کلان شما بگذارش سلام
اکتفا کرده ام از همین سبب است که خطوط داعی بسمی شما مردم بعینه عرضه بجناب قبله و
کعبه و نیازنامه بخدمت وزیر صاحب است حق تعالی همیشه چشمان امیر صاحب چون
قرص نیر جهان افروز لبریز نور دارا د و شکرانه مولوی صاحب و نواب صاحب
قبله دریافت نمودم و عیش من تلخ شد وقتیکه بنجا می آیم دریافت باید شود که چه روداد
سید خوب کردید که فصول اکبری شروع نمودید لیکن اینقدر میگوییم که حواس را
پریشان نباید کرد و دماغ را ضعیف نباید ساخت و فرموده این استاد در منطق
پریشان نخواهید کرد نشود که آنچه یاد گرفته اید همه فراموش شود و از راه راست کج
نروید هر چه مقصود را غلط بکنید و دفعةً واحدةً در چاه شک و حیرت که عادت ابنای عصر
نباید هر چند آدم ذهین تقلید کسی نمیکند و هرچه بخاطرش میخورد آنرا می پسندد و در کلی
تنزل نباید کرد اینقدر که شما مینویسید مردم استخوانها شکسته اند و باین مقام نرسیده
بنیه بعجوبی خود باید گفت که آدم تر ولیکن هیچ فرستاده رقعات خود را ازو

طلب نمایند طرفتانی هرگاه رقعه من خواهد رسید خواهد داد و احوال لشکر اینست که دیروز هم یک شیر کلان شکار شد و امروز منزل باتر اسه است پس فردا آن روی نهر جوکا محیط الرجال مبارزان نصرت اندیش رکاب جناب عالی خواهد شد ان شاء الله العزیز القدیر بروز سه شنبه داخل لکهنو میشویم و اگر این در گذریم روز پنجشنبه خود از دست نیرود و دیگر خیریت

رقعه صد و سی و سوم

بنام ... نور دعی المتعنی جرزمان فرزند دوران سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق واضح باد که امروز که بست و دوم شهر حال روز یکشنبه است یک شیر دیگر شکار شد و خیمه بجای خود است هر چند پیش خیمه از دیروز رفته است خدا داند فردا هم کوچ میشود یا شیر دیگر بر مع آید پس تا امروز شش شیر بشمار رسیده لیکن عند التحقیق معلوم شد که هیچیک از نیها زنبوده است تا دیروز میدانستم که یکی نر هم بود امروز معلوم شد که همه ماده بوده اند اگرچه اینجا در هر منزل سیر و تماشای تازه است و دل شگفته خاطر حاصل میشود و لیکن روز بروز آبهای هیمزه مضعف معده نصیب مردم میشود جابجا بر روی نهر جل ورق استاده است بالجمله خدا حضرت صاحب عالم و جناب عالی را سلامت دارد که داعی برا از دولت ایشان آبهای سرد دنان گرم و لحوم شکاری میسرست و در مراجعت لشکر اختلاف بسیار است نزد بعضی اینست که از اینجا تا متیاد یهور یا بهو که هوایش سموم باد یه و آبش همه آب حنظل است رفته از انجا بمحمدی خواهند رفت و از محمدی بخیر آباد و رفته از راه سند یله بلکهنو میروند و بعضی میگویند از تا نتخاه آباد خواهند رفت و نزد بعضی چنین ثابت شده که از متیاد یهور بر گشته بهرایچ خواهند رفت خلاصه اگر بهرایچ میروند سیر خوبست و بار پیشتر هم رفته ام ملنیا تم قبیح فرمایش والد ماجد شما آنجا بهم میرسد اند رسید میر یوسف علی در خریدن مینا خیلی اهتمام

اهتمام دارد لیکن چگونه این سخت اهتمام می‌ورزد تنها چه طور برود دیگر اینکه عرضه بخدمت ملازمان
نواب محمد سعید خان بهادر ملفوف بخط میر سید بخش علی باید داد که برسانید و بیاید که
جواب این عرضه و جواب خط فقیر از مرزا محمد صادق خان هم طلبیده در خط خود ملفوف
باید ساخت و احوال میر علی صاحب اگر پیش عمو صاحب یا والد شما بیایند پرسیده تا
نوشت که بطرفی میروند و زاد و راه سر انجام یافت یا لا تمام شد بخط بخت و دولت همعنان
شما باد

رقعه صد و سی و چهارم خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد

اشتیاقها مخفی نماند که دیروز که غره ربیع الاول سنه ۱۲۳۵ هجری بود دو قطعه مکتوب شما یکی [illegible]
جناب عالی و دومین ملفوف خط غلام حسین خان صاحب بدست آدم تاج الدین حسین خان صاحب رسید
و در رقعه فقیر که دران ملفوف بود رسید لیکن خط میان جهبو دران نبوده است معلوم
که گذاشتن آن در لفافه از خاطر فراموش شد حالا اگر خط مذکور پیش شما باشد در خط خود
پیچیده نزد غلام حسین خان صاحب بفرستید و اگر گم شده است بخواجه محمد صالح بگوئید که محمد
کاظم خان بگوئید که خط او [illegible] تمام شد خط دیگر بهمان مضمون مختصر نوشته
برسید که بدست آدم [illegible] نگاه بیارند در خط خود پیچیده نزد خان صاحب
[illegible] باید فرستاد و تمام شد مطلب از اینجا میگویم که در خط شما لفظ چپر معنی قاصد
[illegible] بود پوشیده نماند که چپر شخصی را گویند که همراه خود احکام بادشاه برای امرا میبرد
[illegible] القاب باشد خواه دام ظلکم خواه دام ظلهم هرچه بنویسید درست است و [illegible]
[illegible] برای شخص مخاطب دام ظلکم و برای غائب دام ظلهم می‌نوشته باشید

رقعه صد و پنجم مخفی نماند که دیروز که سیزدهم جمادی الاولی روز چارشنبه بود قاضی
[illegible] لفافه خواجه امامی ساکن بنارس نزد من فرستادند در لفافه مذکوره عرضه

بنام خواجه بادشاه خانصاحب خطی نامزد این حقیر بود و خط دیگر بنامی آقا صاحبان مخدوم و مکرم آفت
نشان و کرکگار رام دین بدینیا فروش بوده است خط خود را بمطالعه در آورده هر دو خط
بمکتوب الیه جدا جدا داده و رسانیده شد جواب از همه بزرگان ملفوف این کاغذ است
باید خواند از دریافت احوال مرزا همیکا صاحب سخت المی بدل رسید لیکن چون مرد
جوادست مشکل او زود تر آسان خواهد شد زیرا که اکثر اوقات دیده میشود که آدم سخی
و جوانمرد با فلاس رسیده است و دفعة گردون از دو هم مردم در رزق برای او جنبان
و امیشود که صدها از مانده او زله ربائی میکنند صاحب تو هم محبت پنهانی باو دارد.
فکری برای او کرده باشید یا خواهد کرد و نیز از حصول علم تحقیقت حال اقضی القضات
قاضی نجم الدین علیخان صاحب دل بدرد آمد حق منیست که اینگونه آدم خجسته سیرت کجا
پیدا میشود نقل دیوان انشاء الله خان که نزد والد شما است هنوز در مقابله الصحت نرسیده
مصنف آن روزی برای دیدن من در حویلی چهاوفی یعنی نجانه جد امجد شما آمده بود
و از عصر تا سه پهر شب نشست من و قاضی صاحب گفتیم که برای چند روز دیوان بدهید
که با نقل آن مقابل بکنیم گفت چه فائده که این دیوان که من پیش خود دارم غلط تر از وست
تصحیح این نسخه موقوف بر همت و سعی مرزا احمد منشا ست تمام شد این گفتگو احوال غنانه بوده است
که اندو دو ماه برطرف شده و سبحان قلی بیگ راغب که آشنای چهل ساله این بنده بود
در تمام شهر رسوا نموده یعنی چند هجو برآتش گفته که جا بجا نقل آن برداشته شد و او
سوای این کار دیگر این کرد که هجو بعضی اعزه شهر گفته نزد خانم موصوف فرستاد این
عزیز بی تامل آن هجوها را نزد ثنائی باین خیال فرستاد که گوینده را اشتعال بکنند
چون بر تفتیش مطلع شدند سبحان قلی بیگ را طلبیده پرسیدند که ای عزیز تو خود را چه فهمیده

بوده حکایت را فرقتی حالا با توجه سلوک بود زدیم سبحانقلی بیگ گفت که میانه من و صاحب کدام
معامله دنیا بود که بر سر آن هجو میکردم اینقدر گفته قرآن را بر سر گذاشت که اگر من یک مصرع در هجو
صاحب گفته باشم قرآن مجید کمر مرا بزند چون من درین روزها هجو نواب عبدالله خان کرده ام
و او نمی تواند که چشم مرا بکند لهذا از راه حسن این بنا گذاشته است که هجو عمده خود گفته
تخلص من داخل نموده است تا بزرگان و بزرگزادگان درپی آزار من شوند چون
خان موصوف هجو بعضی یکتایان گوشه نشین و دیگر اجله و اهالی کرده بود همه را یقین
سبحانقلی بیگ یقین حاصل شد که این هجو را گفته خان بوده است و در فقه مستعد آن شدند که ملا یحیی
بر سر خان موصوف نازل بکنند اینمرد از نیخچر دست و پا چه شده و امام و پسر خود و دیگر متعلقان
خودش را نزد طرفشانها فرستاده با الحاح و زاری پیش آمده با یمان موکده و حلف
بر ذمه تعمیه از این بلیه محفوظ ماند اگر در صف الدوله میبود و کبها کتک زده بودند از خوف جناب عالی
دام اقباله احدی مجال آن ندارد که بخانه کسی آدمها فرستاده او را بعزت بکند آمدم بر
نقل کتابهای فرمایشی بابه که بچند کس گفته ام الی یومنا هذا احدی نیاورده است روزی
شخصی خوش تقسیم بخط ملا قاسم آورده بود سی روپیه قیمت میکرد نهایت به بست و پنج میفرود
بعد تا مردم هر انتهای قیمتش هفت و هشت در نظر است و این هم گران میدانیم مگر اگر
پنج یا شش بدست آید زر النست واپس کردیم دیگر خیریت وضیع و شریف در حوالی صاحب
مستور خرم بسر میبرند خط محمد زند رقعه صد و سی و ششم نقاب انور

بعد حمد و ثنا فرا باید ت سلکم الله تعالی مفاوضه محبت از رقوم پانزدهم شهر حال در بهترین
وقت و خجسته ساعتی صحت
عزتم متاز توبت بشره رسید قائم سته عت جناب خواجه محمد امین اصرار ی دام مجده منضمن صحت
... غدر عظمی که در خط سابق بود تبا تاریخ هجدهم ماه مزبور زر روز پنجشنبه

بوقت سپهر بر تیغ خطا از عذار لعبتانی وصول مسرت شمول ارشاد و مطالعه آن غنچه دل آشنا را
شگفتگی جاوید در کنار نهاد بی غائله ریب میگوییم که عبارت مشتمل بر روزمره که شما مینویسید بر همه ترجیح
بالجمله عذری که در خصوص وقوع غلط از تحریر پذیرفته بود مسموع و مقبول است چون داعی را
آگاه کردن شما از صحت و سقم الفاظ و عبارات مرکوز خاطر است و در پی چیز با صلاح بهر تحریر هم ابتدا
مینویسیم که در آخر خط امروزه هم دو غلط بود و عبارت مذکوره اینست لب مابقی اینکه باعث ذلت
پا زیاده ازین سبب است که قلم برداشته مینویسیم مخفی نماند که غلط اول در املا واقع شده و آن
تحریر لفظ ذلت بدال معجمه است که بازای معجمه صحت دارد این لفظ را باین صورت نوشته باشید این غلط مخصوص
بشما نیست شعرای ایران و علمای پورب هم شریک حال صاحب اند لیکن آنها ملوم اند
و شما پاک از لوم هستید زیرا که اگر بینا در چاه افتد ملوم است و نابینا خیر اگر از شما غلطی سر زند
مضائقه ندارد از علما و شعرا وقوع چنین خطای فاحش خیلی مستبعد مینماید و غلط دیگر اینست که
باعث زلت پا زیاده ازین سبب است ظاهر است که لفظ باعث درینمقام گنجایش ندارد
همینقدر کافیست که زلت پا زیاده ازین سبب است و اگر لفظ باعث داخل عبارت باشد
آخر عبارت چنین خوب است که باعث زلت پا زیاده است این غلط غلطیست که پیرا
صاحب طبعان فصیح بیان میفهمند کار هر جلف نیز بره چاره نیست زیاده خیریت اما گیتا
یعنی عمویت را بعد از سلام بگوئید که دیروز که بعد هم احمق بیهوده بود خطی متضمن احوال لشکر کته
اسمی آنصاحب در ڈاک روانه نموده شد **رقعه صد و سی و هفتم** خواجه تنقه
دستگاها افصح الفصحا و ابلغ البلغا سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق حالی باد که رقیمه بلاغت
طراز مبنی از صحت و عافیت در لف خط امیر صاحب دست آشنای داعی مشتاق گردیده
تسریدیش خیلی محظوظ ساخت آفرین صد آفرین پدید و زیک خط دیگر اسمی شما نوشته روا

روانه نموده شد خواهد رسید آنچه از افلاس و بقراطیس حکیم مرقوم بود مقرون بصدق است بیچاره
چه کند اختیاری ندارد من نیز مجبورم لیکن به صورت رفتن او مناسب است اگر اینجا خواهد ماند
تباه تر خواهد شد عموی شما که خدا ایشان سلامت دارد در خط خودش که اسمی اتم بود نوشته
بود که خطی متضمن سفارش ایشان و بنام مرزا مغول نوشته خواهم داد خدا ایشان جزای خیر
دهد که رحم بسیاری بر مساکین او از این بار در خط شما لفظ میم بود شاید از بقراطیس یاد
گرفته اید صفحها این نان در تمام لت و وستک و لاشه و شیر ازین بیاج استعمال میکنند میم
هم بد نیست آخر زبان اهل خراسان است زبان توران نیست و احوال لشکر بمقدار نیست
[illegible] در خط فقیر که اسمی والد شما است تحریر پذیرفته دوباره در خط صاحب اعاده آن نمودن
تفصیل حاصل بیش نبود از همان خط دریافت خواهید کرد و اینکه اکثر اوقات فارسی حرف
میزنید خوب میکنید فارسی روزمره عجب دولتی است مردم در هندوستان استخوانها
شکسته اند و کوچه مقصود را بلد نگردیده اند هنوز شما از خانه بر نیامده اید وقتیکه خوب حرف
خواهید زد و فارسی یاران خواهید شنید قدر این نعمت خواهید شناخت بیقین بدانید
[illegible] بیش شدن امکان دارد لیکن فارسی حرف زدن خیلی مشکل است اگر هزار
[illegible] خواهید کرد این عبارت که شما مینویسید در هیچ خطی نخواهید یافت بخدا که
این [illegible] پیش کسی نیست زیاده خیریت اگر سید علیخان برای درس گرفتن
بخدمت والد شما بیایند از طرف من بعد سلام شوق باید گفت که بیشتر خطی برای سید
[illegible] خان ملفوف خط اسمی حکیم سیف الدین احمد خان فرستاده بودم تخیل که رسیده
[illegible] همان خط سلام و اشتیاق بخدمت شما هم بود و اینهمه خطوط که برای استاد
رسید شما همه را برای خود بدانید و بالاله امرت لال سه بار در اثنای راه اتفاق

برخورد افتاده روزی میگفتند که فردمن برای دستخط بحضور رفته است حالا معلوم نیست که دستخط

شد یا خیر **رقعه صد و سی و هشتم** دیروز که سیزدهم شعبان روز یکشنبه بود خط مسرت نمط

مع عرضه که همی جد امجد خود نوشته بود یا رقعه چند که جد امجد انام دوستان بود بمطالعه

در آمد حالا غزلی که من طلبیده بوده ام بباید فرستاد ان شاء الله العزیز روزیکه می آیند همراه

خواهید آورد ولیکن یک کاغذ را تلف نباید ساخت میخواهم که نقل غزلهای حال با سرنامه در حاشیه نوشته

دیوان بخط برادر شما نویسانیده شود تا شما در محنت نیفتید و غزلهای مشاعره حال هم بوالد

شما رسانیده شد جناب ممدوح در حاشیه دیوان نوشته باشند نزد شما فرستادن

ضرور نیست زیرا که اگر دیوان آنجا میبود مضائقه نداشت حالا چه فائده آن بار صحبت مشاعره

از ضیق فرصت صاحب مشاعره منعقد نشد و بعد ازینهم نخواهد شد فهمهم درین روزها

آنچه میگفتم برای مشاعره میگفتم و رفتن در مشاعره بپاس خاطر صاحب مشاعره بود حالا اگر

ذوالقرنین هم مشاعره بکند اراده ندارم که بروم آمدم بر احوال دیگر بدانید که سعادت تعلیم

در توقف بر برادر و پدر خود میچربید بلکه سوای نظام الملک آصفجاه احدی از امرای

عصر محمد شاه هم در شعور با و نسبت نداشت لیکن حالا این نواب خیلی غنیمت است روزیکه

بر مسند نشست از بس رحم بعد دو روز آن پیاده هائی را که حکم کرد که بر خیزند هر کس

از زن و مرد بهر طرف که خواهد برود و هر چه از نقد و جنس ببرد کسی مزاحم نشده باشد

وسوای اهل معامله مردم بسیاری از قیدیان نیز رها شوند جد امجد شما هم خلعت شش

پارچه کار چوبی مع سرپیچ و جیغه و مالای مروارید یافتند و هر روز بدربار میروند و باریاب

دیوان خاص میشوند و از قرائن و آثار چنین معلوم میشود که مشاهره برای وزیر صاحب

وامیر صاحب و قاضی صاحب هم معین میشود و درین عرض مدت که منور نگاه نکشیده

نکشیده نواب جلال هزار ها خلعت بمردم بخشیده باشند و نقل چهار روز است یا بیشتر که
بدرگاه حضرت عباس سواری جناب عالی باین جبروت رفته بود که تمام بازار را رنگین کرده
بطور آذین بندی (یعنی آئینه بندی) اجناس قلل [؟] خره در هر دکان پهن شده بود و چند جا در راه بالای بام
نوبت میزدند و بر سر هر بام لولیها رقص میکردند و سامان سواری چه بگویم که در تقریر
نمی آید از هودج زرین جواهر نگار و زین های مرصع کار و دیگر حشم و خدم که چشم فلک
ندیده است همراه بود و از کثرت خلق و خدم راه طی کردن برابر دو کروه مسافت بود و مردم
بسیاری در کوچه ها بر زمین غلطیدند و ضربها خوردند الحاصل جناب عالی در تمام راه زر نقد
بهر دو دست بر لولیان و فقرا می انداختند و بدرگاه رسیده یکصد و یک اشرفی
و یک نان طلا که پا و بالا یک سیر در وزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت تا شام هم
انبوه مردم کم نبود آمدم بر احوال مرزا حاجی صاحب ایشان علاقه که با خود در سرکار ملکی
صاحب داشتند خلعت آن به منشی امیر حیدر شده و خود شان در حضور جناب عالی [illegible] نشستند
بنابر این [illegible] ایشان خیلی نظر عنایت است چنانچه خلعت هفت پارچه مع جغه و سرپیچ
[illegible] و پالکی جهالردار بایشان مرحمت شده شما را در [illegible] صد و سه پاره رسیده اند
[illegible] شما نوشته اید حالا با ایشان نمودن مناسب نیست بطور دیگر از طرف شما نوشته
[illegible] داده در بر رقعه چه [illegible] معروف است من برابر هزار رقعه هستم روزگار شما درین سرکار معروف
[illegible] موصوف [illegible] رقم [illegible] شده و منتظر لطیفه غیبی نشسته ایم رقعه صد و
[illegible] رقعه [illegible] بنده [illegible] که [illegible] چهارشنبه و سلخ جمادی الاولی بود [illegible] صاحب
[illegible] تاج [illegible] حسین خان صاحب [illegible] شهر شدند و بجای صاحب کلان در مکانی از
عمارات [illegible] یک بنگله [illegible] صاحب [illegible] و آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب [illegible]

مصروف مهمانداری و دیگر مهمات است لیکن مصرف طعام از سرکار منشی موصوف خواهد رسید

دیروز که غره جمادی الآخره بود در حویلی مولوی حسین علی خان صاحب با فقیر هم ملاقات

شد تا دیر گفتگو ماند طعام هم یکجا خوردیم شاید اطعمه دیروزه از طرف مولوی صاحب باشد

چه مجد شما اراده کرده بودند که طعامی برای خانصاحب بفرستند من منع کردم برای

اینکه زیاده از سه روز نهایت چار روز مکث نمیتوانند کرد و سوای طعام صاحب کلان از

جاهای دیگر هم طعام می آید درین صورت ارسال اطعمه بربادی زر خود است فائده طعام

آنست که مهمان ازان لذتی بردارد نه اینکه نصیب اعدا شود هرگاه باراده اقامت چند روزه

اینجا خواهند آمد مضائقه ندارد و سوای این میانه شما و خانصاحب رسم تکلف در کار نیست

اگر از اول معمول و مرسوم شده بود که هر وقت خانصاحب وارد شهر شوند طعام برای

ایشان باید فرستاد حالا هم مناسب بود و چون پیش ازین در محرم اتفاق نیفتاده بود

حالا بی جهت غیر از تکلف محض صورتی نداشت نقل امروزه اینست که از صبح باران شدید

باریدن گرفت تمام راهها خصوصاً راه کوچها گل شد خانصاحب همین علت و نیز از جهت

رفتن بملاقات بعض احبای آرزومند که دو دو بار برای دیدن ایشان آمدند و در خانه

نیافته مایوس برگشتند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب نتوانستند رسید آقا صاحب

مخدوم برای بازدید که دیروز خانصاحب نزد ایشان رفته بودند بخانه مولوی حسین علی

خانصاحب آمده سه ساعت کامل که یکپاس هندوستانی باشد نشستند چون دیدند

که خانصاحب نمی آیند و چیزی هم نخورده بودند مرخص شدند حالا وقت عصر اگر خانصاحب

اینجا وارد شدند مشار الیها خانصاحب دیده نزد میان خواهند رفت یا فردا صبح

[illegible] رخصت خواهند کرد خبر [illegible] اگر [illegible] است لیکن باید شوق غالب همین است

است که فرودار وانه شوند چون خانصاحب سراپا عنایت عظمت و جبروت شما که درین روزها نام
خدا هم رسانیده اید و کیفیت جمع شدن مردم نوی اعتبار و رخیمه شما و دیگر چک و چانه بپایان
کردند منهم از راه خوش آمد و زمانه سازی که شاید روزی بحسن سلوک پیش آیید قدری
پسته که نیم آثار و کسری باشد در یک خریطه برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که
ڈلیها بفرستم چون دیدم که جد شما سوای ڈلیها که برای دیوان صاحب طلبیده اید ڈلیهای
دیگر هم از قسم رسمی برای شما فرستاده اند همین پسته اکتفا کردم حلوای سوهان خوب بود
لیکن باین خیال که مبادا بار سنگینی داشته باشد از انهم دست بردار شدم تحفهٔ مختصر قصاکین و
داعیان قبول باید فرمود و تا قریب را در تنهائی بجای خود از طرف من باید فهمانید
که قمار را کم بباز و و آینده امیدوار اضافه باشد صاحب والامناقب حق خدمت کسی
بر باد نمیفرمایند و زبانی خانصاحب است که صاحب والاجاه خواجه امام را بفرخ آباد
طلب خواهند کرد و عهدهٔ منشی گری بورڈ بنام ایشان مقرر خواهد شد تمام شد تقریر
خانصاحب حالا بشنوید که هرچه میشود تعلق بنجت و اتفاق دارد والحمد لله که آقاسی شما
و عمله کچهری هیچیک از شما ناخوش نیستند بالفعل که سه ماه آقا هم درهمین ملک است بعد
ازان هرچه خواهد شد آنچه نوشته ام در دل نگاه دارید و خوب کردید که کبابیان باز
داشتید [illegible] عاریت جان ناز ندگی نیست خدا شما را لائق آن بکند که دوستان گهوره
سپ بلکه فیل از شما بعاریت برده باشند دیگر ماجرای تازه سوای خیریت و صنیع
شریف نبوده است که بتحریر در آید پس فردا مشاعره است غزلهای تازه [illegible]
[illegible] رسید منهم از دیروز بنجاس آمده ام بیکر [illegible] که دیروز جد شما بحویلی تو تعمیر [illegible]
[illegible] خانصاحب ملاقات شما [illegible] ملاقات داخل ملاقات نیست اگر

فرصت میشود خانصاحب نزد جد شما می آیند زیاده خیریت **رقعه صد و چهلم** مخفی نماند

که خط شما مرقوم دوازدهم صفر سنه ۱۲۲۸ هجری رسیده مسرور ساخت روز رسیدنش شنبه بیستم

شهر صفر بود در چند خط رقعه های آقا صاحبان و کرو کهنا کر حواله تعلیم نکرده اید انتقاد

تساهل هم خوب نیست بعد یکدو خط چیزی ننوشته باشید و بسیار خوب شد هندوی صد روپیه

فرستادید همینی موجب برکت در رزق و سبب خوشنودی خدمت فرستادن این هندوی بڑے

در عین ضرورت اتفاق افتاد من امروز در حویلی نو تعمیر آمده والد و عموی شما را همینجا

طلبیده گرم اختلاط بودیم که هرکاره ڈاک اینخط آورد و اینوقت که دو پهر نزده اند

عموی شما کاغذ هندوی گرفته بنا بر ضرورت آتش دادن دوای کیمیا مرخص شده

بشتابی [illegible] آنجا رفته کاغذ ریچون داده مبلغ از مهاجن طلب خواهند کرد و اگرچه نیک

هندوی بنام آنهاست یک پاو پیڑه کولی باجنشی رام در عوض نیمرز خواهند گرفت

این نذرها که شما میفرستید همه شاد میشوند ازینجا معلوم شد که در دنیا به چه نسبت زر است

وای برحال کسی که زر ندارد و کمالات روی زمین اگر در کسی جمع باشد در دنیا هیچ عزت

ندارد زن و فرزند و پدر و مادر و برادر همه شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند

از نخبارسی مرزا ابوالحسن خان دیوان دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و

خوش همت و دو دست است هر قدر که ترقی برای او صورت بندد دلم شاد میشود لیکن

از باعث برخاستن خاطر خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان دل بر آتش غم و غصه

[illegible] کرده باید دید که ایشان بر برکنه میمانند یا استعفا داخل سرکار میکنند کیفیت

ایشان بما نوشته باشید و الا نوکری [illegible] بند و حیله پیش کرده ترک نوکری نموده

بنا بیایند خدا از نسبت آدم سخن [illegible] هست [illegible] اول بخانصاحب موصوف

موصوف باید نوشت که من در ترک علاقه رفاقت جناب از دست خواهم داد درین
نوکری چه موقوف است اگر مداخل هزار تا متصور باشد یکساعت آب در بغل می خورم
لیاقتهای این زمین مثل عقرب میگزد بعد ازان بابو حسن خان و دیوان جهانات پیشکار
تو هر دو ترک علاقه باید کرد و الا آئین انگریزی نیست که کسی بپاس خاطر کسی تو که نوکری
نماید بلکه ما خود میشود و ضرورت تحریر خط برای خانصاحب ازین سبب است که جهانات
شما در دوستی ایشان نوکری بگذارید و مردم گمان برند که از بیم صاحب کلکتر نوکری
را گذاشتند یا صاحب موصوف خود دوش ایشان را طفل و نارسا دانسته جواب داد
هر چند مرزا ابو الحسن خان زیاده از خانصاحب با شما بذل محبت و شفقت خواهند کرد و
ترقی هم بسعی خانم عزی الیه متصور لیکن حق جان خانصاحب کرم فرما زیاده از نیست
معور و بنا اتفاقیست بران نازان نباید شد همیشه اهتمام دران باید کرد که زبان دوم
انشاء و از زبان دوم بلند تر رسید و دیگر آنکه در القاب کسانیکه در سن از خود بزرگتر باشند یا محبت و شفقت پیش
باشند لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته مینبع عنایت و احسان یا مخدوم باید کاه باید نوشت زیاده خیر رقعه صد و چهل
نهم رقعه شنزد لعف عرضی بسمی جناب قبله و کعبه از لشکر ظفر اثر مرقوم دهم ربیع الاول
سنه هجری ۱۲۱۹ اسعد ازمنه بتاریخ چهار دهم تقویمی و سیزدهم رویتی بروز پنجشنبه که
بهارت از دیروز باشد رسیده مسرور ساخت حق تعالی در همه اوقات درین سفر
[illegible] از خط دیروزه چنین ترشح مینماید که هنوز دوست ما ه تشریف داشتن ملا زمان
عالی صاحب والا مناقب عالیشان و عالیشان [illegible] اتفاق افتد خدا کند که در همین ایام
[illegible] بدست شما بیاید تا ازینکه قرض که رفته بصرفت می آید ایمن شوید و آنچه
[illegible] دیدم و دلها را و شادی [illegible] ن و رینمقام تعجیل و اضطراب مدام

لیکن شما نام خدا حال اہل زمانہ را خوب میدانید و در فرستادن باورچی چند چیز مانع شد یکی بدست آوردن باورچی جوان خوش ظاہر و پخته کار در صناعت طبخ شما هم بجای خود انصاف بکنید که شخص صاحب این جامعیت کجا پیدا میشود و اگر هم هست که لکهنو را بده یا پانزده کی میگذارد دوم نصیحت بزرگانست که آدم را لازم نیست که بخانه آقایا امیر عظیم الشانی سوای آقا باورچی یار کا بدار یا طباخ معرفت خود بیارد این امور را بذمه دار و غه باورچیخانه باید گذاشت زیرا که بیشتر اینگونه آدمیان متوهم و متلون الطبع و طفل مزاج واقع میشوند و رفقای شان دشمن یکدیگر گاه باشد که بعد طعام خوردن وجعی در معده پیدا شد و تخمه یا هیضه رو داد و خورنده بهمان مرض جان داد و باورچی و همرهیش هر دو بدنام یا مقید شدند یا معرض تلف در آمدند لیکن این اندیشها در جاهای بزرگ مثل جناب عالی دام اقباله یا دیگر امرای بدطبع متوهمست صاحب والا مناقب شما مرد بزرگ و دانا و رفقایش نیز نیکو خصال اند اگر همه جا همین معامله باشد پس باید که در دنیا کسی سبب نوکری کسی نشود بر باورچی چه موقوفست خدمتگار هم میتواند که آقا را بزهر هلاک کند همیشه دوستان برای دوستان هدایا از قسم حلویات و غیر آن میفرستند اگر همین وسوسها گنجایش داشته باشد ممکن نیست که کسی چیزی از دست کسی یا فرستاده کسی بخورد لیکن با اینهمه احتیاط این میخواهد که برای اعاظم امرا که بر کشتن و مقید نمودن آدمی قادر باشند باورچی نباید برد و هدیه و پیشکش از خوردنیها نیز نباید آورد برای همین در دعوت چنین کسان زر نقد برای مصرف باورچیخانه معمول است که همانجا پخته شود بهان بار برای این نمیفرستم که جوان خوش ظاهر و صناع از کجا باید و اگر باشد هم بهفت روپیه ماهوارکی از دست میدهد و سوای این طباخی

وجه نگاری دو عهد ملکی بذمه خود میگیرد چند روز است که پیربخش نام شخصی عمرش بپنجاه و
از بیست و پنج نباشد و صورتش هم صورت آدمیست پیش من امید وار نوکری صاحب جمیع
والامناقب آمده بود منهم راضی شده بودم میخواستم که او را بهفت روپیه عرض سند سازی
بفرستم چون در همان ایام خط شما متضمن کوچ صاحب عالیجاه رسید و این اندیشه
هم بخاطر راه یافت که مبادا اینهم پسند نیفتد اگر باز هم زری داده مرخص نمایند مضائقه ندارد
والا سخت خرابیست اگرچه پیشتر یکدو کس که از طرف من رفته اند بولی یافته برگشته اند لیکن
اجازت نداد برای اینکه مبادا بخاطر فضائی بگذرد که اینرو از لکهنو آمده است کاره را
باین تصور که زری بدست آرند و در حق من دعای خیر کنند بمصرفه روانه بطرف میکند
بالجمله اگر شما بنویسید پیربخش مذکور را بمشاهره هفت روپیه راضی نموده بلشکر بفرستم

والافلا **رقعه صد و چهل و دوم** مخفی نماند که بتاریخ بیستم رجب خط فرحت نمط
بمن رسید و مطالب مرقومه بفهم درآمد آنچه نوشته بودید که شاید جواب بعضی سوالهای
مرا از نسخه چیا شربت وقت تحریر خط در خاطر شما نمانده باشد صورتش نیست که من هنگام
تحریر جواب خط شما با وجود اینکه آنخط را برای همین مسلم گذاشته بودم که آنچه استفسار نموده
اید بحسن وجوه خاطرنشان شما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر جواب چنین بخیال رسید
که آنخط را پاره کرده ام زیرا که معمول در سوم نیست که هر خطیکه از طرف شما میرسد
بعد مطالعه برای نیت پاره میکنم از نزد و نباید الا خطیکه متضمن مطلبی میباشد آنرا
بعد تحریر جواب [illegible] بلا گرفتار میسازم چنانچه این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود
نگاهداشته بودم از اتفاقات آنوقت چنین در واهمه گذشت که شاید حواله تقویت و سهوی
[illegible] از سبب بعضی سوالات را جواب نوشته شد و بعضی را ملتوی مانده بر روا

جواب وزیری خط مذکور جائیکه گذاشته بودم از انجا پیدا شد و آنرا دیده خیلی متاسف شدم من بعد
قلم را برداشتم و جواب سوالها را دران درج نموده حواله گوردیال کردم که بڈاک برساند
چون رسیدن خط در ڈاک انگریزی از یقینیات است لهذا لا بتوقف اعاده آن نمیکنم اگر بعد
ازین خط صاحب آمد و اشاره از خط من که سوای لفافه خالی شما ست نخواهد بود تکرار آن
چیزها خواهم کرد و الا محنت بیجا چه ضرور لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خط رسیده
باشد خبر دالا باز در خط خود اعاده آن سوالها نمائید زیرا که بعد تحریر آنخط خط شما را معدوم
محض ساختم و تمامی سوالها بخاطر نمانده است لیکن دران خط هم ذکر لفظ ثامی هیچ نکرده
بودم زیرا که تا در لغت احوال لفظ دیده نشود نمیتوان جمع میکرد و در صراح احوال لغت
بکمال اختصار مینویسد و همچنین در لغات دیگر الا در قاموس ازینجهت چند روز صبر کردم
تا قاموس از خانه آشنائی طلبیده دیدم لفظ ثامی با ثای مثلثه باینصورت ثامی هیچ
جا بر نیامد و غلط محض است تغلیط است که متصدیان ساخته اند و اسامی با سین بی
نقطه و فتح الف بر وزن جمع الجمع اسم است لیکن در فارسی بر یک کس هم اطلاق
آن جائز است و توقف دو سه روزه در جواب خط ازینجهت بعمل آمد که تاج الدین حسین
خان صاحب را در دست قدیم عارض بود و خط جناب ممدوح هم ملفوف آنخط ملاحظه باید نمود
این بار در خط من بندگی میرزا حاجی صاحب بنویسید که اکثر اوقات از مستوجبها انشا
میباشند دیگر موضع و شریف خانه بعافیت هستند [illegible]
والد شما رفته بودم و چهار شبانه روز آنجا بودم اگرچه شبها امکان بود [illegible]
دار دو [illegible] نظر را از دیدن سبزی درختان سیری حاصل است لیکن آن [illegible]
شهر کجا زیاده خیریت

رقعه صد و چهل و سوم

تودعی المعی من سلمکم الله

الله تعالی بعد اشتیاق زیاده از تحریر و تقریر واضح باد که دیروز که دوازدهم ربیع الاول

سنه ۱۲۴۷ هجری بود مکتوب دلنواز و لف عنایت نامه عمومی والاقدر شما که مرقوم نهم شهر مذکور

بوده است در سعادت زمینه غازه طراز رخسار نهد وصول مسرت شمول گردید و مضمونش دلنشین

نشین گردید روانی عبارتش تمامه آب زندگی بود لیکن بعد ازین از دو لفظ که در

مکاتیب یاران مستعمل است و شما از عدم تتبع لغت مجبور احتراز ضرور است یکی اینکه نوشته

ام که سرفراز نامه مملو از اخبار اخیار صاحبان اخیار جمع خیر است بتشدید یا و این لفظ

صفت ذوی العقول است نه صفت غیر ذوی العقول و خبر هرگز داخل ذوی العقول

نمی تواند شد دوم اینکه مقام [illegible] همین عبارت از کلک بلاغت سلک شما تراوش نموده

بود که شرف صدور بخشیده ریش افگار دل را آشنای مرهم اطمینان گردانید این فقره

[illegible] تحسین و آفرین است لیکن همین لفظ افگار که صفت ریش واقع شده خرابی کرده بود شنیده

باشم که ریش [illegible] بمعنی [illegible] یکی زخم دوم صاحب زخم را گویند دل ریش بمعنی دل

[illegible] دل [illegible] موصوف و ریش صفت آن و ریش دل بمعنی زخم دل می آید و

[illegible] هیچ معنی ندارد ظاهر است که اگر ریش را مضاف و افگار را مضاف الیه

[illegible] معنی نمی افتد و اگر افگار را صفت ریش بدانیم باز هم همین حال دارد

[illegible] با مخصوص [illegible] اکثری از منشیان صاحب دعوی در مقام الغرض

[illegible] خصوصاً در نقض اخبار اخیار که در رقائم کسانی دیده میشود که بغرور همه دانی

جانشینی فرعون و نمرود را سزاوار اند لیکن چون شما ذهن خوبی دارید و مشتاق صحت

الفاظ میباشید [illegible] شما بیگلر بیگی بلکه بتحقیق صدور این اغلاط از مثل شما

[illegible] بسبب نزول از نام اعتبار است دیگر آنکه سوای خطها میان کاتب [illegible]

محمد خان که جواب هر دو فرستاده شد هیچ خطی ملفوف خط صاحب نبود که جواب آن از طرف
رسید امیر صاحب نوشته اند که جواب خط غلام علیخان نفرستاده و نه خط انشا هدایت که بنام خط
میر سعد الله خان بمن رسید و نه خط غلام علی خان شاید از سهو در خط پیچیده باشند با جمله
با این قصص چکار است حالا سر رشته مطلب یکسر بدست شما آمد نیست که اراده جناب معلی
دام اقباله این بود که از تیراسی که نام دهی است بر کنار که ساعی تا پرسه مشهور
که معبر گهاٹ کهر است بلکه ... بر کرده لیکن باظهار ... هم موافق عرض حکیم مهدی
علی خان بسمع مبارک رسید که در جنگل سرتیه که دیروز مضرب خیام دولت شده
شیر بسیار است چون خود بدولت عاشق شیر و شیر اند بآنطرف برگشتند ازین جهت
در مراجعت تعویق واقع شد بی اغراق و غلو میگوییم که دیشب شب ماه درین میدان
لطفی داشت که کیفیت آن امریست که جداگانه تحریر و تقریر ادا نمیتواند کرد جای شما پیدا تمام صحرا
فرش نور داشت دیروز هم دو شیر دیگر شکار شد و یکتائی دیگر بیشتر حالا هم کلی
بجده باشد چند روز درینجا مکث است بعد ازین باید دید خبر عوام است که برای شکار
افیال از گهاٹ گنگا عبور خواهند کرد لیکن بدل نمیخورد زیاده خیریت **رقعه صد و**
چهل و چهارم میان امامی صاحب سلمکم الله تعالی **بعد** سلام شوق واضح باد
که دیروز که چهارم ربیع الاول سنه ۱۲۲۳ هجری بود از رتیا چهپر نکوچ سه کروه یا چهار کروه یکبار
نهرکمتی رسیدیم اینجا چهچهوندره نام جانور کوچک پرنده که نشیمن آن در یک ساعت
آدم را فنا میسازد و علاجش در رای پر دراج سیاه نیست بآنطریق که آنرا بر سر
قلیان گذاشته قلیان را بقوت تمام بکشند تا زهر آن از بدن بیرون آید بسیار است
لیکن الحمد لله که یک کس را نگزیده قاعده این بی پیر است که خود بخود نشیمن ...

میشوند یا قوتیکه نبوده است کسی نیاید خلاصه امروز درینجا مقام است و فردا هم [illegible]
تمام عید یافت میشود دیروز مزاج دشمنان جناب عالی دام اقباله قدری حرارت بهم رسانیده
بود ازینجهت تمام راه بسواری پالکی داخل سراپرده دولت گردیدند لیکن امروز بفضل الهی
است صبح سوار شده در دوازده کلنگ تفنگ انداختن و دوازده بلدرچی شکار کردند
دیروز حضرت صاحب عالم بهادر چند دو پیازه بهرتهه با انجا و لوز پسته و حلوای
خانی پخته برای جناب عالی فرستاده بودند امروز پنج اشرفی نذر الوش در سواری
گذرانیدند خلاصه صحبت بسیار خوب است اگر آسمان چشم نکند امید هاست دیگر آنکه شما
والد ماجد و عموی شما را درین سفر بسیار یاد میکنم لیکن شاید اغراق میگویم که این سفر
سفر نیست عجب سیریست که روح را تازه میکند خدا نواب وزیر الممالک بهادر را
[illegible] دارند از کسی نمیشنوند شخصی عرض کرده بود که امروز خیمه بفلان طرف
[illegible] رسانند شده که اینجا آب بسیار کمست طرفشانی باز بعرض رسانیدند که سقاها
[illegible] ارشاد شد که من برای حظ نفس خود نمیخواهم که خلق خدا متصدع
شده [illegible] باشد که این نیست پر زوری که در مزاج جناب عالی یافته میشود و شاید در
[illegible] شده والا [illegible] هیچ نسبت بایشان نیست و نبوده و از عنایت
[illegible] اسم اسواری رتبه عنایت میشود و بهبود رکاب کار
[illegible] تقصیر [illegible] چو پا معین است دو سه روز پیشتر از نهم که خیمه بکنار آب اتفاق
[illegible] افتاد جای شما خالی کیفیتی داشت آنروز هم آب چه قلمهای خوب شبیه نوا بود لیکن
[illegible] بسیار و سوای این ما مردم را بخصاصی [illegible] سرو کار و قلم خوب برای خوش نویسی
[illegible] خوشنود میشود و سرو کار است با جماعه ازین قطعه [illegible] طرف [illegible] است

از انجمله راهی بلکهنو هم میرود بقول یاره از عوام خبر مراجعت هم گرم است بید دید دیگر اله

خطی بنام منوجی بسر لاله فقیر چند مهاجن ملفوف است بخش علی باید گفت که بر سر پل پخته
کرو کانهای قصابان اندرینجاست رفته حوالی لاله فقیر چند خزانچی حیدر بیک خان تحقیق
نموده این خط را نزد منوجی بسپار زیاده حیرت

رقعه صد و چهل و پنجم

شری خواجه امامی طال عمره دو خط شما یکی پیشتر که دران احوال زن ضارب شوهر خود
مرقوم بود و یکی دیروز که بست و یکم بود رسید متن برای اینکه فائده تمام بشما رسد
بر کاغذ جداگانه شرح رقعه مینوشتم اگر بجای خود آن رقعه را با کاغذ متن مقابله خواهند کرد معنی عبارتها بخوبی در
خواهد شد باین صورت که لفظ اول رقعه را با لفظ اول شرح مقابل بکنند و لفظ دوم را با لفظ دوم همچنین سوم
را با سوم و چهارم را با چهارم و جاییکه مطلب از الفاظ خوب بر نمی آید آنجا بتوضیح
بیان کرده شد حالا برای خاطر شما ترجمه هر لفظ زیر آن لفظ ثبت شده لیکن درین صورت
معنی عبارت در بعضی جا خوب فهمیده نخواهد شد بهر صورت شما بجای خود مطالعه خط
بکنید البته اکثر معلوم خواهد شد هرچه معلوم نمیشود خود آمده یاد خواهم داد و باز در
خود بنویسید که شرح آن نگاشته آید و احوال لشکر اینست که در هفت کوچ بر معبر دریای
کهات که پل آنجا بسته شده رسیده بودیم یکمقام در منزل پنجم و یک در منزل اول لیکن
اتفاق افتاده بود و اینجا که آمدیم خبر بود که برای سامان گذاره بهیر از پل در مقام
خواهد بود تا دیروز که بست و یکم بود پیش خیمه ها و بهیر و اسباب بسیار آنروی آب رفته
بود و امروز خبر کوچ گرم بود لیکن دیروز وقت دوپهر جناب عالی از شکار همینکه برگشتند
بخانه صاحب کلان جای پانی اتفاق شد و بعد از ان سه گهری کامل خلوت ماند
بعد اینجا که برگشتند حکم بیان آفرین و تحسین رسید که پیش خیمه ها و فیلان و دیگر اسباب

اسباب که آنطرف دریا رفته است برگردانید و بطرف لکهنو روانه بکنید بموجب حکم به بار رها

رفتند و تا نصف شب بلکه تا آخر شب اسباب از پار می آمد از ینجهت امروز بار مقام شد

فردا کوچ است یاران بطور خود گفتگو دارند بعض کیشی لار دیرلار کیم اول اولوغ

نصرانی کیم بابچه نصرانی لارنی سرو اسیر قیلور کلکته منحیده قالور منداس ده اور

چریک بیله محاربه قیلدی و آنی قیشقون اولدردیلار و بعض مؤ مذاق ایبارلار کیم

میرخان افغان انگریزی چریک اوزره قرنغو کیچه ده اوچیدی و گته گنه کیشی لار

اولدردی تینگریی بیلسون چین یا بلغایان و در بار قا کلوچی لار ایبارلار

کیم آصف الدوله نی آنا فیض آباد ده [illegible] تو لوب در تمر دیک بار کیم تولوب

ایرمیه یاتو کون تانغلا اوشون بولیجون جنابعالی صاحبلار ان ایکلاسی بند بست

کتغایلار رقعه صد و چهل و ششم پوشید [illegible] ندکه والد شما از [illegible] سیم

ماتعاقه [illegible] میر حوتلی نو تعمیر آمده اند امروز که روز شنبه و بست و سوم

[illegible] پهر خواهند رفت بهمین حساب دیروز عرضه شما آخر روز رسید چهار

[illegible] مذکوره را [illegible] و خط [illegible]

[illegible] بمطالعه در آورده م رفتن شما بمیله [illegible] پیش از تحریر شما در خیال من بود

[illegible] بند همان بهتر است که میر قربان و پسرش را درس میداد و کر و کنکارام

در [illegible] میر بخش [illegible] ام او [illegible] آنچه از حالات منشی نوشته بود معلوم

شد هرگاه صاحب بنجا می آید و او استعفا نوشته است فهمیده میشود و بقول شما

بهر صورت آدمی را تابع بخت و اتفاق باید بود حاصل است که امور دنیوی همه متعلق

[illegible] و تدبیر در این مقام دخل ندارد لیکن عقل هم چیزی است که آدم را [illegible]

مطعون نمیشود یعنی و انا را باید که کاری نکنند که عقلا او را از اولیس دانند با عوام سر و کار
نداشته باشد هزار شکر میکنم که شما اینجا نمی آیند اگر بطریق رخصت بعد چندی اتفاق افتد
مضائقه نیست و الا بر کمی و بیشی علاقه نظر انداخته نباید آمد همین کم و زیاده میشود
فی الواقع دانایان نسب را هیچ داشته اند و میدانند در نیعرصه سوای این عبارت
که منافع آنها تعلق از ان دارد غلطی نبود زیرا که تعلق بآن دارد می بایست حالا
محسن بفضل الٰهی حاق است خاطر شریف جمع باشد عند الفرصه گاه گاهی رسم تحریر
با آقا صاحبان مخدوم هم جاری باید داشت اگر چه ایشان در بند رسمیات نیستند
لیکن باز هم تقاضای محبت همین میخواهد و کنگاران هم حیخود را فدای شما میدانند
آقا صاحب کلان نام خدا حالا تندرست و از پرهیز کناره گزین اند از قسم طعام
شیرینی و میوه فصل هرچه بدست می آید میخورند دیگر خیریت **رقعه صد و**
چهل و هفتم شام دیروزه رحیم بیگ رسید و نیز در بغل خوشنولیس عنبر الدین
محمد در دست همراه بهلبانی که زر نقد مها جان از بریلی آورده بود اینجا آمد مرا
چون سرنامه را خواندم و نگاه بر رحیم بیگ کردم دانستم که شاید نیز موصوف این
قدر را برای من فرستاده اند بخاطر این بود که مرا همین بهلبان مستر و سازم
زیرا که من عادی این چیز نانیستم لیکن چون خط بمطالعه در آمد ...
که دو هفت کیس که چهار عدد باشد برای نامه رسنگه ... آنوقت خود
بیای گفتگو باقی نماند چون از بهلبان پرسیدم ... این خود ... است چهار مش کجا
گفت لعات محصول پرمت که در تحصیل انگریز بهادر جا بست سرکنار دریای گنگا
بهدکی بهات گذشته آورده ام سه روپیه میدهند که فرد ابر گذر مذکور رفته آرام

انتقال خواهند فرستاد لیکن دو کاو دبریج فراموش کرده بودم اینهم آمده بود و بقدر برای
صاحب کلان آمده بود دیروز هم که سواری از پیش سرادق دولت حضرت مرشد
زاده گذشته بود آنوقت [illegible] عرض کرده بودند لیکن هنوز ملاقات نشده در شکار
[illegible]

رقعه صد و پنجاهم

خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی [illegible]
بپاس خاطر شما در مقدمه شیخ محمد حسین عرضی بجای معلوم فرستاده بودم آنچه دستخط
شده است راقم را از اول همین گمان بود لیکن بپاس خاطر شما نوشته شد نوکری در
سرکار ایشان خیلی مشکل است که اینکه این سه کار را ندیده اند هوس دارند
آنها که نوکر اند در فکر ترک بسر میبرند لیکن توقفی که در ترک نوکری رو میدهد از سبب
نیامدن تنخواه است در انتظار برآمدن تنخواه اول تنخواه دیگر جمع میشود و بیچارها
دل بجانب ندارند که از تنخواه دست بردارند

رقعه صد و پنجاه و یکم

[illegible] صاحب سلمکم الله تعالی افسانه ترکی را که خود بنفس نفیس تحریر فرموده
[illegible] رضا علی صاحب برای مطالعه بدهید جناب ممدوح درین روزها لغات چار
[illegible] را تصحیح ساینده یاد میگیرند و عبارت هم کم کم بطور خود مینویسند
[illegible] هم خطی بر دارند لیکن اگر آدم جناب ممدوح بیاید آدم خود همراه
آن آدم کرده باید فرستاد این از برای آنست که شما آدم ایشان را خوب نمیشناسید
و [illegible] رسید [illegible] نداشت و این رقعه هم برای همین نوشته شد و الا اگر جناب
ممدوح خود [illegible] میطلبیدند حاجت برقعه هم نبود زیاده خیریت

رقعه صد و پنجاه و دوم

خواجه امام الدین سمرقندی الاصل سلمکم الله تعالی
مسوده افسانه تازه رسید دل بسیار خوش شد صد آفرین بلکه هزار مرحبا بخشنود

کوچ بخشی یاز و تنبیکر در بعضی مقام های شما اندکی نشیب داده است ایهم از سبب عدم صحبت
نیفقد ملاحظه داشته باشید که تعریف بر کسی که در کتاب ضرور افتد نام آن شخص را بعد فقرات
مشتمله مدح او ذکر میکنند اگرچه مطلب در تقدیم نام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر
همین است که اسم ممدوح بعد فقرات مدح مذکور نمایند این چیزها داخل غلط نیست بلکه
از عدم معرفت تحریر دست میدهد زیاده زیاده

رقعه صد و پنجاه و سوم

بمیان امامی بعد سلام شوق واضح باد که خط شما مرقوم چهار دهم شهر حال امروز که
شانزدهم ماه مذکور است رسیده مسرور ساخت عبارت خط قابل تحسین و آفرین
بود الا دو جا لفظ غلط واقع شده یکی قانتوقماق بمعنی خون ریختن بجای قانتوکماق
هر چند در ترکی قاف و کاف یک است لیکن توقماق بمعنی زاییدن است
و توکماق معنی ریختن دوم در مدح امیر صاحب این فقره در احوال متعلقان ایشان
نوشته اید امیر صاحب کوچکدل هم که خدا خاک ایشان را از ابر رحمت سرسبز
است واحد دستش داده چنین می بایست که خدا خاک ایشان را آب چشم تعالی لبریز
عزیبان سرشته است و آنچه از کسی مرد معلوم مرقوم بود که آنمرد که را شما آشنا خود ساخته اید
سخت بدبخت است من یازده روپیه برای خرج راه باو داده آمده بودم تشتش یکبار دو
یکبار لیکن چون شیوه فقیر مراعات حال بنی آدم است حرامزاده باشد یا حلال زاده احوال
او را نیز خواه راست خواه دروغ شنیده رحم میکردم بهمین طریق مردم صدها گرفته اند
و هیچ یکی از اینها آشنای من نبوده است لیکن بیپروا سوالان از این حسن سلوک بدنام میدانند
که فلانی از راه دوستی با ما سلوک بهبود میزند و نمیدانند که من آشنای صاحب غیرتم دیوث
کم اینها شم

رقعه صد و پنجاه و چهارم

هر دو کاغذ مراجی صاحب تعویذ

هم بهای [illegible] آغا صاحب گفتم ملازمان آغا صاحب زر مذکور را و داد و کهیسها را از ورق قند [illegible]
معلوم شد که کهیسها را در روپیه نگذاشته بود که جابجا واغدار شده بنوعیکه بعد شستن [illegible]
مذکور دور نمیتواند شد پس بهمین قرینه معلوم شد که میر موصوف کهیسها مهاجنی داده باشد
و آن مهاجن در بهل خود گذاشته اینجا روانه نموده بهلبان حرامزاده این حیله پیش کرد
تا مزدی بدست آید و الا محصول چار کهیس سه روپیه نمیتواند شد خوب از بابت [illegible]
ما بطرف شانی این احوال اخواهیم نوشت امروز ناهرسنک هم آمده اند برسانیدن کهیس تفویض
ایشان نموده شد هر وقت که کهیس حاضر می آید آنهم سپرد ایشان خواهد شد یک روپیه از
بتوه بر آورده با آغا صاحب میدادند که این را بگیرید دو روپیه باقی از خانه خود [illegible]
آغا صاحب نگیرند بجان شما که ناهرسنک هرگز مرد طماع نیست گاهی اشاره درینباب
به شان نکرده بلکه اینقدر بی پرواست که خط هم نمینویسد میر صاحب از طرف خود
[illegible] صاحب برای ملاحظه میرسد بعد مطالعه پاره باید کرد
[illegible] مولوی میر علی نقل نسخه در دستان نوشته حواله رستم بکنید و اگر نوشته
نوشته باشید دوباره چرا نبویسید من یاد دارم که شما پریروز نوشته بودید
نمبر صد چهار و هشتم برضمیر خورشید نظیر مخفی نماند که درین و مال که بهیچ بخدمت [illegible]
[illegible] ورق که ناتمام و کامل باشد پیر از اشعار منشی محمد صادق است و شش ورق
[illegible] هر دو را بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار [illegible]
[illegible] هیچ بیت دیگر دارد همه را ردیف وار در حاشیه دیوان باید نوشت من
[illegible] بباغ مرزا حاجی میروم شام که بر میگردم [illegible] شما میرسم این اشعار با نصف [illegible]
[illegible] پس پریروز غزل اول گفته بودم و پریروز و غزل که بعد از

اول نوشته شد و غزل ردیف نداشت و پنج شعر در ردیف [illegible] بود

هر دو دیروز اتفاق افتاد از باعث بعض سوانح از انجمله

رفتن بخانه میان آفرین و اختلاط آن سید که فرمایش نسخه نو کرده بود این

غزل تمام نشد شما همین پنج اشعار بنویسید من ابیات باقی گفته خواهم نویسانید و هر چه

بکر دست میدهد آنهم نوشته خواهد شد **رقعه صد و چهل و نهم** منشی طلیق اللسان خواجه

غلام الدین سمرقندی که رشک صفاهانیان در محاوره زبان اند دریافت نمایند که

نام مرزا صادق خان صفاهانی در لف خط خودم که اسمی والد ماجد شماست فرستاده ام

لازم که بخش علی را طلبیده بگویید که این خط را متصل حویلی میان آفرین جائیکه یکروز

مرزا عقیل ترا طلبیده بودند رسانیده بیا بلکه نام مرزا صادق هم نشان پیدا

و اگر بحسب اتفاق جائی رفته باشند باید گفت که خط را حواله پسر مرزا [illegible] دروازه در

و در دم دروازه صاحب خانه میباشد حواله نموده بگوید که [illegible]

قیلست هرگاه آغا صاحب بیایند خواهی داد دیگر اینکه پریروز جناب عالی مرزا [illegible]

اشرف علی خان را کرباس انگریزی میوه شد برای [illegible] دریافت خیر مزاج بجناب حضرت

صاحب عالم فرستاده بودند این باول روز اتفاق افتاد و آخر روز مرزا اشرف

داروغه [illegible] انجا که نایب رمضان علیخان [illegible] آقاسی ست باد و از ده کلاه

زر گل گلاب و چنبیلی و ده بزود و چهکره آرد و دال ماش و پنج [illegible] روغن لطیف [illegible]

پنج سبوی [illegible] ساول فرستاده بودند خلعت بمشارالیه میدادند [illegible] حضور [illegible]

نیست که امام علی خان را جبه [illegible] چهکره غله [illegible] بزولست و پنج کوزه روغن [illegible]

همیقدر رساول دو ده کاو [illegible] پنج ضیافت [illegible] جناب عالی [illegible] بنا بجا [illegible]

شما جان باید نمود و من و ناهید سنک بعد چاشت آنجا خواهیم آمد آخر روز شما را همراه گرفته
باز اینجا می آییم و کاغذی غیر از کاغذ میرزا حاجی صاحب است آنهم در جزودان شما
انداخته ام من خود آمده دریافت میکنم **رقعه صد و پنجاه و پنجم** نوشته
ماند که میر عبدالله بیچاره بتاریخ بست و نهم جمادی الاولی سنه ۱۲۴۹ هجری روز دوشنبه
در حویلی نو تعمیر بمرض سل و دق برحمت الهی پیوست از نه ماه این عارضه داشت
جز پرهیز بسیار کرد لیکن خوب گرد اگر پرهیز هم میکرد چه میشد باتفاق اطبا کسی زین
تدارز باجا ... ز دست خلاصه آخر دو ماه در حویلی نو بسر میبرد و می گفت آب و
هوای اینجا بسیار بامزاج من موافقت کرده روزیکه مرد از یکپاس شب مانده بستر
نفس تنگ کرده بود و فواق شروع شد یک و نیم پاس روز باقیمانده جان بجان
بیت سپرد پیش روی در روزه همین حویلی تکیه فقیر است از چهل سال فقیر کور
درین تکیه ... ده سال گذشته قضا کرده حالا کوچک ابدال او مالک است پنجره و سه پایه
داد آنجا خود برای قبر در تکیه مذکور دفن کردند اگرچه غم مردن او نظر بجای
همه را حیران ساخته لیکن بادرش تا دیر بعد مردن با او چسپید ...
خود را آنقدر رنجانید که خود یک قالب ریاک شده بود طبیعت محسن هم چندی رفته تا بیماری
وشفا یافت لیکن باز در غذا چیزی بدپرهیزی شد و بیماری عود نمود و حالا فضل ... عیت
الله ... میرزا فتح علی برادرزاده حکیم شفائی خان است این بود احوال تازه
... درین طرف مدت سودای در دشانه رنجها کشیدم لیکن از یکهفته صحت
... خربوزه هم که خوردم بخوبی هضم شد از بعضی چیزها هنوز پرهیز میکنم متنبل
... وال از هر ولال مرح ان شاء الله العزیز بعد چندی این را هم میخورم حالا

عمارات چهاونی هم قابل دیدنست صبح وشام اگر کسی بالای بام خانه که عشر عشیر
عمارات باشد ونگاه تا آنجا برسد ایستاده شود مرقع مانی ونگارستان چین در نظر
جلوه میدهد با وجود عدم رضایی مردم بازآبادی در پنجاب بسیار شده است روز
حضرت صاحب عالم بهادر با یمای جناب عالی دوباره تماشای کوتهی ولگشا رفته
بودند منهم در رکاب بودم بعد مراجعت باشاره حضور پر نور چند فقره در وصف آن
بتحریر در آمد نقل آن بخدمت میرسد والدعا

در خانه همه آدمها چاق اند **رقعه صد و پنجاه و ششم** نسرین نوبهار انشا
پردازی وعندلیب شاخسار نغز طرازی حفظکم الله تعالی یقین کلیست که بعد آمدن فقیر
باینطرف هم شغل فارسی بطور خود با عموی شفیق داشته باشید منهم در دو سه روز
میرسم لیکن خدا کند که باران بایستد گرد و غبار سهلست ... در کوچه ...
خیلی دشوار خواهد بود آمدم بر مطلب چهار انار و یک ناشپاتی و یک بهی ...
انگور و چند تا خوبانی و قدری پسته و کشمش از حضور برای من آمده بود بجنسه نزد شما
فرستاده شد باید که بطور مناسب میانه خود تا خصه کرده بگیرید زیاده خیریت مکرر
آنکه بعد تمام نمودن رقعه یکرکابی کیله که سیزده کیله دارد هم عنایت شد اینهم میرسد **رقعه
صد و پنجاه و هفتم** خواجه امامی صاحب طال عمرکم امروز که بست و یکم شوال روز
شنبه است بر نهر مشهور ربکاند و کانالا بکوچ پنج کروهی از منزل دیروزه رسیدیم بروز
پنجشنبه تا جمعه که نزدیکتر می آید داخل شهر میشویم اگرچه دیروز هم این احوال نگارش
پذیرفته و سوای این مراجعت لشکر چیزی نیست که بر کسی ظاهر نشود لیکن هر کس از حال
خود بمخصوصان خودش خبر میدهد زیاده خیریت **رقعه صد و پنجاه و ششم**

د بدامامی صاحب سلمه الله تعالی اشتیاق سوکر معلوم بولسون کیم خواجه حمید الله خان
نینگ بنگ یارنب ایدی کیم ایمدی فرخ آباد یانی روانه بولوردین لیکن حال لوز در کیم سوار
پسر بوتدور اگر اولدن درست یا او تیش اقچه سن منی بیار سنک کوب بخششی بار خلاصه
سونق ایامی خواجه صاحب موصوف لاله دیبی پرشاد چار ده روپیه بخدمت شریف
خواهند رسانید آنصاحب از ایشان گرفته بخواجه صاحب موصوف بدهند و رسید
مبلغ روز دوم حواله لاله دیبی پرشاد نمایند و حال آنکه شکر است که دیروز که بست و
هشتم صفر بود از فیض آباد شش کروه اینطرف رسیدیم امروز مقام است فردا
داخل فیض آباد میشویم باید دید چند مقام در انجا میشود دیگر تحریرات **رقعه صد و**
پنجاه و نهم شخصی این کتاب برای فروختن آورده بود لیکن قیمت
زیاده از حد میگوید پنجاه روپیه میخواهد میگوید که مرد کاتب فی جزو پنج روپیه داده ام حالا
[illegible] هست شما است هرچه شما بگوئید قبول میکنم خداوند طرفشانی چه فهمیده است که این خط
[illegible] از رشید او میر عماد دانسته پنجاه روپیه قیمت کتاب بر زبان دارد اگر پسند
صاحب [illegible] مضائقه ندارد میان علی حسین امروز روانه جونپور شدند
سلام بخدمت شریف گفته عذر حاضر نشدن از کم فرصتی ها کرده اند دیروز پریروز
که جلاس درست بود سه غزل تازه گفته شد شما همینوقت نقل آن گرفته همین کاغذ را
که غزلها بر او نوشته شده از رقعه بریده برستم خان خواهید داد که نزد آقا صاحب
خواهد برد و من امروز روانه الیه دن فارغ شدم فردا محمدی را طلبیده سر تراشی
میکنم **رقعه صد و شصتم** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی خط
[illegible] رسید بعد مطالعه اگر ممکن شود همین لفافه را قدری ترش داده مهر بسته

ملفوف عرضه خود روانه سازید و خط قاضی صاحب که اسمی آغا صاحبان است رسیدم فردا
میبرد اگر پیش از عصر آدم شان جواب رسانید آنرا هم ملفوف باید نمود والا خطوط امروز
در ڈاک بفرستید خط آغا صاحبان در خط دیگر خواهید فرستاد دیروز خط مرد معلوم
رسید مرد که چلبی سند لاگهی چند خورده است چکنم که میر انشاء الله خان صاحب خط
مذکور را باین علت که غزلهای هندی نوشته بود بردند والا بملاحظه شما میرسید

رقعه صد و شصت و یکم

خواجه [illegible] امی صاحب
سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که از دیروز در عجب ریگستانی افتاده ایم
که هیچ میسر نیست امروز مقام است فردا کوچ لیکن مقام امروزه درین ریگستان ذات
الرمال برمن ناگوار است صبحی بار برآمده بود و پیاده ها گشتند دیگر آنکه پنج روپیه
همین آدم میرسد گرفته پیش خود نگاهدارید هرگاه مهوس معلوم بنماید باو داد
که بیچاره بمصرف خود در آرد

رقعه صد و شصت و دوم

خواجه صاحب من خط محمد شفیع که اسمی فقیر آمده بود برای مطالعه میرسد رقعه دیگر که بنام پسر اوست
نیز فرستاده شد بعد مطالعه خطش رقعه را بسته باید داد که بخانه مشار الیه برسد از آقا صاحبان
مخدوم وقت شام آدم خود را نزد من فرستاده بودند چون من عادت ندارم که بیرون
چیزها نام خود داخل بکنم یا نوشته پیش خود بگذارم از رسیدن رقعه بسیار خجالت کشیدم لیکن لطف
خود بیان مذکور را یاد میکنم اگر یاد می آید فهو المطلوب والا نزد ایشان بطور دیگر درست میکنیم

رقعه صد و شصت و سوم

خواجه امام ضیا حبیب سلمه الله تعالی راقم واعی تا این وقت مهمان مرزا حسن صاحب بوده و حالا که
آقا صاحبان تلطف نشان رسیده چون خبر تشریف آوری [illegible] صاحبان تا شام گرم است لهذا موافق وعده
امشب نمیتوانم رسید فردا بعد چاشت باتفاق میر صاحب بخدمت مخدومان مرخص خواهم شد

تحسین و تعجب نماید که چمن همیشه بهار طبع محمدی از گلهای رنگارنگ
رسائل و کتب هر فن بآبیاری چشمهٔ فیض طبع هر روزه رنگ تازه بروی کار
آورده تماشائیان خود را محو حیرت می نماید درین موسم بهار گلشن آرایان
گزارش و گلچینان حدیقهٔ نگارش گلبنی تازه دمانیده اند و گل عجائب ما از
فارسی را بتبسیم جهد تبلیغ بر شاخسار انطباع شگفانیده یعنی مکاتبات
حاوی محاورات زبان فرس که تتبع آثارش هندیان را با اهل لسان
همزبان کرده اند و عذوبت گفتارش تنگ شکر بدهان ناطقه گذارد
نثرش بر نثری چشمک زن و شعرش بر شعری برق افکن ریختهٔ کلک جادو
نگار نادره افکار گل سرسبد فصاحت سرو جویبار بلاغت مجموعهٔ فضائل
جلیل میرزا محمد حسن قتیل که برای تربیت و تعلیم تلمیذ رشید سرآمد
کاملین مشهور خواجه امام الدین مغفور رقم نموده بود و خودش بعد تکمیل
...ات را زیب ترتیب داده بافادهٔ عالمی پرداخته
چنانکه توضیحش از خطبه اش پیداست نور
انطباع آراسته سر از جیب عدم
برآورده قدم بر صفحهٔ وجود
گذاشت مرکسیکه خواهان شرف
باشد دست تمنا بعشق
بکشاید زر مطبع
طلا ارزد

